

Colofon Interventieprogramma Nederlands voor het Voortgezet Onderwijs. Begeleiding voor leerlingen met leesproblemen en dyslexie.

Auteurs

Esther Steenbeek-Planting, Ria Kleijnen en Ludo Verhoeven

Deze uitgave is tot stand gekomen in het kader van het Masterplan Dyslexie in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Ten behoeve van de leesbaarheid is in dit interventieprogramma voor de verwijzing naar personen gekozen voor het gebruik van 'hij', 'zijn' en 'hem'. Het spreekt vanzelf dat dit overal als 'zij' en 'haar' gelezen kan worden.

Eerste druk 2006

Tweede herziene druk 2006

Derde herziene druk 2009

© 2006, 2009 Expertisecentrum Nederlands
www.taalonderwijs.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Expertisecentrum Nederlands.

Grafisch ontwerp en digitale opmaak: Winterworks, Nijmegen

Fotografie: Norbert Voskens

Foto's: Leerlingen van de Sint Jorisschool, Nijmegen

Drukwerkrealisatie: Drukkerij Efficiënt, Nijmegen

Besteladres: Logistiek Centrum Onderwijs
www.onderwijsuitgaven.nl

Website bij dit interventieprogramma: www.taalonderwijs.nl/dyslexie

ISBN 978 90 77529 16 4

NUR 110

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	5
INTRODUCTIE	7
DEEL 1: ACHTERGRONDEN	
1 Oplossingsgerichte begeleidingsprincipes	8
2 Leesprocedure RALFI	8
2.1 Principes van RALFI	
2.2 Inhoud van de leesprocedure	
2.3 Keuze van de teksten	
3 Leesstrategieën	10
4 Spellingstrategieën	11
5 Schrijfstrategieën	11
6 Inzet van compenserende software	11
6.1 Tekst-naar-spraaksoftware <i>Sprint Plus</i> en <i>Kurzweil</i>	
6.2 Woordvoorspelling	
6.3 Overige toepassingen	
7 Woorden en woordstructuren leren	12
7.1 Woordleerprogramma <i>Overhoor</i>	
7.2 Woordstructuren en morfologische en fonologische eenheden	
DEEL 2: PRAKTISCHE INFORMATIE	
1 Opbouw per sessie	14
1.1 Interventieplan	
1.2 Interventieformulier	
1.3 Vloeiendheidsschaal	
1.4 Logboek	
2 Cd-rom	15
3 Benodigheden	15
3.1 Samenvatting van benodigheden	
3.2 <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>	
3.3 DICTEE "Het wonderlijke weer"	

Bijlage 1: Voorbeeld van een interventieformulier	16
Bijlage 2: Inleidend gesprek met de leerling	18
Bijlage 3: Formulier eerste gesprek oplossingsgericht werken en dyslexie	22
Bijlage 4: Formulier vervolggelassen oplossingsgericht werken en dyslexie	26
Literatuur	29
DEEL 3: INTERVENTIESESSIES	
Introductiesessie	30
Sessie 1	36
1.1 Sensibilisering op het lezen	
1.2 Uitleg van de interventiedoelen	
1.3 Introductie leesvloeïendheid	
Sessie 2	44
2.1 Leesvloeïendheid	
2.2 Sensibilisering op het spellen en schrijven	
Sessie 3	55
3.1 Leesvloeïendheid	
3.2 Introductie schrijfstrategieën	
Sessie 4	64
4.1 Introductie leesstrategieën	
4.2 Leesvloeïendheid	
4.3 Schrijfstrategieën	
4.4 Introductie inzet compenserende software	
Sessie 5	77
5.1 Leesstrategieën: voorspellen	
5.2 Leesvloeïendheid	
5.3 Schrijfstrategieën	
Sessie 6	84
6.1 Schrijfstrategieën: reviseren	
Sessie 7	89
7.1 Leesvloeïendheid	
7.2 Introductie spellingstrategieën	
Sessie 8	98
8.1 Leesvloeïendheid met een zaakvaktekst	
8.2 Leesstrategieën: samenvatten	
Sessie 9	103
9.1 Leesvloeïendheid met een zaakvaktekst	
9.2 Leesstrategieën: samenvatten	
9.3 Spellingstrategieën: luisterwoorden	

Sessie 10	111
10.1 Leesstrategieën: samenvatten	
10.2 Tussenevaluatie	
10.3 Woordleerprogramma: <i>Overhoor</i>	
Sessie 11	121
11.1 Leesvloeiendheid	
11.2 Spellingstrategieën: regelwoorden	
Sessie 12	132
12.1 Leesvloeiendheid	
12.2 Spellingstrategieën: regelwoorden	
Sessie 13	142
13.1 Leesvloeiendheid	
13.3 Spellingstrategieën: regelwoorden	
Sessie 14	157
14.1 Leesvloeiendheid	
14.2 Spellingstrategieën: integratie regelwoorden	
14.3 Schrijfstrategieën	
Sessie 15	166
15.1 Leesvloeiendheid	
15.2 Schrijfstrategieën met toepassing van de spellingstrategieën	
Sessie 16	173
16.1 Leesvloeiendheid	
16.2 Schrijfstrategieën met toepassing van de spellingstrategieën	
Sessie 17	180
17.1 Leesvloeiendheid	
17.2 Leesstrategieën: vragen stellen	
17.3 Woordleesstrategieën	
17.4 Schrijfstrategieën	
Sessie 18	191
18.1 Leesvloeiendheid	
18.2 Spellingstrategieën: regelwoorden	
18.2 Woordleesstrategieën	
18.3 Schrijfstrategieën: reviseren	
Sessie 19	203
19.1 Leesvloeiendheid	
19.2 Leesstrategieën: integratie	
19.3 Afsluiting schrijfstrategieën	
Sessie 20	210
20.1 Afsluiting leesvloeiendheid	
20.2 Spellingstrategieën: inprentwoorden	
20.3 Evaluatie	
Afsluitende sessie	220
Bijlage 5: Inhoud cd-rom	236

WOORD VOORAF

Voor u ligt een uitgewerkt interventieprogramma Nederlands voor leerlingen met leesproblemen en dyslexie in het Voortgezet Onderwijs. Dit programma is ontwikkeld door het Expertisecentrum Nederlands in het kader van het Masterplan Dyslexie. Het Masterplan Dyslexie beoogt verbeterde, geïntegreerde zorg te verlenen aan leerlingen met dyslexie of hardnekkige lees- en spellingproblemen. Dit interventieprogramma is ontwikkeld, omdat deze leerlingen in het Voortgezet Onderwijs – naast hun problemen met de vreemde talen – ook nog vaak moeite ondervinden met het Nederlands.

Sinds december 2004 beschikken scholen voor Voortgezet Onderwijs over het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs¹. Uniek aan dit protocol is de integrale benadering. Dit betekent dat de begeleiding zoveel mogelijk ingebed wordt in het reguliere onderwijsleerproces. Op deze wijze komt een integratie tot stand tussen onderwijs en leerlingenzorg.

In het project Masterplan Dyslexie zijn implementatietrajecten van het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs verzorgd op een achttal scholen voor Voortgezet Onderwijs. Deze scholen gaven tezamen een representatief beeld van het Voortgezet Onderwijs. Zo participeerden grote scholengemeenschappen (met drie tot vijf locaties), middelgrote scholen en scholen met een specifiek onderwijsconcept zoals Jenaplan. Ook vertegenwoordigden de scholen de verschillende onderwijsniveaus: VMBO (alle leerwegen, inclusief LWOO), HAVO-VWO en het Praktijkonderwijs (Pro). Integrale interventies stonden centraal bij de implementatietrajecten. De scholen hebben een adequate signalering uitgevoerd. Vervolgens hebben zij zich ingespannen om de gesignaleerde leerlingen met lees- en spellingproblemen te begeleiden binnen het primaire proces. Ook hebben zij gewerkt aan een verbeterde facilitering door bijvoorbeeld een dyslexiepas en persoonlijke begeleiding door mentoren, zorgspecialisten of dyslexiecoaches. Leerlingen die bovenop de begeleiding in de klas nog specifiekere training nodig hadden, hebben het interventieprogramma doorlopen dat nu voor u ligt. De specifieke interventieprogramma's maakten deel uit van de integrale begeleiding. In totaal zijn drie interventieprogramma's ontwikkeld die aansluiten op het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs: *Interventieprogramma Nederlands*, *Interventieprogramma Engels* en een *Interventieprogramma Praktijkonderwijs*. Al naargelang de onderwijszorgstructuur van de Voortgezet Onderwijsschool kunnen de programma's ingezet worden als differentiatie-optie binnen klassenverband of in een kleine groep van vier tot zes leerlingen buiten klassenverband.

Op iedere school was vanuit het project Masterplan Dyslexie een inhoudelijk begeleider aanwezig met ervaring op het gebied van dyslexiebegeleiding en dyslexiebeleid. De schoolinterne werkgroep bepaalde de prioriteiten waaraan werd gewerkt. De bevindingen van het gehele implementatie- en praktijkonderzoekstraject op deze scholen evenals eerste effectstudies zijn beschreven in het boek *Toetsen en Interventies bij Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs. Nederlands en de Moderne Vreemde Talen* (Kleijnen, Steenbeek-Planting & Verhoeven, 2008)². In dit boek geven wij tevens achtergrondinformatie over de interventieprogramma's en laten we zien welke leerlingen in aanmerking komen voor interventie.

Tijdens het ontwikkelen en uitvoeren van de interventieprogramma's hebben we steeds intensief contact gehad met de scholen. Hoewel ons een duidelijke opzet voor ogen stond, zorgde de waardevolle feedback van de begeleiders en leerlingen ervoor dat het programma al maar rijker werd. Onze dank gaat dan ook uit naar de verschillende begeleiders van het interventieprogramma Nederlands: Dick Numan in samenwerking met zorgcoördinator Gosse Hage van het Bornego College te Heerenveen; Irene Ydema-Schut in samenwerking met Geke Wijnja- van der Veen van het Bornego College te Joure; Marly Muijres in samenwerking met Frank Biermans van het Broekhin Bisschoppelijk College te Swalmen; Ell Smolders en Myriam Goertz in samenwerking met Anne-Mie Ramakers van het Sondervick College te Veldhoven en Christa van de Put-Huijskens en Toos Jacobs van het Melanchthon College te Rotterdam. Het interventieprogramma zou zeker aan bruikbaarheid ingeboet hebben zonder de waardevolle inbreng van alle leerlingen die aan het programma hebben meegedaan. We hopen eenzelfde enthousiasme nog vaak tegen te komen bij leerlingen die in de toekomst met dit programma gaan werken.

Wij willen Ria Janssen van Lexima B.V. heel hartelijk danken voor haar bijdrage en het deels beschikbaar stellen van de software Sprint Plus aan ons onderzoek. Informatie over de inzet van compenserende software is opgenomen in *Technische Maatjes bij Dyslexie* (Smeets & Kleijnen, 2007, 2008)³. Anneke Smits zijn we zeer erkentelijk voor het meedenken en haar inbreng in de vertaalslag van de leesprocedure RALFI naar het Voortgezet Onderwijs.

Studenten orthopedagogiek hebben de uitvoering van de voor- en nameting op de scholen verzorgd. We willen hen allen danken, vooral ook voor het reeds voor dag en dauw op pad zijn om de scholen te bereiken. In het bijzonder richten we een woord van dank aan Tijmen van de Ven die de data verwerkt heeft en die als waar logistiek meester ervoor zorgde dat iedere student op het juiste moment met het juiste instrumentarium van Heerenveen tot Maastricht kwam.

Esther Steenbeek-Planting, Ria Kleijnen en Ludo Verhoeven
Expertisecentrum Nederlands
Nijmegen, mei 2006, april 2009

INTRODUCTIE

Dyslexie komt in het Voortgezet Onderwijs voor bij leerlingen in alle onderwijstypen. Het betreft 3 à 4 procent van de leerlingen. Het grootste gedeelte van deze leerlingen is reeds in het basisonderwijs gediagnosticeerd en heeft inmiddels een dyslexieverklaring. Sommige leerlingen hebben de problematiek goed kunnen compenseren en lopen pas vast in het Voortgezet Onderwijs. Scholen voor Voortgezet Onderwijs staan voor de uitdaging om leerlingen geïntegreerde begeleiding aan te bieden. De praktijk van het Voortgezet Onderwijs leert dat leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen aanvullende, op hun probleem afgestemde maatregelen nodig hebben. Deze extra begeleiding wordt bij voorkeur geïntegreerd in het primaire proces, echter de mate van realisatie hiervan is sterk afhankelijk van het onderwijszorgsysteem dat de school hanteert.

Dit interventieprogramma voor begeleiding van leerlingen met leesproblemen en dyslexie in het Voortgezet Onderwijs is bestemd voor gespecialiseerde docenten, remedial teachers of orthopedagogen. De begeleider geeft twee keer per week intensieve begeleiding als differentiatie binnen klassenverband óf in een kleine groep van vier tot maximaal zes leerlingen. Het programma is gebaseerd op 22 sessies van elk een lesuur (45 minuten). In dit interventieprogramma hebben we ervoor gekozen alle sessies volledig uit te werken. Echter, de sessies moeten gezien worden als leidraad voor geprotocolleerd werken. Het is niet nodig alles letterlijk te volgen, zeker wanneer de begeleider reeds enige ervaring heeft in remedial teaching.

Dit interventieprogramma Nederlands is een inhoudelijke aanvulling op het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs, waar in deel 2 (hoofdstuk 6) aandacht wordt besteed aan de begeleiding binnen klassenverband binnen de verschillende vakken. Het interventieprogramma kent een aantal centrale doelstellingen. Het beoogt de functionele lees- en schrijfvaardigheid Nederlands, in nauwe aansluiting op de lessen, te bevorderen. Om leerlingen beter te leren omgaan met hun lees- en spellingproblemen is sociaal-emotionele begeleiding ingebouwd. Om de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de leerlingen te vergroten, worden hun compenserende strategieën met ICT-ondersteuning aangeboden.

In het interventieprogramma zijn verschillende trainingen verweven:

- leesvloeiendheidstraining volgens de RALFI-principes;
- leesstrategieën ter vergroting van het tekstbegrip;
- schrijfstrategieën waarmee leerlingen het schrijven van teksten systematisch leren aanpakken;
- spellingstrategieën waarmee leerlingen hun spelling op een strategische manier kunnen verbeteren;
- functionele inzet van compenserende software zoals *Sprint Plus* of *Kurzweil 3000* en het woordleerprogramma *Overhoor*;
- principes van oplossingsgericht werken om de leerlingen te richten op de oplossingsstrategieën bij het lezen en schrijven in plaats van op de problemen die zij ervaren.

Het programma is taakspecifiek van opzet en gericht op strategisch, sociaal en betekenisvol leren. De taakgerichte benadering is gebaseerd op zowel *orthodidactische* als *orthopedagogische* principes. Daarnaast zijn *psycholinguïstische* principes in het programma geïntegreerd die leerlingen helpen morfologische en fonologische eenheden in woorden te herkennen. *Leertheoretische* principes in het interventieprogramma omvatten onder andere het herhaald en ondersteund lezen ter bevordering van het vloeiend lezen. Leerlingen krijgen strategieën aangereikt om doelgericht te lezen, spellen en schrijven. De inzet van ICT is verweven met de aangeboden principes en strategieën.

In het volgende gedeelte worden alle onderdelen en principes van het interventieprogramma kort toegelicht.

DEEL 1: ACHTERGRONDEN

Het interventieprogramma is gebaseerd op een aantal elkaar aanvullende principes. Hieronder bespreken we kort deze principes. Meer achtergrondinformatie geven wij in het boek *Toetsen en Interventies bij Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs*².

1 *Oplossingsgerichte begeleidingsprincipes*⁴

In het interventieprogramma hechten we grote waarde aan de integratie van taakgerichte training en sociaal-emotionele ondersteuning. Om beide aspecten met elkaar te verbinden is gekozen voor oplossingsgerichte begeleidingsprincipes. Deze begeleidingsprincipes helpen de leerling zijn eigen krachten en hulpbronnen te vinden en veranderingen die hij wil, te realiseren. Het is de bedoeling dat de oplossingsgerichte methodieken geïntegreerd worden in alle begeleidingssessies. Het gaat hier om een attitude die de begeleider zich eigen moet maken om steeds de leerling als gehele persoon te zien. Hoe meer de leerling successen aan zichzelf kan toeschrijven, hoe meer effect de interventies zullen hebben. Direct aan het begin van de begeleidingssessies vindt een inleidend gesprek plaats met de leerling. Dit gesprek is onontbeerlijk voor het welslagen van de begeleiding. Begeleiders en leerling maken informeel nader kennis en er kan (een begin) van een vertrouwensrelatie ontstaan. Korte oplossingsgerichte gesprekken lopen als een rode draad door de hele interventieperiode.

Volgens de oplossingsgerichte begeleidingsprincipes is het belangrijk om kort stil te staan bij de belemmeringen die het leesprobleem veroorzaakt en zich vervolgens te richten op oplossingen. De begeleider schenkt aandacht aan wat de leerling wil en zoekt samen met de leerling naar oplossingen. De begeleider zoekt naar hulpbronnen die de leerling in het verleden heeft aangeboord om met zijn leesproblemen om te gaan. Het accent ligt op de sterke kanten van de leerling. De begeleider belicht succeservaringen en vergroot deze uit. De leerling stelt zelf doelen op basis van wat hij al kan en doet. Vervolgens helpt de begeleider de leerling om gericht te blijven op positieve veranderingen en kleine stapjes in de richting van de gewenste verandering. De nadruk ligt op het opmerken van wat werkt, bruikbaar en zinvol is.

Aan het eind van elke sessie is een logboek opgenomen. Hierin worden oplossingsgerichte vragen gesteld aan de leerling die u in een kort gesprek tijdens de sessies met hen kan behandelen. Ook worden de leerlingen zich bewust van de functionele toepasbaarheid van de geleerde strategieën.

2 *Leesprocedure RALFI*

2.1 *Principes van RALFI*⁵

De leesprocedure RALFI heeft als doel dat leerlingen vloeiender en vlotter lezen. Interventiestudies⁶ laten zien dat training in decodeervaardigheden van losse bestaande en onzinwoorden niet tot een transfer hoeft te leiden naar een vloeiender leesgedrag bij deze doelgroep. Uiteraard is dit uiteindelijk wel het doel van leesinterventie. Het National Reading Panel⁷ geeft daarentegen aan dat herhaald lezen in combinatie met ondersteuning en feedback wel het gewenste vloeiendheidseffect laat zien. Ter bevordering van de leesvloeiendheid wordt er daarom gewerkt met de leesprocedure RALFI. Dit is een leesprocedure voor leerlingen die de leeshandeling beheersen, maar niet komen tot het automatiseren daarvan.

De letters in RALFI staan voor de principes waarop deze vloeiendheidstraining steunt:

R = Repeated reading – Herhaald lezen van een zelfde stuk tekst.

A = Assisted reading – Leerlingen worden ondersteund bij het lezen.

L = Level – Er wordt gewerkt met een relatief moeilijke tekst.

F = Feedback – Leerlingen krijgen directe feedback op aarzelend of foutief gelezen woorden.

I = Interaction en Instruction – Er is interactie over de inhoud van de tekst.

Deze peilers zijn vormgegeven in verschillende leescycli en aangepast voor het Voortgezet Onderwijs. Tijdens de eerste leescyclus leest de begeleider een nieuwe tekst voor. Deze tekst ligt boven het 'instructieniveau' van de leerlingen. Met andere woorden, de tekst ligt boven het leesniveau van de leerlingen (*LEVEL*). Tijdens het voorlezen gaat de begeleider interactie aan met de leerlingen over de betekenis en context van de tekst (*INTERACTION*). Ook worden moeilijke woorden uitgelegd en in morfologische en fonologische stukjes verdeeld (*INSTRUCTION*). Vervolgens lezen de leerlingen de tekst stil voor zichzelf. Wij hebben ervoor gekozen om vanaf de vierde sessie tekst-naar-spraaksoftware van *Sprint Plus* of *Kurzweil* in te zetten om de tekst te laten voorlezen. Tot slot lezen de leerlingen de tekst hardop voor. Wanneer een leerling aarzelt bij een woord, of een woord fout voorleest wordt hij direct geholpen. Bij deze leesondersteuning (*ASSISTED READING*) wordt het lastige woord direct voorgezegd. Deze leescyclus van voorlezen – stillezen en gefaciliteerd lezen wordt aan het eind van de les herhaald. Tijdens de tweede les vinden nogmaals twee leescycli plaats (*REPEATED READING*).

2.2 Leescycli

RALFI is een gestructureerd programma waarbij in elke leescyclus een aantal fasen worden doorlopen. In één week wordt gedurende twee sessies met dezelfde tekst gewerkt. In elke sessie zijn twee leescycli gepland: één aan het begin van de sessie en één aan het eind van de sessie. De inhoud van een leescyclus is wisselend: er is een verschil in de fasen die doorlopen worden in de eerste, tweede en vierde leescyclus. De inhoud van de leescycli binnen een week ziet er als volgt uit:

Leescyclus I (Sessie 1):

Fase 1: Oriëntatie

Fase 2: Voorlezen en interactie

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Fase 4: Stillezen

Fase 5: Duo lezen

Leescyclus II (Sessie 1):

Fase 2: Voorlezen

Fase 4: Stillezen

Fase 5: Duo lezen

Leescyclus III (Sessie 2):

Fase 2: Voorlezen en interactie

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Fase 4: Stillezen

Fase 5: Duo lezen

Leescyclus IV (Sessie 2):

Fase 5: Duo lezen

Fase 6: Fluisterlezen

Afsluiting

De begeleider kan aan deze leescycli meer 'kleur' geven door variatie aan te brengen, passend bij de leerlingen. Hieronder geven we enkele suggesties.

1. Neem tweemaal bij dezelfde tekst de leestijd met een stopwatch op en vergelijk de tijden. Dit kan de leestijd van één leerling zijn, of van een duopaar.
2. Maak verbeteringen in leestijd visueel, bijvoorbeeld met een grafiek, zodat leerlingen zien dat ze daadwerkelijk vooruitgaan.
3. Maak een opname van het voorlezen (video of mp3).
4. Laat leerlingen koorlezen, dat betekent dat alle leerlingen tegelijkertijd de tekst hardop lezen.
5. Laat enkele woorden weg uit de tekst (gatentekst) en laat leerlingen ontbrekende woorden invullen terwijl er voorgelezen wordt.

6. Vertel de leerlingen dat u de tekst met enkele fouten leest. De leerlingen letten goed op en houden hun vinger bij de fout.
7. Laat leerlingen om de beurt een alinea hardop voorlezen.
8. In plaats van bij elke leescyclus exact dezelfde tekstpassage te lezen, kan de tekst ook steeds iets opschuiven. Op deze manier is er elke leescyclus nieuwe informatie beschikbaar en loopt het verhaal wat vlotter door.
9. Laat leerlingen zelf teksten kiezen. Dit kan bijvoorbeeld om de twee lessen afgewisseld worden: twee lessen met een tekst gekozen door de leerlingen zelf, de volgende twee lessen met een tekst gekozen door de begeleider (een tekst uit de klas, een leesboek, magazine, of krantenartikel).
10. Laat leerlingen na enkele weken nogmaals de teksten lezen die ze in de weken daarvoor hebben geoefend. Merken de leerlingen dat de oefening hen geholpen heeft?
11. Leerlingen krijgen na het volgen van alle lessen een certificaat of medaille.
12. Geef aan het einde van alle lessen een ouderbijeenkomst. Leerlingen lezen stukken voor uit de teksten die ze geoefend hebben en laten hun Engelse schrijfproducten zien.

Aan het eind van de laatste leescyclus van de week vult de begeleider voor alle leerlingen in het interventiegroepje de vloeiendheidsschaal in. De vloeiendheidsschaal is opgenomen in sessie 2.

2.3 Keuze van de teksten

Bij RALFI wordt gewerkt met teksten die de leerlingen in veel gevallen zelfstandig nog niet aankunnen. Teksten van een wat hoger niveau zijn inhoudelijk interessanter en bieden een rijkere context, waar de leerlingen meer houvast aan hebben. Let erop dat de teksten minimaal op het hoogste instructieniveau van alle leerlingen in het interventiegroepje zijn. Het is niet bezwaarlijk om op een wat hoger niveau te lezen, aangezien de leerling hier veel ondersteuning bij krijgt.

Bij het programma wordt gewerkt met het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" van Francine Oomen. Dit boek is geschikt voor zwakke VMBO-leerlingen. Voor leerlingen van HAVO/VWO bleek dit boek in een aantal gevallen te gemakkelijk en zij werken daarom tijdens de eerste zeven sessies met het artikel "Talentenjacht". De begeleider is vrij om andere teksten te gebruiken: het gaat om de aanpak. Om de functionaliteit van de leesinterventie te verhogen, wordt het aangeraden om na zeven sessies te werken met teksten die bij zaakvakken gelezen moeten worden. Om de leesmotivatie te stimuleren kunnen leerlingen ook zelf teksten meenemen. Gaandeweg de interventieperiode dient dit laatste steeds meer te gebeuren.

Wanneer een tekst in de eerste leescyclus al vrij vloeiend wordt gelezen, betekent dit dat de tekst niet moeilijk genoeg is. Wanneer een leerling een tekst tijdens de vierde leescyclus nog even onvloeiend leest als in de eerste leescyclus (er is weinig of geen verbetering), betekent dit dat de tekst te moeilijk is. Door veranderingen aan te brengen in de lengte en/of het tekstniveau van de te lezen teksten kan de begeleider de moeilijkheidsgraad aanpassen.

Leg per leerling een snelhechtmap aan waarin de kopieën van de tekst en werkbladen verzameld kunnen worden. Nadat een tekst in twee achtereenvolgende sessies is behandeld, kan deze in de snelhechter gedaan worden.

3 Leesstrategieën

*Begrijpend lezen door rolwisselend leren*⁸ is een systematische training waarin strategische leesvaardigheden worden aangeboden en geoefend. Deze leesstrategieën zijn erop gericht het tekstbegrip te vergroten. Het aanbieden van leesstrategieën vindt plaats door middel van coöperatief leren, gebaseerd op principes van het rolwisselend leren. In eerste instantie doet de begeleider voor

hoe een bepaalde strategie werkt. Daarbij wordt hardop gedacht, zodat het denkproces als het ware zichtbaar wordt gemaakt. Daarna komen de leerlingen aan de beurt. Met ondersteuning van de begeleider (scaffolding) passen zij de strategie toe.

De leesstrategieën die aan bod komen zijn:

- Vragen stellen
- Samenvatten
- Voorspellen
- Ophelderen

De laatste leesstrategie 'ophelderen' wordt niet behandeld tijdens het onderdeel 'leesstrategieën', maar maakt deel uit van de leesprocedure RALFI. Leerlingen ontvangen uitleg over moeilijke woorden binnen een gelezen tekst van RALFI. Ook krijgen de leerlingen strategieën aangeboden hoe zij woorden of zinnen die ze niet begrijpen kunnen ophelderen. Bij de strategie 'samenvatten' wordt gebruik gemaakt van de functie 'markeerstiften' in *Sprint Plus* (samenvatten) of *Kurzweil* (uittreksel maken).

4 *Spellingstrategieën*

Spellingstrategieën worden aangeboden ter ondersteuning van de functionele schrijfvaardigheid. We schenken er expliciet aandacht aan omdat leerlingen met dyslexie vaak extra spellingondersteuning kunnen gebruiken.

Het verbeteren van de spelling van het Nederlands geschiedt op twee wijzen. Enerzijds met gebruik van de principes uit de methode *Strategisch Spellen*⁹ en anderzijds met behulp van tekst-naar-spraak software van *Sprint Plus* of *Kurzweil*.

Strategisch Spellen biedt leerlingen zicht op hun eigen spellingproblemen door hun uitleg te geven over de verschillende soorten woorden en de aanpakstrategieën die deze woorden vragen. Het onderscheid 'luisterwoorden', 'regelwoorden' en 'inprentwoorden' is als uitgangspunt genomen om de leerling te laten oefenen volgens wetmatigheden en inprentingen. De leerlingen krijgen aansluitend op deze indeling strategieën aangeboden die ze vervolgens zelfstandig moeten toepassen. De spellingstrategieën ondersteunen het functioneel schrijven.

5 *Schrijfstrategieën*

Hierbij is gebruik gemaakt van de benadering uit *Interactief lezen en schrijven*¹⁰. Leerlingen krijgen handvatten aangeboden om volgens een stappenplan een gestructureerde tekst te schrijven. Zo schrijven de leerlingen eerst een aantal ideeën op. In een volgende les werken zij deze ideeën uit tot een gestructureerde tekst met een inleiding, een kern en een slot. Aan de hand van een stappenplan en in gesprek met elkaar reviseren zij vervolgens op interactieve manier hun teksten. De leerlingen passen de aangeleerde spellingstrategieën toe in eigen geschreven teksten.

6 *Inzet van compenserende software*

Compenserende software ondersteunt het functionele lezen en schrijven, waardoor leerlingen leeftijdadequate teksten kunnen aanpakken. Ook is gebleken dat compenserende software het leesplezier en het competentiegevoel vergroot. Het doet de zelfstandigheid toenemen en geeft een verbeterde toegang tot informatiebronnen¹¹.

6.1 Tekst-naar-spraaksoftware *Sprint Plus* en *Kurzweil*

We maken bij dit interventieprogramma gebruik van tekst-naar-spraak software. We hebben gekozen voor *Sprint Plus* en *Kurzweil* omdat deze softwareprogramma's zowel Nederlandse als Engelse, Duitse en Franse teksten kunnen voorlezen. Leerlingen leren stapsgewijs tijdens de interventiesessies om de compenserende software in te zetten. Zij krijgen tijdens de sessies handvatten en oefeningen aangeboden hoe ze het programma kunnen toepassen op zelf geschreven teksten. De begeleider stimuleert de leerlingen om vanaf de zesde sessie *Sprint Plus* of *Kurzweil* functioneel in te zetten buiten de begeleidingsuren. Leerlingen leren hun eigen tekst te reviseren en kritisch te luisteren naar hun tekst.

De leesprocedure RALFI wordt ook mede ondersteund door *Sprint Plus* of *Kurzweil*. De leerling krijgt daardoor een extra motiverende leesoefening. Daarnaast leest de Realspeak-stem de tekst voor die de leerlingen zelf intypen. Door deze direct auditieve feedback, horen leerlingen direct wanneer een zin niet goed loopt. In een aantal gevallen hoort een leerling ook dat de spelling van een woord niet correct is. Deze functie ondersteunt de spelling. Door kritisch naar hun eigen teksten te luisteren, krijgen leerlingen handvatten de tekst te reviseren.

6.2 Woordvoorspelling

Sprint Plus en *Kurzweil* kennen de functie woordvoorspelling. Dit houdt in dat wanneer een leerling het begin van een woord typt, hij een lijst met woorden ziet die beginnen met de letters die reeds getypt zijn. Bijvoorbeeld, wanneer 'con' getypt is, suggereert de woordvoorspelling de volgende woorden beginnend met het prefix 'con': contact, consument, conclusie, controleren, controle, continent en concentratie. Elke keer wanneer er een extra letter getypt wordt, wordt de lijst met woorden aangepast. De woordvoorspelling plaatst deze woorden in de voorspellingslijst op basis van hun frequentie van voorkomen in de teksten die een bepaalde leerling schrijft. Met de woordvoorspellingsfunctie leren leerlingen sneller en foutlozer teksten te schrijven.

6.3 Overige toepassingen

De aangeleerde leesstrategie samenvatten wordt ondersteund met de functie *samenvatten* in de software. Leerlingen selecteren in hun tekst kernwoorden en zinnen om een samenvatting te maken. Het leren van de uitspraak van woorden wordt vergemakkelijkt in *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Leerlingen kunnen lange of moeilijke woorden in klankgroepen knippen.

7 *Woorden en woordstructuren leren*

Het leren van woorden en het doorzien van woordstructuren komt in iedere sessie aan bod. Dit gebeurt door middel van een leermethode waarbij auditieve ondersteuning centraal staat.

7.1 *Woordleerprogramma Overhoor*

Leerlingen met dyslexie hebben vaak ondersteuning nodig bij het leren van woorden. Het is de bedoeling dat ze de geleerde vaardigheden vervolgens zelfstandig in de klas toepassen. Met behulp van het overhoorprogramma *Overhoor jezelf met Charlie* leren de leerlingen de betekenis en de schrijfwijze van woorden. Het woordleerprogramma kan gebruikt worden voor het leren van woorden Nederlands of voor de moderne vreemde talen. De leerlingen krijgen oefening in het gebruik van dit programma zodat ze het ook buiten de interventielessen kunnen toepassen. Overigens gaan

de ontwikkelingen op dit gebied snel en kunnen ook andere woordleerprogramma's worden ingezet. Belangrijk is altijd dat de leerlingen systematisch leren werken met deze overhoorprogramma's. Te vaak wordt nog verondersteld dat dit wel 'vanzelf' gaat.

7.2 Woordstructuren en morfologische en fonologische eenheden

Leerlingen oefenen analytische vaardigheden zoals het doorzien van de morfologische structuur van woorden. Het interventieprogramma wil op deze manier focussen op specifieke tekorten die vaak gezien worden bij dyslectische leerlingen. Er worden oefeningen ingebouwd om de structuur van woorden te herkennen. Leerlingen leren voor- en achtervoegsels te onderscheiden en te gebruiken in woorden. Hierbij wordt eveneens auditieve ondersteuning geboden. Een voorbeeld is het herkennen van het stammorfeem 'gevaar' en het achtervoegsel 'lijk' in het woord 'gevaarlijk'.

Om tegemoet te komen aan het fonologisch tekort dat bij veel dyslectische leerlingen voorkomt, wordt geoefend met het toevoegen, weglaten en vervangen van fonemen in woorden. Een voorbeeld is het vervangen van de laatste klank in het woord 'klas' door een 'p', wat resulteert in 'klap'.

Samenvattend

Dit interventieprogramma integreert een aantal beproefde begeleidingsvormen. De functionele en taakgerichte benadering sluit nauw aan bij de taken die de leerlingen in de lessen moeten uitvoeren. De aandacht voor de sociaal-emotionele component is natuurlijk verweven in het geheel.

DEEL 2: PRAKTISCHE INFORMATIE

1 *Opbouw per sessie*

1.1 *Interventieplan*

Elke sessie begint met overzichtelijk interventiedoelen, zodat u in een oogopslag kunt zien aan welke doelen gewerkt kan worden en welke voorbereidingen u hiervoor moet treffen. Tevens is hier aangegeven hoeveel tijd u voor elk onderdeel dient uit te trekken. Alle onderdelen van de sessies zijn volledig uitgewerkt. Letterlijke instructie die u de leerlingen kunt geven is cursief gedrukt.

1.2 *Interventieformulier*

Aan het eind van elke sessie vindt u een interventieformulier¹² zodat u de begeleiding van iedere leerling toetsend kan volgen. Om u duidelijkheid te geven op welke wijze u deze interventieformulieren dient in te vullen, geven wij in bijlage 1 een uitgewerkt voorbeeld. Het gedeelte dat u dient in te vullen is cursief gedrukt.

U heeft ook de mogelijkheid om de interventieformulieren digitaal in te vullen. Alle interventieformulieren kunt u als worddocument downloaden van onze website www.taalonderwijs.nl/dyslexie onder de link *Dossier, Interventieprogramma's Voortgezet Onderwijs, Documenten voor begeleiders in het Voortgezet Onderwijs*.

1.3 *Vloeiendheidsschaal*

Na elke laatste leescyclus vult u de vloeiendheidsschaal¹³ voor elke leerling apart in. Op deze manier kunt u volgen in hoeverre een leerling vloeiender leest in de loop van de sessies. De vloeiendheidsschaal met uitleg is opgenomen in de bijlagen van sessie 2 wanneer u de schaal voor het eerst nodig heeft. De vloeiendheidsschaal vult u een keer per week in en in totaal tien keer.

1.4 *Logboek*

Aan het eind van elke sessie is een logboek opgenomen voor de leerlingen. In deze logboeken schrijven de leerlingen wat zij hebben geleerd tijdens de sessie en hoe zij dit gaan toepassen in de vaklessen. Ook worden in de logboeken oplossingsgerichte vragen gesteld die u vervolgens in een kort gesprek met hen kan behandelen. Leerlingen bepalen op deze manier hun eigen leerproces. Neem de leerlingen hierbij serieus, anders zullen ze het invullen van het logboek zinloos gaan vinden. Het is zeker in het begin van belang iets langer stil te staan bij het logboek (zowel bij het invullen als het bespreken ervan). Leerlingen vinden dit over het algemeen moeilijk en saai, maar als ze gaan ervaren dat hun mening er echt toe doet, dan zien zij het nut ervan in.

De logboeken vindt u als pdf-bestand op de cd-rom, maar leerlingen kunnen de logboeken ook digitaal invullen. Alle logboeken kunnen zij als worddocument downloaden van onze website www.taalonderwijs.nl/dyslexie onder de link *Dossier, Interventieprogramma's Voortgezet Onderwijs, Documenten voor leerlingen in het Voortgezet Onderwijs*.

De pictogrammen in deze map betekenen het volgende:

Tips	Verwijzing naar de cd-rom
Gesprek	Computeroefening
Leesoefening	Invulopdracht

2 *Cd-rom*

Bij dit interventieprogramma hoort een cd-rom. Op deze cd-rom staan alle pagina's die u voor de leerlingen dient te vermenigvuldigen: werkbladen, logboeken en interventieformulieren. Deze zijn geordend per sessie. Een aantal werkbladen is op de cd-rom in kleur opgenomen, zodat u deze ook in kleur voor de leerlingen kunt printen.

Tevens vindt u op de cd-rom een powerpoint-presentatie met notities. Deze kunt u gebruiken als leidraad om uitleg te geven aan leerkrachten of ouders wat u met de leerlingen behandelt tijdens de interventiesessies.

3 *Benodigdheden*

3.1 *Samenvatting van benodigdheden*

Om goed te werken met het programma heeft u nodig:

- Leesboek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" van Francine Oomen voor VMBO-leerlingen of andere geschikte leesteksten
- tekst-naar-spraaksoftware (zelf aan te schaffen)
- dictee "Het wonderlijke weer"
- kopieën voor elke leerling van de documenten op de cd-rom
- een snelhechtmap of klapper voor iedere leerling.

3.2 *Sprint Plus of Kurzweil*

Om met dit interventieprogramma te werken heeft u minimaal voor iedere leerling een computer nodig met een koptelefoon. U dient op elke computer tekst-naar-spraaksoftware te installeren van ofwel *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Voor meer informatie over deze software verwijzen wij u naar Lexima (www.lexima.nl).

3.3 *Dictee "Het wonderlijke weer"*

Het dictee "Het wonderlijke weer" maakt deel uit van het Signaleringsinstrument Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (Herziene versie, augustus 2005) dat naar alle voortgezet onderwijs scholen is gestuurd. Het dictee is een instrument waarmee leerlingen opgespoord kunnen worden die meer dan normale moeite hebben met het aanleren van de Nederlandse spelling. De toets is genormeerd voor de brugklas (praktijkonderwijs/ lwoo, vmbo, en havo/vwo). De toets kan klassikaal worden afgenomen en duurt 25 à 40 minuten. Aan de hand van deze scores kan mede bepaald worden of een leerling begeleiding nodig heeft. Tijdens de tweede interventiesessie vormt het dictee het uitgangspunt voor de sensibiliseringsles. Het Signaleringsinstrument Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs kunt u bestellen onder het bestelnummer 251046 bij KPC Groep (www.kpcgroep.nl).

BIJLAGE 1: VOORBEELD VAN EEN INTERVENTIEFORMULIER

Naam leerling: <i>Jeanet van Lelie</i>	Datum: <i>18-10-'05</i>	Duur: <i>45 min.</i>	Begeleider: <i>Esther Steenbeek-Planting</i>
--	-----------------------------------	--------------------------------	--

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. De kolommen 'Doelen' en 'Methodiek' zijn voor u ingevuld. De kolommen 'Observatie Toetsend Behandelen' en 'Volgende sessie' vult u zelf in. Het gedeelte dat u dient in te vullen is cursief gedrukt.

U vult voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie: bijvoorbeeld de leerling begrijpt de uitgelegde woorden wel/niet, bij het duo lezen geeft de leerling goede feedback enz. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

(Een fragment van sessie 1)			
Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie
<p>Stilstaan bij de ervaringen van de leerlingen tot nu toe op het gebied van lezen.</p> <p>De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer een tekst gelezen wordt en welke oplossingen zij hiervoor zelf hebben gevonden.</p> <p>Met leerlingen die al remediëring ontvangen wordt besproken hoe de remediëring tot nu toe wordt ervaren.</p>	<p>Deze eerste sensibiliseringsles is ervoor bedoeld de leerlingen te laten ontdekken waarom zij geselecteerd zijn voor interventie.</p> <p>De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer een tekst gelezen wordt en welke oplossingen zij hiervoor zelf hebben gevonden.</p> <p>Met leerlingen die al remediëring ontvangen wordt besproken hoe de remediëring tot nu toe wordt ervaren.</p>	<p><i>Jeanet is in staat haar eigen leesgedrag te evalueren. Zij geeft aan dat zij moeite heeft met het lezen van teksten, met name wanneer er lange woorden in voorkomen.</i></p> <p><i>Jeanet is actief betrokken bij het gesprek en reikt verschillende oplossingen aan. Zo geeft zij aan dat zij altijd rustig naar een woord kijkt wanneer ze het niet begrijpt. Vervolgens probeert ze het woord zachtjes voor zichzelf te lezen (dit helpt haar). Soms kijkt ze ook naar de omgeving van het woord en probeert ze de betekenis af te leiden.</i></p> <p><i>Jeanet geeft aan dat zij graag extra hulp wil bij het leren van Nederlandse woorden. Ze wil hierbij graag de computer inzetten.</i></p>	<p><i>Kort terugkomen op het gesprek. Jeanet vragen wanneer zij haar oplossingen toepast.</i></p> <p><i>Ik wil kort met Jeanet bespreken hoe zij de woordjes geleerd heeft. Ik wil haar vragen wanneer het beter gaat met woorden leren en wat zij daarvoor al doet. Zij geeft aan dat het haar helpt om woorden uit te spreken. Ik wil haar vragen of zij dit ook doet wanneer zij woorden leert. Mogelijk is dit een goede ondersteuning voor haar.</i></p> <p><i>Ik wil haar tevens uitleggen hoe zij de cd-rom kan gebruiken die bij de lesmethode Aardrijkskunde hoort. Op deze cd-rom staat kort de betekenis van verschillende woorden en begrippen uitgelegd die ze moet leren.</i></p>

(Een fragment van sessie 9)			
<p>Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten</p>	<p>De leerlingen bespreken in een groepje wat belangrijke elementen voor de strategie samenvatten zijn. In deze sessie leren leerlingen een aanpak om een tekst samen te vatten. De leerlingen zoeken eerst in een zaakvaktekst kernwoorden en kernzinnen. Aan de hand hiervan maken zij een beknopte samenvatting van een tekst die ook in de klas behandeld wordt.</p>	<p><i>Jeanet doet erg haar best op dit onderdeel. De functie markeerstiften van Sprint Plus heeft zij heel snel onder de knie.</i></p> <p><i>Tijdens het werken blijkt dat Jeanet nog niet helemaal begrepen heeft waar de strategie samenvatten om draait en haar samenvattingen zijn te lang. Ze vraagt om samen te werken met Daniël. Aan het eind van de les lijkt het dat ze het beter doorheeft. Ze kan zeker nog extra ondersteuning gebruiken.</i></p>	<p><i>In de volgende les wil ik Jeanet een compliment geven voor haar inzet en haar vertellen dat ik onder de indruk ben van hoe hard ze werkt en wat zij zelf al aan strategieën inzet. Ik wil haar vragen of zij in een volgende les Christiaan extra uitleg kan geven over het gebruik van de functie markeerstiften in Sprint Plus. Hij vindt dit nog erg lastig.</i></p> <p><i>In de volgende sessie wil ik nogmaals bespreken wat een kernwoord en kernzin is. Ik zal haar voorstellen hoe ik kernwoorden en kernzinnen uit een tekst haal.</i></p>
<p>Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II)</p>	<p>De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.</p>	<p>Jeanet heeft erg veel moeite met het voorlezen van lange woorden. Maar tijdens de tweede leescyclus leest zij al veel vloeiender.</p> <p>Jeanet heeft aangegeven dat zij graag een boek van Renate Dorrestein zou willen lezen.</p> <p>Over een week is er een proefwerk Nederlands. Het hele hoofdstuk moet worden geleerd. Alle leerlingen van de groep vragen om begeleiding daarbij. Jeanet wil vooral hulp bij bepaalde woorden die ze thuis al probeert te leren.</p>	<p>In de volgende sessie laat ik haar duo lezen met Roy. Roy's uitspraak is goed en hij kan haar goede feedback geven.</p> <p>In de volgende sessie neemt Jeanet haar boek van Renate Dorrestein mee. We zullen samen bespreken hoe zij het lezen van dit boek kan aanpakken.</p> <p>Ik wil extra aandacht besteden aan de woorden die zij moeten leren en vragen of ik Jeanet kan helpen. De computers met Sprint Plus zijn voor de leerlingen beschikbaar zodat zij de uitspraak van woorden kunnen leren. Tevens bespreek ik hoe Jeanet het proefwerk kan voorbereiden.</p>

BIJLAGE 2: INLEIDEND GESPREK MET DE LEERLING

Het is van groot belang een goede start te maken met het interventieprogramma. Dit doet u door een inleidend gesprek met de leerling te houden volgens de oplossingsgerichte methodiek. Tijdens dit gesprek bespreekt u met de leerling wat hij wil dat er verandert. U zoekt samen met de leerling naar zijn sterke kanten en de succeservaringen die hij heeft opgedaan.

Wij geven u in bijlage 3 een protocol met vragen die u met de leerling kan doornemen tijdens het eerste gesprek. Het is van groot belang dat u na het inleidend gesprek vervolggesprekken heeft met de leerling. In bijlage 4 vindt u een protocol voor vervolggesprekken. Om u eraan te herinneren deze vervolggesprekken te voeren met de leerlingen, geven wij u om de vijf sessies een reminder. De protocollen vindt u ook op de cd-rom.

Om u handvatten te bieden hoe zo'n oplossingsgericht gesprek met een leerling kan verlopen, geven wij u hieronder een dialoog. Het eerste gesprek speelt zich af tussen de remedial teacher Louise van Ename en de leerling Ben. Ben is gestuurd door zijn mentor meneer Hoogeveen. Uit Bens screeninggegevens blijkt dat hij een zeer zwakke leerling is op het gebied van lezen en spellen. Ben heeft een dyslexieverklaring.

- Louise:** Hallo Ben. Welkom. (wijzend op een van de lege stoelen) Ga zitten alsjeblieft.
Ben: Dank je wel.
Louise: Heb je mijn kamer goed kunnen vinden?
Ben: Ja, ik was wel eerst in de verkeerde gang. Maar het stond daarna wel goed op de bordjes.
Louise: Zo, je zit in 2b. Is dat een leuke klas?
Ben: Ja, gaat wel.

Een praatje maken. Vraag de leerling waar hij goed in is.

- Louise:** Mijn naam is mevrouw Louise van Ename. Maar ik vind het prettig wanneer je mij gewoon Louise noemt. Volgende week beginnen de begeleidingslessen en ik wil graag voordat we beginnen nader met je kennis maken. Jij leert mij dan ook al een beetje kennen en dat werkt prettiger. Zo, Ben, vertel mij eens, hoe breng je het liefst je tijd door?
Ben: Eh, nou tv kijken vind ik leuk. En Nintendospelletjes spelen.
Louise: Nintendospelletjes? Ben je daar goed in? (*indirect complimenteren*)
Ben: Ja, ik haal de levels meestal in één keer. Thuis leer ik altijd mijn broertje hoe hij sneller kan worden.
Louise: Zo, dus je helpt je broertje. Dat is aardig van jou! (*bevestigen van de leerling*) En wat doe je nog meer graag in je vrije tijd?
Ben: Ik ga graag vissen in het weekend. Dat doe ik vaak met mijn vader.
Louise: Zo! Vissen. Hoe pak je dat aan?
Ben: Je leert het vanzelf. Het is niet zo moeilijk, maar je moet bijvoorbeeld wel het goede aas hebben. Anders vang je niet de goede vissen. En het heeft ook met het weer te maken.
Louise: Ik hoor dat je daar ook al verstand van hebt. Ik begrijp dat je hobbies hebt waar je heel erg goed in bent. Je bent vast een slimme jongen! (*complimenteren*)
Ben: (lacht een beetje) Ja, nou ja, niet met alles.

Vragen naar de percepties van de leerling

- Louise:** Ben, heb je een idee waarom je hier naartoe bent gekomen?
Ben: Ik moest van meneer Hoogeveen naar u toekomen.
Louise: Meneer Hoogeveen heeft je naar mij gestuurd? Mooi dat je gekomen bent. (*complimenten geven*)
Ben: Hij zei dat het te maken had met de leestoetsen die ik in het begin van het jaar gemaakt

- heb. Ik heb ook dyslexie, maar dat is al sinds groep 6.
- Louise:** Vertel daar eens iets meer over.
- Ben:** Ja, nou ja. Ik lees langzamer dan andere kinderen in mijn klas. Soms snap ik niet goed wat ik lees.
- Louise:** Dat is knap lastig.
- Ben:** Ja, en dat vind ik soms heel irritant. Ik doe echt mijn best om bijvoorbeeld te leren voor proefwerken, maar het wil soms gewoon niet. De woordjes die ik moet leren blijven soms gewoon niet hangen.

Inschaling last van dyslexie

- Louise:** Je geeft aan best last te hebben van je dyslexie: het leren voor proefwerken wil soms niet, de woordjes die je moet leren blijven niet hangen en dat frustrereert je. Daarover heb ik een vraag voor jou. Stel dat je op een schaal van 0 tot 10 moet aangeven hoeveel last je hebt van dyslexie. 0 is dat je weinig last hebt van dyslexie en 10 is dat je heel veel last hebt van dyslexie. Waar zit je dan nu?
- Ben:** Ummm. (stilte) Ik denk een 8.
- Louise:** Een 8. Wat maakt dat je er een 8 voor geeft en niet meer of minder?
- Ben:** (stilte) Jeetje, pffff.
- Louise:** (Louise wacht en geeft de leerling de kans om na te denken over deze vraag).
- Ben:** Ja (weer stilte). Ik denk een 8 omdat.... Een 8 vind ik best wel hoog. Omdat ik er soms echt super van baal. Andere leerlingen maken soms vervelende opmerkingen en dan voel ik me heel dom.
- Louise:** En hoe komt het dat je geen 10 hebt gegeven?
- Ben:** Ummm, bij een 10 zou ik niet meer naar school gaan denk ik.
- Louise:** En je gaat nog wel naar school. (*focussen op succes*)
- Ben:** Ja, want ik red me ook wel, maar balen blijft het.

Wondervraag

- Louise:** We kunnen je niet 1-2-3 van je dyslexie afhelpen. Wat we wél kunnen doen is je helpen om beter met je dyslexie om te kunnen gaan. We hebben al samen vastgesteld dat jij een paar maanden extra begeleidingslessen krijgt. In deze lessen werken we aan lees- en schrijfvaardigheden. Omdat het erg belangrijk is hoe je omgaat met je dyslexie hebben wij nu dit gesprek.

Ben, ik zou je graag een gekke vraag willen stellen. Een vraag die je misschien nog nooit eerder hebt gehoord. Stel je nou eens het volgende voor. Je gaat vanmiddag om 4 uur naar huis en je doet wat je altijd doet. Vanavond heb je gewoon je avondeten zoals altijd en daarna ga je naar bed. En terwijl je ligt te slapen en niets in de gaten hebt gebeurt er een wonder. Er gebeurt een wonder en dat wonder is dat je beter met je dyslexie kunt omgaan. Maar omdat je sliep weet je niet dat dit wonder gebeurd is.

Ben, waaraan zou jij dan morgenochtend als je wakker wordt merken dat het wonder gebeurd is?

- Ben:** (lacht) nou, 's morgens vroeg zou ik de tv aanzetten en ik zou opeens de ondertiteling heel snel kunnen lezen. En als ik dan op school kwam zou ik opeens een 10 halen voor mijn proefwerk. Bij Engels en Frans zou ik alle woordjes onthouden en als ik een voorleesbeurt krijg, kan ik opeens heel goed voorlezen.
- Louise:** Ja, dat zou inderdaad echt fantastisch zijn. We weten wel allebei dat dyslexie niet overgaat. Het wonder betekent dat je beter met je dyslexie kunt omgaan. Waaraan zou je merken dat je beter kunt omgaan met je dyslexie? Wat zou er anders gaan wanneer je het niet meer zo erg vindt dat je dyslexie hebt? (*de leerling helpen reële doelen te formuleren*)
- Ben:** Umm. Dan zou ik niet zo zenuwachtig zijn wanneer ik moet voorlezen. En ik zou ook minder gestrest zijn voor een proefwerk.
- Louise:** Je zou minder gestrest zijn. En wie zou na jou de eerste zijn die zou merken dat er een wonder is gebeurd?

- Ben:** Eh, nou, mijn moeder. Zij zou merken dat ik rustiger naar school ga 's morgens.
- Louise:** En hoe zou je moeder dat vinden dat je rustiger naar school gaat?
- Ben:** Ze zou het meteen mijn vader vertellen.
- Louise:** Dus, ze is er blij om?
- Ben:** Ja, ze zou zich minder zorgen hoeven maken om mij.
- Louise:** En wie zou het nog meer merken dat je beter om kunt gaan met je dyslexie?
- Ben:** Mijn beste vriend Michael zou het ook meteen merken.
- Louise:** Waaraan zou Michael merken dat je veranderd bent?
- Ben:** Michael zou merken dat ik me niet meer zoveel aantrek van die vervelende opmerkingen van Margo en Jibbe.

Vragen naar mini-wondertjes (uitzonderingen)

- Louise:** Wanneer was er de afgelopen twee weken al iets dat een beetje op het wonder leek?
- Ben:** Ja, vorige week woensdag kreeg ik mijn proefwerk Frans terug. Ik had een vijf en dat vond ik best goed.
- Louise:** Echt waar? Dat moet fantastisch zijn geweest voor je. Wat had je ervoor gedaan dat je een heel redelijk cijfer kreeg? (*indirect vragen naar hulpbronnen*)
- Ben:** Ik had het rustig met mijn moeder geleerd. En 's avonds de woorden steeds herhaald tot ik ze kende.
- Louise:** Maar, jij hebt wel heel hard moeten werken voor dat cijfer. Wat gebeurde er daarna?
- Ben:** Mmm, daarna was ik wel vrolijk. En was ik rustiger.
- Louise:** En wat zei Michael daarvan?
- Ben:** Michael dat weet ik niet.
- Louise:** Hoe zou dit mini-wonder vaker kunnen gebeuren?
- Ben:** Ja, ik denk hard leren met mijn moeder en me niet zo druk maken voor een proefwerk.

Inschaling omgaan met dyslexie

- Louise:** Jij bent een heel harde werker! Ik ben ervan onder de indruk hoe hard jij je best doet voor school. (complimenteren)
- Wanneer je nu zou aangeven in hoeverre je kunt omgaan met je dyslexie op een schaal van 0 tot 10. En 0 betekent dat je nog helemaal niet goed kunt omgaan met dyslexie en 10 betekent dat je goed genoeg kunt omgaan met dyslexie. Waar zit je dan nu?
- Ben:** Ja, ik denk een 4.
- Louise:** Een 4, echt? Wat maakt dat je een 4 geeft en niet meer of minder?
- Ben:** Omdat ik me vaak gefrustreerd voel door de woordjes die ik moet leren.
- Louise:** En hoe komt het dat je geen 0 of een 1 hebt gegeven?
- Ben:** Een 4, omdat ik soms de teksten wel begrijp als ik ze rustig lees. Vooral als het onderwerp me interesseert en ik de tekst nog een keer lees.
- Louise:** Dus, jij leest teksten twee keer om ze goed te begrijpen. Dat vind ik heel knap van jou. En verder?
- Ben:** Ik heb thuis geleerd hoe ik de spellingcorrector van Word kan gebruiken. De computer geeft dan aan welke woorden anders geschreven moeten worden. Dat helpt ook.
- Louise:** Dus jij hebt jezelf geleerd hoe je de spellingcorrector kan gebruiken! Ben, ik ben heel erg onder de indruk van wat jij allemaal kan en hoe jij zelf oplossingen probeert te vinden. Wat zou je de komende week kunnen doen om op deze 4 te blijven?
- Ben:** Ik blijf goed mijn best doen, vraag of mijn moeder en Michael me helpen en probeer vooral rustig te blijven tijdens een proefwerk.

Complimenten geven

- Louise:** Jij hebt een groot doorzettingsvermogen om zover te komen. Hoe is het je gelukt dat je moeder en Michael je helpen?
- Ben:** Ik heb het ze gevraagd en ze wilden het graag doen.
- Louise:** Hoe zou Michael merken dat je van een 4 naar een 4 ½ bent gegaan? Wat gaat er dan beter?

Ben: Dan zou hij merken dat ik het leuker vind en dat ik minder zenuwachtig ben wanneer ik een brief moet schrijven.

Inschaling motivatie en vertrouwen

(facultatief, vooral als een leerling minder gemotiveerd is)

Louise: Ben, ik zou je nog een vraag willen stellen. De schaal loopt weer van 0 tot 10. Deze schaal meet hoeveel je je wilt inzetten om zelf te proberen een stapje verder te komen. Laten we zeggen, 0 betekent dat je je weinig wilt inspannen en 10 betekent dat je er alles aan wilt doen om beter te leren omgaan met je dyslexie. Van 0 tot 10, hoe hard wil je werken?

Ben: Een 7!

Louise: Een 7 dat is best hoog. Waar komt je bereidheid om te werken vandaan?

Ben: Ik wil het. Het is fijn als het beter gaat. Maar ik wil ook nog leuke dingen kunnen doen in het weekend.

Louise: Als nu 0 betekent dat je er geen vertrouwen in hebt een oplossing te vinden en 10 betekent dat jij er alle vertrouwen in hebt, hoeveel vertrouwen heb jij er op dit moment in dat je een oplossing zal vinden voor het omgaan met dyslexie?

Ben: Een 8. Ik denk dat er meer oplossingen zijn. Ik wil graag mijn diploma halen want ik wil later leerkracht worden.

Louise: Ja, ben jij zo iemand, als je eenmaal besloten hebt dat je iets doet, dan heb je er vertrouwen in dat jij dat ook kan laten gebeuren?

Ben: Ja, want ik wil het graag.

Louise: Je bent erg vastberaden. En ik ben ook onder de indruk van je doorzettingsvermogen.

Het formuleren van feedback – complimenten, brug & taak

Louise: (*complimenten*) Ben, wanneer ik nadenk over wat je mij hebt verteld, ben ik onder de indruk van verschillende dingen. Ik vind het knap van je dat je jezelf hebt aangeleerd hoe je de spellingcorrector kunt gebruiken. Ook heb je verteld dat je hulp vraagt aan je moeder of aan je vriend Michael. Je bent iemand die hard werkt en veel doorzettingsvermogen toont. Dat is heel bijzonder. Ik heb ook bewondering voor je bereidheid om te werken en je vertrouwen in het vinden van oplossingen. Bovendien heb je een groot doel voor ogen: je wil graag leerkracht worden.

(*brug*) Ben, op dit moment weet ik ook nog niet je nog beter met je dyslexie zou kunnen omgaan. Maar ik denk dat we wel degelijk daaraan kunnen werken. Daarom wil ik het volgende voorstellen:

(*taken*) Ten eerste, blijf de dingen doen die jou tot een 4 hebben gebracht. Let erop welke dingen jou kunnen helpen. Let erop wat er gebeurt wanneer het goed gaat. Let erop hoe het je lukt om met je dyslexie om te gaan.

Dan heb ik nog een vraag voor je. Zou je deze week eens willen proberen om te doen alsof het wonder al gebeurd is. Het wonder dat je beter kunt omgaan met je dyslexie. Je hoeft dat tegen niemand te vertellen. Zou je dat willen?

Ben: Ja

Louise: Dus je gaat doen alsof het wonder heeft plaatsgevonden. Kies een dag uit tussen nu en de volgende keer dat wij elkaar weer zien. Maar zeg het dan tegen niemand; doe het en vertel mij een volgende keer wat er beter is. Oké?

Ben: Ja, prima hoor.

Louise: Ben, was het voor jou zinvol om hier een half uurtje te zijn?

Ben: Ja.

Louise: Hoe komt het dat het zinvol was voor jou?

Ben: Omdat ik denk dat het wel kan helpen.

Louise: Is er nog iets dat je wilt vertellen voordat we afsluiten?

Ben: Nee.

Louise: In de extra begeleidingslessen kom ik af en toe terug op wat we vandaag besproken hebben. Ik zal je dan vragen of het beter gaat. Ook vraag ik je dan of de dingen die leert in de extra begeleidingslessen, je helpen met je dyslexie om te gaan. Wanneer je tussendoor een gesprek wilt hebben, mag je dat altijd aangeven. Tot ziens Ben.

BIJLAGE 3: FORMULIER INLEIDEND GESPREK OPLOSSINGSGERICHT WERKEN EN DYSLEXIE

Naam begeleider:
Naam leerling:
Periode:

BEGELEIDER	LEERLING
-------------------	-----------------

Een praatje maken. Vraag de leerling waar hij goed in is.

Hoe breng je het liefst je tijd door?	
Hoe pak je dat aan?	

Vragen naar de percepties van de leerling.

Heb je een idee waarom je hier naar toe bent gekomen?	
Wat maakt je probleem tot een probleem?	

Schaal: last van dyslexie

0 is dat je weinig last van dyslexie hebt en 10 is dat je heel veel last van je dyslexie hebt. Waar zit je dan nu?	0 _ 1 _ 2 _ 3 _ 4 _ 5 _ 6 _ 7 _ 8 _ 9 _ 10
Wat maakt dat je er nu dat cijfer voor geeft en niet meer of minder?	

*We kunnen je niet 1-2-3 van je dyslexie afhelpen (daar krijg je allerlei andere oefeningen voor). Wat we wél kunnen doen, is je helpen om beter met je dyslexie om te kunnen gaan.**

* Andere formuleringen:

"Je helpen je dyslexie te aanvaarden"

"Je erbij helpen dat je het niet meer zo erg vindt dat je dyslexie hebt"

Daarvoor kom je hier naar toe. (vragen of de leerling het begrijpt).

Wondervraag

<p>Stel je nu eens het volgende voor. Je gaat zometeen naar huis en doet een aantal dingen die je normaal op deze dag doet. Je gaat naar bed en dan gebeurt er het volgende.</p> <p>Als er vannacht een wonder gebeurt, waardoor je beter zou kunnen omgaan met je dyslexie (maar je wist niet dat het wonder gebeurde want je sliep), waaraan zou je dan morgenochtend als je wakker werd merken dat het wonder gebeurd was?</p>	
<p>Waaraan merk je het het eerst?</p>	
<p>Hoe zou het dan verder morgen anders gaan?</p>	
<p>Wie zou na jou de eerste zijn die het zou merken en waaraan? Hoe zou die dan reageren en hoe zou jij dat vinden?</p>	

Mini-wondertjes (uitzonderingen)

<p>Wanneer was er de afgelopen twee weken soms al even iets dat een beetje op het wonder leek?</p>	
<p>Wat gebeurde er toen precies?</p>	
<p>Hoe zou dat vaker kunnen gaan gebeuren?</p>	

Wat is daarvoor nodig?	
------------------------	--

Inschaling omgaan met dyslexie

Als 0 is dat je nog helemaal niet goed kunt omgaan met je dyslexie en 10 dat je voldoende kunt omgaan met je dyslexie. Waar zit je dan nu?	0 _ 1 _ 2 _ 3 _ 4 _ 5 _ 6 _ 7 _ 8 _ 9 _ 10
Wat maakt dat je er dit cijfer aan geeft en niet meer of minder?	
Hoe ben je van 0 tot X gekomen en wat hielp je daarbij?	

Complimenten geven

Benadrukken wat de leerling zelf al goed doet, wat hij zelf al aan oplossingen gevonden heeft.	
Waarom zou je merken dat het een punt meer geworden was (of een half punt)?	
Waar zouden anderen dat aan merken?	

Inschaling motivatie en vertrouwen

(facultatief, vooral als een leerling minder gemotiveerd is)

<p>Hoeveel wil je je inzetten om zelf te proberen een stapje verder te komen. Als 0 is dat je jezelf weinig wilt inspannen om beter om te (leren) gaan met dyslexie en 10 dat je er alles aan wilt doen om er beter mee om te leren gaan. Waar zit je dan?</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>
<p>Wat maakt dat je er dit cijfer aan geeft en niet meer of minder?</p>	

Het formuleren van feedback – complimenten, brug & taak

<p>Zou je deze week eens willen proberen om te doen alsof het wonder al gebeurd is. Je hoeft dat tegen niemand te vertellen (een geheimje tussen ons) Indien ja: hoeveel dagen zou je dat willen proberen?</p>	
<p>Steeds vragen of het uurtje zinvol was en waarom.</p>	

BIJLAGE 4: FORMULIER VERVOLGGESPREKKEN OPLOSSINGSGERICHT WERKEN

BEGELEIDER	LEERLING
------------	----------

Praatje maken en vragen naar de percepties van de leerling

<p>Wat is er beter gegaan sinds de vorige keer?</p> <p><i>(focus op: omgaan met en acceptatie van dyslexie)</i></p>	
<p>Is het je gelukt om te doen alsof het wonder gebeurd was? Hoe vaak?</p> <p><i>(Niet te lang doorhameren als het niet gelukt is. Dan positief duiden wat er wel gelukt is.)</i></p>	
<p>Hoe ging dat?</p>	
<p>Hoe doe je dat precies?</p>	
<p>Is dat nieuw voor je?</p>	
<p>Waar merk je dat aan op school, thuis en bij je vriendjes?</p>	
<p>Complimenten: Niet iedereen had X kunnen doen of zeggen. Dus jij bent iemand die heel goed.....</p>	
<p>En wat is er verder beter?</p>	

<p>Wat is er nodig om X weer te doen?</p> <p>NB: Als er echt niets beter is: “Hoe overleef je dat? Hoe komt het dat het nog niet veel erger is? Hoe doe je dat? Als je dat kunt blijven doen, heb je dan bereikt waarvoor je hier komt?</p>	
---	--

Inschaling van vooruitgang in het omgaan met dyslexie

<p>Het cijfer 0 betekent dat je niet goed kunt omgaan met dyslexie en ná het wonder zit je op een 10. Waar zit je dan nu?</p>	
<p>Fantastisch, wat maakt dat je er een X voor geeft?</p>	
<p>Waarom zul je merken dat het een punt meer geworden is? Wat zal er anders zijn?</p>	
<p>Wie zal dat het eerst merken?</p>	
<p>Hoe zal die erop reageren?</p>	
<p>Hoe reageer jij er dan weer op?</p>	
<p>Wat zou er nodig zijn om te doen alsof je daar al zat?</p>	
<p>Naar welk cijfer streef je?</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>

Wat maakt dat je er dit cijfer aan geeft en niet meer of minder?	
Waarom zul je merken dat je op eigen benen verder kunt (en dat je hier niet meer hoeft te komen).	
Wat zal er dan anders zijn?	
Hoe gemotiveerd ben je om het te doen? Op welke manier wil je je daarvoor inzetten?	
Hoeveel tijd denk je daarvoor nodig te hebben?	

Complimenten geven

Positief duiden wat er allemaal al goed gaat.	
Eventueel taak geven: doen alsof het wonder gebeurd is.	
Steeds vragen of het gesprek zinvol was en waarom.	

LITERATUUR

-
- ¹ Henneman, K., Kleijnen, R. & Smits, A.E.H. (2004). *Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. Signalering, diagnose en begeleiding*. 's Hertogenbosch: KPC groep.
- ² Kleijnen, R., Steenbeek-Planting, E. G. & Verhoeven, L. (2008). *Toetsen en Interventies bij Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs. Nederlands en de Moderne Vreemde Talen*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- ³ Smeets, J. & Kleijnen, R. (2007, 2008). *Technische Maatjes bij Dyslexie. Compenserende en Dispenserende Hulpmiddelen*. Den Bosch: Masterplan Dyslexie. Dit boek is tevens online beschikbaar op www.masterplandyslexie.nl > Producten > Voortgezet Onderwijs > Technische Maatjes bij Dyslexie
- ⁴ Cladder, H. (1999) *Oplossingsgerichte korte psychotherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
Le Fevere de Ten Hove, M. (2000). *Korte therapie. Handleiding bij het 'Brugse model' voor psychotherapie met een toepassing op kinderen en jongeren*. Leuven- Apeldoorn: Garant.
De Jong, P. & Berg I. K. (2001). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt.
- ⁵ Smits, A.E.H. & Braams, T. (2006). RALFI in het voortgezet onderwijs. *Remediaal*, 5 (6), 14-17.
Smits, A.E.H. & Braams, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen. Individuele, groepsgewijze en klassikale werkvormen voor behandeling van leesproblemen*. Amsterdam: Boom.
- ⁶ Torgesen, J.K. (2001). The theory and practice of intervention; comparing outcomes from prevention and remediation studies. In A.J. Fawcett (Red.), *Dyslexia: Theory and good practice* (pp 185-202). London: Whurr Publishers.
- ⁷ National Institute of Child Health and Human Development. (2000). *Report of the National Reading Panel: Teaching children to read*. Washington, DC.
- ⁸ Van IJzendoorn, T. (1998). *Begrijpend lezen door rolwisselend leren*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- ⁹ Kleijnen, R., Erkens, I., Tak, W., Smeets, J. & Van Berkel, A. (1994). *Strategisch spellen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- ¹⁰ Van Elsäcker, W. & Verhoeven, L. (2001). *Interactief lezen en schrijven. Naar motiverend lees- en schrijfonderwijs in de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- ¹¹ Smeets, J. & Callebaut, D. (2005). Implementatie van compenserende software vraagt om integrale leerlingenzorg. Een ontwikkelingsgericht én empirisch onderzoek. In: R. Kleijnen & G. van den Broek. *Grensoverschrijdende Integrale Leerlingenzorg. Een (pro)actief proces* (pp. 253-288). Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- ¹² Ruijsenaars, A.J.J.M. (2001). *Leerproblemen en leerstoornissen*. Rotterdam: Lemniscaat.
- ¹³ Rasinski, T.V. (2004). *Assessing Reading Fluency*. Honolulu, HI: Pacific Resources for Education and Learning.

INTERVENTIEPLAN INTRODUCTIESESSIE

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> In beeld brengen hoe leerlingen met lees- en/of spellingproblemen begeleiding in de school ervaren. De leerlingen verwoorden hun verwachtingen van hun eigen handelen en van de begeleider tijdens het interventietraject. 	<ol style="list-style-type: none"> Leerlingen vullen onder begeleiding de dyslexiexcan in. <i>Zie introductie leerlingscan.</i> De leerling vult na uitleg van de begeleider het logboek in. <i>Zie bijlage dyslexiescan voor leerlingen.</i> 	<ol style="list-style-type: none"> Gesprek met uitleg Invulopdracht van 15 minuten Invulopdracht van 10 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Kopieer voor alle leerlingen de vragenlijst voor de leerlingen (leerlingscan) en het logboek. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Kopieën van de leerlingscan Kopieën van het logboek introductieles <p>① Tip voor de organisatie: wanneer er meerdere interventiegroepen draaien, kan deze introductiesessie met meerdere interventiegroepen tegelijkertijd gedaan worden.</p>		

INTRODUCTIE LEERLINGSCAN

Vul samen met de leerlingen de leerlingscan in. De begeleider leest voor en geeft uitleg. De leerlingen schrijven de antwoorden op en mogen nadere uitleg vragen.

In de scan wordt steeds gesproken over lees- en spellingproblemen. Leerlingen waarbij de diagnose 'dyslexie' niet is gesteld, kunnen daardoor ook de vragenlijst invullen.

Bekijk de ingevulde leerlingsscans tussen de introductieles en de eerste begeleidingsles. Komt u opmerkelijke zaken tegen, sluit deze dan kort met de mentor, de dyslexie- of de zorgcoördinator. Vrijwel altijd is het zo dat in de periode dat de interventies plaatsvinden ook aan de algemene begeleiding in de klas gewerkt moet worden. Het is noodzakelijk hierover goed af te stemmen met elkaar.

Uit de pilotstudie is gebleken dat veel leerlingen bij de laatste vraag aangeven dat zij meer over dyslexie willen weten. Wij verwijzen u graag door naar de DVD's van het Masterplan Dyslexie (www.masterplandyslexie.nl). Ook kunt u extra informatie vinden bij het Steunpunt Dyslexie (www.steunpuntdyslexie.nl). Het klokhuis heeft een informatieve site voor leerlingen over dyslexie (www.hetklokhuis.nl/lees/dossiers klik aan: dyslexie).

① Een uitgebreide versie van de leerlingscan is opgenomen in de dyslexiemonitor. De digitale dyslexiemonitor is bedoeld om dyslexiebeleid in kaart te brengen en de dyslexiebegeleiding van dyslectische leerlingen te monitoren. Leerlingen kunnen op deze site hun vragenlijst digitaal invullen. De dyslexiemonitor verwerkt vervolgens uw gegevens. U kunt als school een abonnement aanvragen op de dyslexiemonitor. Meer informatie vindt u op www.dyslexiemonitor.nl.

BIJLAGE DYSLEXIESCAN VOOR LEERLINGEN

<p>Heb je het idee dat de docenten weten dat je moeite hebt met lezen en spellen?</p>	<p> ☐ Nee ☐ Ja, de meeste docenten ☐ Ja, ongeveer de helft van de docenten ☐ Ja, enkele docenten </p>
---	--

Kruis aan of het voor alle docenten geldt, of voor maar een paar.

<p>1 = Ja, de meeste docenten 2 = Ja, ongeveer de helft van de docenten 3 = Ja, een paar docenten 4 = Nee, geen enkele docent</p>				
<p>Ik merk dat verschillende docenten rekening houden met mijn lees- en spellingproblemen. Dit merk ik want</p>				
<p>1 Ze laten me merken dat ze op de hoogte zijn van mijn lees- en spellingproblemen.</p>	1	2	3	4
<p>2 Ze bespreken samen met mij hoe ze rekening kunnen houden met mijn lees- en spellingproblemen binnen hun eigen vak.</p>	1	2	3	4
<p>3 Ik kan/mag fouten maken en fouten zijn er om van te leren.</p>	1	2	3	4
<p>4 Ze praten er met mij over of hun extra hulp mij ook echt helpt.</p>	1	2	3	4

Deze vraag hoef je alleen maar in te vullen als er met jou speciale afspraken zijn gemaakt voor je lees- en spellingproblemen.

Welke voorzieningen krijg je, die jou helpen met je lees- en spellingproblemen?

- Extra tijd voor oefeningen en opdrachten
- Extra tijd voor toetsen
- Mondeling overhoren
- Aangepaste beoordeling van spelling
- Voorlezen of laten voorlezen van teksten en opdrachten
- Vergroten van teksten (eventueel aanpassing lettertype)
- Examenregelingen
- Toestaan van hulpmiddelen:
 - Laptop
 - ReadingPen
 - Tekst op cassettebandjes/cd
 - Gebruik spellingcorrector
 - Regelkaarten
 - Spellinglijsten
 - Anders, _____

- Door vrijstelling van taken:
 - Minder vragen of oefeningen
 - Minder te lezen boeken
 - Spelfouten niet beoordelen
 - Spelfouten gedeeltelijk beoordelen
 - Niet hardop (laten) voorlezen
 - Vrijstelling van een vreemde taal (of onderdeel daarvan)
 - Anders, _____

Heb je het gevoel dat de docenten meewerken aan deze voorzieningen?

- Ja, de meeste docenten
- Ja, ongeveer de helft van de docenten
- Ja, een paar docenten
- Nee, bijna niemand houdt zich er aan

Deze vraag hoef je alleen maar in te vullen als je op school extra begeleiding krijgt voor je leesproblemen.

Is deze begeleiding ervoor bedoeld om je beter te leren omgaan met je leesproblemen?	☐ Ja ☐ Nee
Voor welke vakken geldt dit?	☐ Voor Nederlands ☐ Voor de moderne vreemde talen ☐ Voor andere vakken waarbij lezen en schrijven belangrijk is.
Is deze extra begeleiding ervoor bedoeld om je beter te leren omgaan met je leesproblemen?	☐ Ja ☐ Nee
Wat zou jij zelf nog willen weten, leren of doen om beter met je leesproblemen om te kunnen gaan? <ul style="list-style-type: none">☐ Meer weten over leesproblemen: wat het probleem is en waar het vandaan komt☐ Aan anderen laten zien waar ik goed in ben☐ Samen met andere leerlingen die leesproblemen hebben regelmatig praten over hun oplossingen☐ Anders, namelijk _____	

LOGBOEK INTRODUCTIELES

Naam leerling: _____

Klas: _____

Waar aan zou je zelf willen werken in de komende 12 weken?

Wat verwacht je van je begeleider?

Hoe ga je het zelf aanpakken?

INTERVENTIEPLAN SESSIE 1, WEEK 1

Doelen	Inhoud van de begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Stilstaan bij de ervaringen van de leerlingen tot nu toe op het gebied van het lezen. Deze eerste sensibiliseringsles is ervoor bedoeld de leerling te laten ontdekken waarom hij geselecteerd is voor interventie. 2. Geven van uitleg over het doel van de interventie aan de leerlingen. 3. Bekend maken van de leerlingen met de leesprocedure RALFI (leescyclus I). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders observeren toetsend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer een tekst gelezen wordt en welke oplossingen zij hiervoor hebben gevonden. <i>Zie bijlage 1.1</i> 2. Leerlingen krijgen uitleg over het doel van deze interventie: het verbeteren van de vloeïendheid van het lezen. De leerlingen krijgen een kort overzicht van de structuur van de interventiesessies. <i>Zie bijlage 1.2</i> 3. Een stuk tekst wordt gelezen met de leesprocedure RALFI. <i>Zie bijlage 1.3</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 🗣️ Gesprek van 15 minuten 2. 🗣️ Uitleg van 10 minuten 3. 📖 Leesoefening van 15 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bekijk vooraf de ingevulde leerlingscan uit de introductiesessie en markeer opvallende punten. • Het boek 'Hoe overleef ik een gebroken hart?' is geschikt voor zwakke VMBO leerlingen. Voor HAVO/VWO leerlingen is het artikel 'Talentenjacht' toegevoegd. ☹️ Dit artikel vindt u op de bijgevoegde cd-rom onder <i>Sessie 1</i>. Kopieer voor alle leerlingen de tekst die de komende sessies met de leesprocedure RALFI gelezen zal worden. • Kopieer voor alle leerlingen het logboek. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leesboek • Kopieën van de tekst uit het leesboek of van het artikel • RALFI-poster (deze vindt u voorin de map en op de cd-rom onder <i>Sessie 1</i>) • Kopieën van logboek les 1 <p>① Alle kopieerbladen vindt u geordend per sessie op de bijgevoegde cd-rom.</p>		

BIJLAGE 1.1 SENSIBILISERINGSLES

Bekijk vooraf de ingevulde leerlingscan uit de introductiesessie en markeer opvallende punten. Bespreek met de leerlingen welke problemen ze tegenkomen bij het lezen van teksten en welke oplossingen zij daarop gevonden hebben:

- *Welke dingen vind je lastig wanneer je nieuwe teksten leest?*
- *Begrijp je wat je leest?*
- *Komt het wel eens voor dat je een woord niet goed leest waardoor je de tekst niet goed begrijpt?*
- *Wat doe je dan?*
- *Welke oplossingen heb je hiervoor bedacht? (Bij deze vraag goed doorvragen).*

Geef de leerlingen complimenten wanneer zij oplossingen voor hun problemen aanreiken: *“Wow, dat heb je slim bedacht.” “Ik kan zien dat jij erg je best doet op school.”*

Exploreer vervolgens deze oplossingen: *“Wat goed van jou zeg. Hoe ben je op het idee gekomen om dit zo op te lossen?” “Hoe is het je gelukt om deze oplossing te gebruiken?”*

Bespreek met de leerlingen die niet eerder interventie hebben ontvangen waarom zij geselecteerd zijn voor het interventietraject.

Bespreek met leerlingen die reeds interventie ontvangen hoe de remediëring tot nu wordt ervaren. Hebben de leerlingen het idee dat er vooruitgang wordt geboekt? Wat hebben de leerlingen aan de remediëring? Betrek hierbij de uitslag van de leerlingscan.

Laat de leerlingen na dit gesprek “Les 1” van het logboek invullen.

BIJLAGE 1.2 UITLEG OVER HET DOEL VAN DE INTERVENTIE

Geef de leerlingen uitleg over het doel van de interventie aan de hand van de bijgevoegde poster:

"Het is de bedoeling dat we een aantal weken gaan samenwerken om jullie te helpen betere lezers en luisteraars te worden. Als je in de klas snel grote stukken tekst moet lezen, hoe doe je dat dan? Zojuist hebben we al gesproken over oplossingen die jullie zelf al bedacht hebben om het lezen gemakkelijker te maken. In deze lessen gaan we veel aandacht besteden aan lezen, maar ook aan schrijven. We gaan de komende tijd stukken lezen die jullie leuk vinden en jullie mogen dus ook mee kiezen wat we gaan lezen.

Het lezen van stukken tekst zal anders gaan, dan je tot nu toe hebt gedaan. Het doel van deze lessen is dat je vloeiender en sneller gaat lezen. Om dit te bereiken lees je zometeen dezelfde stuk tekst verschillende keren. Kijk maar op deze poster.

(De iconen hieronder staan in deze volgorde op de poster).

 Eerst lees ik een stuk tekst voor.

 Daarna lees je het nogmaals stil voor jezelf. Na een paar weken zal ook een computerprogramma de tekst voorlezen.

 Wanneer je het stuk uit hebt, vorm je groepjes van twee. De persoon met wie je gaat samenwerken noem je je 'duopartner'. Nu ga je het verhaal voorlezen aan je duopartner. Om ervoor te zorgen dat het lezen makkelijk is, gaat je duopartner je helpen. Dit betekent dat wanneer je aarzelt bij een woord, je duopartner direct het woord voorzegt. Wanneer je een woord verkeerd voorleest, moet je duopartner meteen het goede woord zeggen. Wanneer je op deze manier geholpen wordt met lezen, zul je na een tijdje merken dat het lezen sneller en automatisch verloopt.

 Hierna draai je de rollen om en help jij je duopartner.

Je ziet ook op de poster hoe de inhoud van onze lessen er globaal uit zal zien. We maken eerst kennis met een nieuw stuk tekst dat ik aan jullie voorlees. Daarna lezen jullie het aan elkaar voor. Hierna krijg je werkopdrachten die je helpen beter te schrijven en te spellen.

Wanneer je werkopdracht klaar is, lezen we nogmaals het stuk tekst uit het begin van de les. Op dezelfde manier lees ik het eerst voor, lees je het stil voor jezelf en helpen jullie elkaar.

In onze volgende les doen we weer hetzelfde. We werken dan in totaal één week (twee lessen) met dezelfde stuk tekst. Het lijkt misschien raar om eenzelfde stuk tekst meerdere keren te lezen, maar je zult zien dat je door de herhaling grote sprongen vooruit zal maken.

De schrijfopdrachten ga je na een paar lessen maken met behulp van een leuk softwareprogramma Sprint Plus of Kurzweil. Wanneer je een stuk schrijft, hoor je wat je hebt ingetikt. Heel handig dus! Ook helpt Sprint of Kurzweil je te zoeken naar de juiste woorden die je wilt gaan schrijven. Volgende week begin je met een spelopdracht.

Het belangrijkste is dat we werken met stukken tekst die jullie leuk vinden. Jullie mogen zelf ook boeken meenemen, korte verhalen of jeugdtijdschriften. We zouden ook een aardrijkskunde of geschiedenis tekst kunnen doorwerken. We zullen deze les beginnen met het boek 'Hoe overleef ik een gebroken hart?' / het artikel 'Talentedjacht'."

Wanneer leerlingen zelf teksten meenemen, moeten deze wel minimaal van het niveau AVI-9 zijn. Wanneer de teksten te gemakkelijk zijn, zullen leerlingen namelijk niet genoeg profiteren van de RALFI-methode.

BIJLAGE 1.3 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

"Laten we beginnen met onze eerste lees oefening!"

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 7 uit het boek 'Hoe overleef ik een gebroken hart?'¹ of het artikel 'Talentedjacht'.

Fase 1: Oriëntatie

VMBO

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Dit doe je in dit geval aan de hand van de e-mail. *"Wat is dit voor tekst en hoe zie je dat? E-mailen jullie ook vaak?"*

Vestig kort de aandacht op het schrijfdoel van een bepaalde tekst, in dit geval een e-mail. *"Pakken jullie het schrijven van een e-mail anders aan dan een brief?"*

HAVO/VWO

Oriënteer je samen met de leerlingen op het artikel dat gelezen gaat worden. Dit doe je in dit geval aan de hand van de naam van het blad en de titel van het artikel. *"Uit welk blad komt dit artikel? Wie kent het blad? Wat voor tekst is het artikel en hoe zie je dat? Waar zou het artikel over gaan?"*

Vestig kort de aandacht op het schrijfdoel van een bepaalde tekst, in dit geval een informatieve tekst. *"Wat is het doel van een informatieve tekst? Heb jij wel eens een informatieve tekst geschreven?"*

Fase 2 en 3: Voorlezen en interactie, uitleg van moeilijke woorden

VMBO

Lees pagina 5 t/m 7 hardop voor. Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen wanneer bladzijde 7 voorgelezen wordt. (3 minuten)

Ga op een enthousiaste manier interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst (niet meer dan 5 minuten!) (Zie "Inleiding RALFI", onderdeel 'interactie' voor meer suggesties).

- Begrijpen de leerlingen wat er in dit stukje tekst staat?
- Hoe zou jij je voelen wanneer je een ring van je vriendje kreeg?
- Kennen de leerlingen het woord 'lapis lazuli'? De begeleider doet voor op welke wijze hij de betekenis van een woord uit de context haalt (modelleren). Bijvoorbeeld: *"Dit is een moeilijk woord, waarvan ik de betekenis ook niet zou weten. Eens kijken of er in de zin ervoor of de zin erna iets staat, waardoor ik weet wat het woord 'lapis lazuli' betekent. De zin ervoor zegt 'Het ringetje is van echt zilver, met een blauw steentje erin'. Misschien is de lapis lazuli dan de blauwe steen in de ring. Nu ga ik de zin erna even doorlezen: 'De vriendschapssteen, volgens hem.' Oh, dus Neuz heeft een ring aan Rosa gegeven, met een blauwe steen. Deze speciale blauwe steen geef je aan speciale vrienden. Lapis lazuli is dan hier de blauwe steen. Deze steen geef je aan speciale vrienden. (Lapis lazuli is Latijn en betekent letterlijk blauwe steen, lapis = steen).*
- Laat de leerlingen de volgende woorden mondeling in stukjes knippen. Laat de leerlingen zien hoe een woord in stukjes geknipt kan worden: *"In deze tekst zitten een paar lange woorden. We kunnen deze woorden in stukjes knippen van bestaande woorden. Het woord*

¹ In deze handreiking wordt tijdens de lees oefening RALFI als leidraad gewerkt uit: F. Oomen (2004). *"Hoe overleef ik een gebroken hart?"*. Houten: Van Holkema & Warendorf.

“linkermiddelvinger” kan ik verdelen in linker en middel en vinger. Kunnen jullie de volgende woorden in stukjes knippen?

Vriendschapssteen (vriendschap-steen), kauwgumballenautomaat (kauwgum-ballen-automaat), supergelukkig (super-gelukkig).

HAVO/VWO

Lees pagina 19 en 20 tot de kop *Oefening baart kunst* hardop voor. Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen wanneer het tweede gedeelte van de tekst voorgelezen wordt (vanaf de kop *Van nature gekregen*).

Ga op een enthousiaste manier interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst. Weten de leerlingen bijvoorbeeld dat Albert Einstein dyslexie had en een groot talent heeft ontwikkeld?

- Begrijpen de leerlingen wat er in deze tekst staat?
- Waar ben jij goed in? En moest je er iets voor doen om er goed te worden?
- Zijn er woorden waarvan leerlingen de betekenis niet kennen? De begeleider doet voor op welke wijze hij de betekenis van een woord uit de context haalt (modelleren). Bijvoorbeeld *“Expertiseontwikkeling is een moeilijk woord (1^e kolom pagina 19). Eens kijken of er in de zin ervoor of erna iets staat, waardoor ik de betekenis wel weet. In de zin staat Bij dit woord staat direct erna een omschrijving om het woord uit te leggen. Er staat “hoe wordt je ergens goed in”. Het onderzoek gaat dus over hoe iemand een talent ontwikkelt, hoe iemand een expert kan worden.*

- Laat de leerlingen de volgende woorden mondeling in stukjes knippen. Laat de leerlingen zien hoe een woord in stukjes geknipt kan worden: *“In deze tekst zitten een paar lange woorden. We kunnen deze woorden in stukjes knippen van bestaande woorden. Het woord ‘ontwikkelingspsychologie’ kan ik verdelen in ontwikkeling en psychologie. Kunnen jullie de volgende woorden in stukjes knippen?*

Vrouwentenniscircuit (vrouwen-tennis-circuit), expertiseontwikkeling (expertise-ontwikkeling), amateurniveau (amateur-niveau), patroonherkenning (patroon-herkenning).

Fase 4: Stillezen

Laat de leerlingen het middengedeelte van bladzijde 7 (‘Rosa draait aan...’ tot en met ‘...terwijl hij zich zo rot voelt.’) stil voor zichzelf lezen of pagina 19 ‘Van nature gekregen’ tot ... Hoe meer ervaring, hoe meer stukken goed worden teruggezet.

Fase 5: Duo lezen

Geef nu aan hoe de leesondersteuning in zijn werk gaan. Laat één leerling hardop voorlezen, en laat de rest meelesen. Geef zelf een voorbeeld van leesassistentie: zeg direct het woord voor wanneer er gearzeld wordt én verbeter direct foutief gelezen woorden. Laat hierna de leerlingen in duo's nogmaals de tekst lezen. Laat de sterkste lezer van een duo eerst lezen. Loop langs om te kijken of de leerlingen dezelfde leesondersteuning al kunnen toepassen. Help de leerlingen de juiste leesondersteuning te geven.

Wanneer een interventiegroep uit een oneven aantal leerlingen bestaat, vormen de begeleider en een leerling een duo. Let er in dit geval op dat de samenstelling van de duo's per sessie wisselt. Als de begeleider en een leerling een duo vormen wordt er niet van rol gewisseld.

Afsluiting²

VMBO

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een klein stukje voor in het boek (de volgende, korte e-mail van Rosa aan Jonas, verstuurd op maandag 14 juni om 14.59; pagina 7/8).

HAVO/VWO

Om wat verder te komen in het artikel leest de begeleider na het doorlopen van de fasen op pagina 19 de tekst *Sterk brein kun je ontwikkelen*.

² Tijdens deze introductiesessie zal leescyclus II overgeslagen worden.

LOGBOEK LES 1

Naam leerling: _____

Klas: _____

Welke dingen vind je lastig wanneer je teksten leest?

Hoe probeer je dit op te lossen?

Zijn er oplossingen die andere leerlingen hebben bedacht, die jij ook zou kunnen gebruiken?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 1	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie: bijvoorbeeld de leerling begrijpt de uitgelegde woorden wel/niet, bij het duo lezen geeft de leerling goede feedback enz. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten. Een uitgewerkt voorbeeld vindt u in deel 2, bijlage 1 *Voorbeeld van een interventieformulier*.

① U heeft de mogelijkheid om de interventieformulieren digitaal in te vullen. Alle interventieformulieren kunt u als worddocument downloaden op de website www.taalonderwijs.nl/dyslexie onder de link *Dossier, Interventieprogramma's Voortgezet Onderwijs, Documenten voor begeleiders in het Voortgezet Onderwijs*.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
<p>Stilstaan bij de ervaringen van de leerlingen tot nu toe op het gebied van het lezen.</p> <p>Deze eerste sensibiliseringsles is ervoor bedoeld de leerling te laten ontdekken waarom hij geselecteerd is voor interventie.</p>	<p>De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer een tekst gelezen wordt en welke oplossingen zij hiervoor hebben gevonden. Met leerlingen die al remediëring ontvangen wordt besproken hoe de remediëring tot nu toe wordt ervaren.</p>		
<p>Geven van uitleg over het doel van de interventie aan de leerlingen. Dit motiveert hen om goed mee te werken in de interventie.</p>	<p>Leerlingen krijgen uitleg over het doel van deze interventie: het verbeteren van de vloeiendheid van het lezen en daarmee ook het leesniveau.</p>		
<p>Leerling bekend maken met de procedure RALFI (leescyclus I).</p>	<p>Een stuk tekst wordt gelezen met de leesprocedure RALFI.</p>		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 2, WEEK 1

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III). 2. Stilstaan bij de ervaringen van de leerlingen tot nu toe op het gebied van het schrijven. Deze tweede sensibiliseringsles is ervoor bedoeld met de leerlingen te bespreken wat zij als lastig ervaren aan schrijven en spellen. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 2.1</i> 2. De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer zij een tekst schrijven en welke oplossingen zij hiervoor hebben gevonden. Aan de hand van het afgenomen dictee <i>Het wonderlijke weer</i> bepalen leerlingen welke type fouten maken. <i>Zie bijlage 2.2</i> 3. De laatste 10 minuten worden gebruikt om nogmaals de gekozen tekst volgens de RALFI methode te lezen. <i>Zie bijlage 2.2 en 2.3</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. 🗣️ Gesprek van 20 minuten 3. 📖 Leesoefening van 10 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak voor elke leerling een kopie van het gemaakte dictee <i>Het wonderlijke weer</i> (zie Inleiding, deel 2, § 3.3). • Maak voor elke leerling een kopie van werkblad 2.1. • Maak voor elke leerling een kopie van het logboek. • Maak voor elke leerling een kopie van de vloeiendheidsschaal. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Het dictee <i>Het wonderlijke weer</i>, gemaakt door de leerlingen • Kopieën van werkblad 2.1 • Kopieën van de leestekst • Kopieën van logboek les 2 • Kopieën van de vloeiendheidsschaal 		

BIJLAGE 2.1 RALFI LEESOEFENING

Grijp kort terug op de vorige les. Weten de leerlingen nog wat het doel is van RALFI, herhaald lezen en lezen met hulp en ondersteuning? Kijk samen kort naar de poster. Wijs op de poster leesronde drie en vier aan waar vandaag aan gewerkt zal worden.

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 7 uit het boek 'Hoe overleef ik een gebroken hart?' of het artikel 'Talentenjacht'.

Fase 2: Voorlezen en interactie,

VMBO

Vat kort samen wat er in het verhaal is gebeurd (p. 5 –7) Lees pagina 7 voor ('Rosa draait aan...' tot en met '...terwijl hij zich zo rot voelt.'). Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen (1 minuut).

Ga nu interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst.

- *Vind jij het lomp dat Rosa tegen Jonas zegt dat ze zo supergelukkig is?*
- *Waarom wel of niet?*
- *Ben je zelf wel eens in een romantische bui geweest?*
- *Wat voor tips zou Rosa aan Jonas kunnen geven voor zijn liefdesverdriet?*

HAVO/VWO

Vat kort samen waar het artikel over gaat. Lees pagina 19 en 20 ('Van nature gekregen' tot ... Hoe meer ervaring, hoe meer stukken goed worden teruggezet.). Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen.

Ga nu interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst.

- *Ben jij het met de schrijver eens dat iets goed kunnen geen talent is, maar door oefening komt? Waarom?*
- *De schrijver zegt dat het hebben van een talent niet genetisch bepaald is (aangeboren). Kun jij misschien toch een voorbeeld noemen van een talent dat zowel jij als je ouders hebben?*
- *Denk je dat jouw talent genetisch bepaald is, of komt het door oefening (of allebei)?*

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden (niet meer dan 3 minuten)

VMBO

Van welke woorden weten de leerlingen de betekenis niet? Help de leerlingen om de betekenis uit de context af te leiden. Laat hen zien hoe je dit kunt doen.

- *Weten de leerlingen nog hoe ze de betekenis van 'lapis lazuli' uit de tekst kunnen afleiden?*
- *In het midden van het stukje tekst staat het woord 'romantisch'. Waar ligt de klemtoon op? 'Romantisch' is een bijvoeglijk naamwoord. Het zelfstandige naamwoord dat hierbij hoort is 'romantiek'. Waar ligt hier de klemtoon? Wat valt je op?*

"In sommige woorden kun je woorddelen onderscheiden, zoals de woorddelen 'ring' en 'vinger' in het woord 'ringvinger'. Maar je kunt ook nog kleinere eenheden onderscheiden: klanken of klankgroepen. Dat gaan we nu doen met een woordspelletje. Luister goed.

- *Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'voelt'? (L). Wat hou je over wanneer je de derde klank weglaat? (VOET).*
- *Welke klank hoor je op de tweede plaats in het woord 'snik'? (N). Wat hou je over wanneer je de vierde klank weglaat? (SIK).*

HAVO/VWO

Van welke woorden weten de leerlingen de betekenis niet? Help de leerlingen om de betekenis uit de context af te leiden. Laat hen zien hoe je dit kunt doen.

- Weten de leerlingen nog hoe ze de betekenis van 'expertiseontwikkeling' uit de tekst kunnen afleiden?
- Laat een leerling voordoen hoe hij het woord 'amateur' kan uitleggen aan de hand van de context (derde kolom, regel 12). Amateurs zijn mensen die een sport uit liefhebberij en niet beroepsmatig beoefenen, of te wel hobbyisten of liefhebbers.
- Laat een andere leerling voordoen hoe hij het woord 'superieur' kan uitleggen aan de hand van de context (derde kolom, regel 15). Superieur betekent hier beter, het heeft ook de betekenis van hoger.

"In sommige woorden kun je woorddelen onderscheiden, zoals de woorddelen 'ontwikkeling' en 'psychologie' in het woord 'ontwikkelingspsychologie'. Maar je kunt ook nog kleinere eenheden onderscheiden: klanken of klankgroepen. Dat gaan we nu doen met een woordspelletje. Luister goed.

- *Welke klank hoor je op de vierde plaats in het woord 'sport' (R). Wat hou je over wanneer je de vierde klank weglaat (SPOT).*
- *Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'maakt'(K). Wat hou je over wanneer je de derde klank weglaat (MAAT).*

Fase 4: Stillezen

Laat de leerlingen de tekst stil lezen

Fase 5: Duo lezen

Laat de leerlingen in duo's nogmaals de tekst lezen. Loop langs om te kijken of de leerlingen op de juiste wijze leesondersteuning geven aan de leerling die leest: direct het woord voorzeggen bij aarzeling, direct het woord verbeteren wanneer een woord foutief voorgelezen wordt.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

Laat de leerlingen een laatste maal de tekst in duo's lezen.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. De begeleider luistert bij alle leerlingen uit het interventiegroepje een stukje mee en vult op basis hiervan voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in. Afhankelijk van de groepsetting, is het ook mogelijk de vloeiendheid te bepalen aan de hand van fase 5.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stukje voor uit het boek (de volgende e-mail van Jonas aan Rosa, verzonden op maandag 14 juni om 16.31 (pagina 8) tot en met de eerste drie regels van pagina 10 '... Uiteindelijk is deze het geworden...').

De leerlingen doen een kopie van de bladzijde die deze week gelezen is in hun werkmap.

De leerlingen mogen hun werkmap (vrijblijvend) mee naar huis nemen. Thuis kan de leerling de tekst voorlezen en op deze manier een succeservaring opdoen. Het is leuk als de ouders iets bij de tekst schrijven.

BIJLAGE 2.2 SENSIBILISERINGSLES

In de inleiding wordt u geadviseerd het dictee *Het wonderlijke weer* af te nemen bij uw leerlingen. Dit dictee wordt gebruikt voor deze sensibiliseringsles. Wanneer u dit dictee echter niet heeft afgenomen, kunt u ander schriftwerk van uw leerlingen gebruiken zoals een proefwerk of een bladzijde uit een werkschrift.

Besprek nu eerst met de leerlingen hoe zij hun eigen spelling Nederlands beoordelen en welke oplossingen zij hebben bedacht om met moeilijkheden om te gaan.

- *Welke dingen vind je lastig wanneer je woorden moet schrijven?*
- *Wat doe je om een woord, dat je niet goed schrijft, tóch goed te schrijven?*
- *Hoe probeer je de spelling van een woord te onthouden?*
- *Zijn er truckjes of ezelsbruggetjes die je gebruikt om de spelling te leren?*

Geef de leerlingen complimenten wanneer zij oplossingen of eerdere successen aanreiken: *“Wow, ik kan zien dat jij hard werkt.” “Ik kan zien dat je hier hard over nagedacht hebt.”*

Exploreer vervolgens deze oplossingen of successen: *“Wat goed van jou zeg. Hoe ben je op het idee gekomen om dit zo op te lossen?” “Dat is een heel slim ezelsbruggetje van jou. Hoe is het je gelukt om het ezelsbruggetje te gebruiken?”*

Laat de leerlingen de eerste drie vragen van het logboek invullen.

Geef het eerste kopie aan de leerling en laat hem kijken naar de fouten die gemaakt zijn.

“Je hebt in het begin van het schooljaar een aantal testen gemaakt. Eén van deze testen was ook een dictee. Er staan woorden in die je goed hebt geschreven en woorden die je niet goed hebt geschreven. Daar gaan we samen nu over praten. We gaan ook kijken wat we eraan kunnen doen. Ik zal nu eerst laten zien, dat je spellingfouten in verschillende groepen kunt verdelen. Daarna bekijken we welke fouten jij maakt.” Leg uit wat de verschillende type fouten zijn aan de hand van werkblad 2.1:

1. Luisterwoorden

*“Dit zijn woorden waarbij je precies kunt opschrijven wat je hoort. Dit kunnen eenvoudige woorden zijn zoals **roest**, **vis** en **vuur**. Het kunnen ook ingewikkelder woorden zijn, zoals **sluisdeur** en **stroomknop**.*

Wanneer je het woord ‘vader’ hoort, en je schrijft ‘FADER’, dan noemen we dit een luisterfout. Bij luisterwoorden is het belangrijk om goed naar het woord te luisteren.

2. Regelwoorden

*Bij de regelwoorden moet je meer doen dan alleen maar luisteren. Bij de regelwoorden moet je een spellingregel toepassen om ze goed te kunnen schrijven. Een voorbeeld van een regelwoord is het woord ‘paard’. Je moet hier een regel toepassen om te weten dat je dit woord met een ‘d’ schrijft (als je het woord langer maakt, hoor je paard**en**).*

*Wanneer je het woord ‘hand’ hoort, en je schrijft ‘HANT’, dan noemen we dit een regelfout. Je had hier namelijk een spellingregel moeten toepassen (als je het woord langer maakt, hoor je hand**en**). Een ander voorbeeld is het woord ‘stoppen’. Wanneer je dit schrijft als ‘stopen’, had je de regel moeten toepassen; je schrijft twee medeklinkers, terwijl je er maar één hoort.*

3. Inprentwoorden

Bij de inprentwoorden kun je niet alleen luisteren of een regel gebruiken. Dit zijn alle woorden en stukken van woorden die je uit je hoofd moet leren (=inprenten). Om deze woorden goed te kunnen schrijven kun je niet alleen op je gehoor afgaan of een regel gebruiken. Je moet stukjes inprenten:

een aantal technieken gebruiken, waardoor je deze woorden gemakkelijker kunt onthouden en uit je geheugen kunt oproepen. Voorbeelden van inprentwoorden zijn 'geheim', 'lichaam' en 'toilet'. Wanneer je het woord 'computer' hoort, en je schrijft 'COMPUJTER', dan noemen we dit een inprentfout. Je had dit woord van buiten moeten leren, om het goed te kunnen schrijven.

Pak nu je dictee erbij en kijk naar de fouten die je gemaakt hebt. In welke kolom van het werkblad kun je deze woorden zetten? Weet je wat er had moeten staan?"

Bespreek wat voor type fouten er gemaakt zijn aan de hand van het werkblad.

BIJLAGE 2.3 VLOEIENDHEIDSSCHAAL

Na elke laatste leescyclus vult u de vloeiendheidsschaal voor elke leerling apart in. De vloeiendheidsschaal vult u een keer per week in en in totaal tien keer. Op deze manier kunt u volgen in hoeverre een leerling vloeiender leest in de loop van de sessies. Hieronder vindt u de uitleg van de categorieën in de vloeiendheidsschaal.

Klemtoon en Intonatie

1. Monotoon; woord-voor-woord.
2. Leest overwegend in groepjes van twee of drie woorden; leest alsof er geen leestekens staan.
3. Redelijke beklemtoning en intonatie; soms onlogische pauzes.
4. Goede beklemtoning en intonatie.

Ritme

1. Vele lange onderbrekingen; aarzelingen; haperingen; herhalingen; meerdere pogingen; spellend.
2. Bij een aantal lastige stukken zijn er lange onderbrekingen, aarzelingen, etc.
3. Af en toe een onderbreking door moeilijkheden met bepaalde woorden of zinsbouw.
4. Over het algemeen vloeiend met een aantal onderbrekingen, maar moeilijkheden worden snel opgelost, meestal door zelfcorrectie.

Tempo

1. Langzaam; moeizaam en worstelend.
2. Wisselend leestempo.
3. Overwegend goed leestempo.
4. Zeer goed leestempo.

VLOEIENDHEIDSSCHAAL

Naam Begeleider: _____

Naam Leerling: _____

	Sessie 2	Sessie 4	Sessie 6	Sessie 8	Sessie 10	Sessie 12	Sessie 14	Sessie 16	Sessie 18	Sessie 20
<i>Klemtoon en intonatie</i>										
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
<i>Ritme</i>										
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
<i>Tempo</i>										
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Datum										
Leesboek										
Pagina's										

LOGBOEK LES 2

Naam leerling: _____

Klas: _____

Welke dingen vind je lastig wanneer je woorden schrijft?

Hoe probeer je dit op te lossen?

Zijn er trucjes die andere leerlingen hebben bedacht, die jij ook zou kunnen gebruiken?

Je hebt tijdens het Ralfi-lezen verschillende keren dezelfde tekst gelezen. Merk je dat het lezen gemakkelijker wordt?

Zo ja, waaraan merk je dat dan?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 2	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie: bijvoorbeeld de leerling begrijpt de uitgelegde woorden wel/niet, bij het duo lezen geeft de leerling goede feedback enz. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

① Een uitgewerkt voorbeeld vindt u in deel 2, bijlage 1 Voorbeeld van een interventieformulier.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescycli III en IV).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Stilstaan bij de ervaringen van de leerlingen tot nu toe op het gebied van het schrijven. Deze tweede sensibiliseringsles is ervoor bedoeld met de leerlingen te bespreken wat zij als lastig ervaren aan schrijven en spellen en welke oplossingen zij hiervoor gebruiken.	De leerlingen bespreken met de begeleider wat zij als lastig ervaren wanneer zij een tekst schrijven en welke oplossingen zij hiervoor hebben gevonden. Aan de hand van het afgenomen dictee (of een ander werkje) bepalen leerlingen welk type fouten zij maken.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 3, WEEK 2

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I). 2. Aanreiken van schrijfstrategieën. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 3.1</i> 2. De leerlingen schrijven een stuk tekst aan de hand van een schrijfplan. <i>Zie bijlage 3.2</i> 3. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 3.2</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 15 minuten 2. ✍️ Schrijfoefening van 15 minuten 3. 📖 Leesoefening van 15 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer voor alle leerlingen de bladzijde uit het boek die de komende twee sessies met RALFI gelezen zal worden (p. 10 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). • Maak kopieën van werkblad 3.1 (VMBO of HAVO/VWO). ☺ Dit werkblad vindt u op de cd-rom onder <i>Sessie 3</i>. • Maak voor elke leerling een kopie van het logboek. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leesboek • Kopieën van de tekst uit het leesboek of het artikel • Werkblad 3.1 (VMBO of HAVO/VWO). • Kopieën van logboek les 3 		

BIJLAGE 3.1 RALFI LEESOEFENING

Grijp kort terug op de ingevulde logboeken van de leerlingen. Wat wilden zij graag behandelen tijdens de lessen? Geef aan op welke wijze hierop kan worden ingegaan.

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 10 uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" of het artikel "Talentenjacht".

Fase 1: Oriëntatie

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden.

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees pagina 10 hardop voor ('Ik heb me ...' tot en met '.... Sorry, verkeerd verbonden. Jonas (1d)') Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen. Ga op een enthousiaste manier interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst.

- Begrijpen de leerlingen wat er in dit stukje tekst staat?
- Wat vind je leuk of niet leuk aan dit stukje tekst?
- Had je verwacht dat het verhaal deze wending zou nemen?

HAVO/VWO

Lees op pagina 20 het stukje *Oefening baart kunst* voor. Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen. Ga op een enthousiaste manier interactie met de leerlingen aan over de inhoud van de gelezen tekst.

- Begrijpen de leerlingen wat er in dit stukje tekst staat?
- Hoe lang moet je volgens Rikers oefenen om in de top te komen? Hoe oud zou jij zijn als je nu begint met oefenen?
- Bevestigt de Zweedse psycholoog Anders Ericsson wat Rikers zegt?

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

VMBO

- Wat is de betekenis van 'acuut'? Kun je woorden verzinnen die hetzelfde betekenen (synoniemen) en ook op deze plaats van de zin hadden kunnen staan?
 - Direct
 - Meteen
 - Onmiddellijk
 - Plotseling
 - Terstond
 - Met spoed
- Kunnen de leerlingen uit de tekst opmaken wat de betekenis is van 'plastische chirurgie'? *Operaties om iemands misvormingen in het uiterlijk weg te nemen of te verbeteren.*
- Weten de leerlingen wat het woord 'plastisch' hier betekent? *Dat wat het uiterlijk betreft.*

- Weten de leerlingen hoe de uitvoerder van deze operaties heet (zelfstandig naamwoord)? *Een chirurg*. Wat is het bijvoeglijk naamwoord? *Chirurgisch*. Laat hen deze woorden opschrijven.
- Waarom krijgt Jonas in dit verhaal de gedachte om plastische chirurgie te ondergaan? *Hij wil niet meer herkend kunnen worden als degene die het smsje aan de 'hulk' heeft gestuurd*.

HAVO/VWO

- Welk ander werkwoord had in regel 4 kunnen staan in plaats van 'zich ... realiseren'?
 - Bedenken
 - Beseffen
 - Inzien
- Wat is de vertaling van de 'ten year rule'? *Dit betekent letterlijk 'de tien jaar regel'*. Wat houdt deze regel in?
- In de tweede kolom, vierde regel staat "De muziek die de tand des tijds heeft doorstaan, heeft hij pas op latere leeftijd gemaakt." Wat betekent de uitdrukking 'tand des tijds'?
- In de laatste alinea is één zin die kort weergeeft waar de alinea over gaat. Welke zin is dat? *Hoe meer training, hoe hoger het niveau*.
- Ben je het daarmee eens? Kun je een voorbeeld geven dat jouw mening ondersteunt?

Fase 4: Stillezen

Laat de leerlingen pagina 10 ('Ik heb me ...' tot en met '.... Nog een berichtje gestuurd:') of het stuk *Oefening baart kunst* stil voor zichzelf lezen. (1 minuut)

Fase 5: Duo lezen

Laat de leerlingen in duo's nogmaals de tekst lezen. Loop langs om te kijken of de leerlingen op de juiste wijze leesondersteuning geven aan de leerling die leest: direct het woord voorzeggen bij aarzeling, direct het woord verbeteren wanneer een woord foutief voorgelezen wordt.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Lees het tekstgedeelte nogmaals voor.

Fase 4: Stillezen

Laat de leerlingen het tekstgedeelte stil voor zichzelf lezen.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Afsluiting

VMBO

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stukje voor uit het boek (bovenaan pagina 11 "En twee minuten later..." tot en met het eind van bladzijde 13).

HAVO/VWO

Om wat verder te komen in het artikel leest de begeleider na het doorlopen van de fasen de tekst *Alleskunner bestaat niet meer* op pagina 20.

Vul het logboek in.

BIJLAGE 3.2 SCHRIJFSTRATEGIEËN

VMBO

Geef de volgende uitleg bij de schrijfpdracht en geef alle leerlingen een kopie van werkblad 3.1 (VMBO).

"Je gaat een kort artikeltje schrijven voor een jeugdtijdschrift. Het onderwerp van het tijdschrift is deze maand "Liefdesverdriet, wat doe je eraan?"

Wanneer je een stuk tekst schrijft, is het belangrijk dat je van te voren bedenkt wat je wilt gaan schrijven. Dit helpt je gaandeweg om de rode draad vast te houden. Ook geeft dit je verhaal een betere opbouw, dan wanneer je zomaar gaat schrijven. Het is daarom belangrijk dat je wat ideeën hebt waarover je kunt gaan schrijven. In deze les doe je daarom alvast ideeën op, waar je de volgende les wat over kunt schrijven.

Pak werkblad 3.1 er maar bij. Waar denk je aan bij het onderwerp "Liefdesverdriet, wat doe je eraan?" Welke tips zou je aan mensen met liefdesverdriet geven? Schrijf maar gewoon op waar je aan denkt."

Bewaar de ingevulde werkbladen goed, in de volgende les zullen de leerlingen hier verder aan werken.

HAVO/VWO

Geef de volgende uitleg bij de schrijfpdracht en geef alle leerlingen een kopie van werkblad 3.1 (HAVO/VWO).

"Tijdens deze les schrijf je een tekst. Je kunt daarbij uit twee onderwerpen kiezen:

- 1. Je gaat een kort artikeltje schrijven voor een jeugdtijdschrift. Het onderwerp van het tijdschrift is deze maand "Hoe word je een groot talent?"*
- 2. Je kunt er ook voor kiezen een brief te schrijven, waarin je iets over jezelf vertelt. Je kunt daarin vermelden waarin je goed bent en hoe je daarin zo goed bent geworden. Je vertelt dus in je verhaal wat jouw talent is.*

Wanneer je een stuk tekst schrijft, is het belangrijk dat je van te voren bedenkt wat je wilt gaan schrijven. Dit helpt je gaandeweg om de rode draad vast te houden. Ook geeft dit je verhaal een betere opbouw, dan wanneer je zomaar gaat schrijven. Het is daarom belangrijk dat je wat ideeën hebt waarover je kunt gaan schrijven. In deze les doe je daarom alvast ideeën op, waar je de volgende les over kunt schrijven.

Pak werkblad 3.1 er maar bij. Waar denk je aan bij het onderwerp "Hoe word je een groot talent"? Welke tips zou je mensen geven in het artikel voor het jeugdtijdschrift? Schrijf maar gewoon op waar je aan denkt. Of, wanneer je ervoor kiest om iets over jezelf te vertellen, schrijf dan kort op waar je goed in bent en hoe je daarin zo goed geworden bent."

Bewaar de ingevulde werkbladen goed, in de volgende les zullen de leerlingen hier verder aan werken.

LOGBOEK LES 3

Naam leerling: _____

Klas: _____

Merk je dat het lezen gemakkelijker wordt?

Denk je dat het handig is om alvast ideeën op te schrijven voordat je aan een verhaal begint?

Waarom?

Wat zou je het liefst willen leren in de volgende les?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 3	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Aanreiken van schrijfstrategieën.	De leerlingen schrijven een tekst aan de hand van een schrijfplan.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 4, WEEK 2

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanreiken van leesstrategieën: introductie. 2. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III). 3. Aanreiken van schrijfstrategieën. 4. Leesvloeiendheid en tekstbegrip verbeteren met de procedure RALFI (leescyclus IV). 5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leerlingen krijgen een introductie en worden vooraf geïnformeerd over de leesstrategieën die zij zullen leren. Zie bijlage 4.1 2. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. Zie bijlage 4.2 3. De leerlingen schrijven een tekst aan de hand van een schrijfplan in <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>. Zie bijlage 4.3 4. De laatste 5 minuten worden gebruikt om de gekozen tekst een laatste maal te lezen. Zie bijlage 4.1 5. Leerling vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 🗣️ Uitleg van 5 minuten 2. 📖 Leesoefening van 10 minuten 3. ✍️ Schrijfoefening van 20 minuten 4. 📖 Leesoefening van 5 minuten 5. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor elke leerling moet een computer met een koptelefoon en geïnstalleerde software van <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> gereed staan. • Maak kopieën van werkblad 4.1 (VMBO of HAVO/VWO) • Maak kopieën van werkblad 4.2. ☺ Om dit werkblad in kleur af te drukken, gaat u op de cd-rom naar de map <i>Sessie 4</i>. • Maak kopieën van het logboek voor de leerlingen. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leestekst • Kopieën van werkblad 4.1 (VMBO of HAVO/VWO) en 4.2 • Kopieën van logboek les 4 		

BIJLAGE 4.1 LEESSTRATEGIEËN

Grijp kort terug op de ingevulde logboeken van de leerlingen. Wat wilden zij graag leren tijdens de lessen? Geef aan op welke wijze hierop kan worden ingegaan. Neem hen hierbij zeer serieus anders zullen ze het invullen van het logboek zinloos gaan vinden. Het is zeker in het begin van belang iets langer stil te staan bij het logboek (zowel bij het invullen als het bespreken ervan). Leerlingen vinden dit over het algemeen moeilijk en saai, maar als ze gaan ervaren dat hun mening er echt toe doet, dan zien zij het nut ervan in.

De leerlingen krijgen een introductie over de leesstrategieën die zij zullen krijgen. Het is belangrijk dat ze geïnformeerd worden wáárom ze iets doen.

“In onze eerste les hebben we samen gesproken over het begrijpen van teksten. Sommigen van jullie vertelden dat het soms best lastig is om teksten te begrijpen. Maar, iedereen had wel een paar truckjes die je gebruikt om moeilijke teksten te begrijpen zoals...

We gaan samen kijken hoe je nog meer van dit soort truckjes kunt leren. Tijdens de komende lessen bekijken we samen hoe jullie meer aandacht kunnen besteden aan wat je leest, zodat je zeker weet dat je het begrijpt. Je leert een aantal manieren of strategieën die je kunt gebruiken wanneer je leest. Wie weet wat het woord ‘strategie’ betekent? (De leerlingen laten reageren.) Een strategie is een soort actieplan. Waarbij of wanneer gebruik je een strategie?

Mensen die sporten gebruiken het woord vaak om hun plan, hoe ze denken te gaan winnen, te beschrijven. Elk voetbalteam heeft een aantal strategieën of wedstrijdplannen om hen te helpen hun wedstrijden te winnen. Je hebt ook strategieën nodig om je te helpen succesvol te zijn met lezen.

Tijdens deze lessen zul je drie strategieën gaan leren, die je zullen helpen er beter in te slagen te begrijpen wat je leest. De strategieën zijn:

- Voorspellen
- Vragen stellen
- Samenvatten

We zullen alle drie de strategieën tijdens de lessen nog uitgebreid behandelen, zodat je goed weet wat ze betekenen voordat je ze gaat toepassen.

Wanneer je leest

- Spreek je je verwachtingen uit over wat je denkt dat er volgt;
- Bedenk je belangrijke vragen die gesteld kunnen worden over de informatie die je leest en je bedenkt ook wat het antwoord zou kunnen zijn op die vragen;
- Vat je de belangrijkste informatie die je leest samen;

Deze strategieën zullen je helpen je aandacht te houden bij wat je leest en zij helpen je te controleren of je begrijpt wat je leest.

In de komende lessen zul je leren de drie leesstrategieën toe te passen. Dat doen we samen. Samen zullen we de strategieën toepassen wanneer we de teksten die je leest bespreken. Bij de start van deze lessen doe je nog niet alle strategieën tegelijk, maar je begint met het uitspreken van wat je verwacht te gaan lezen. Daarna volgt het ophelderen van onduidelijkheden.

Toen we in het begin samen gesproken hebben over het begrijpen van teksten, vertelden jullie dat je de teksten in de klas beter wilt begrijpen. Dat is nu ook precies de bedoeling van deze lessen; dat je de strategieën die je hier leert, niet alleen hier gebruikt, maar ook in de klas.

Over een tijdje vraag ik jullie om bij te houden wanneer je de strategieën toepast en op welke manier. Je schrijft dat dan in je logboek.

De volgende les beginnen we met de strategie die we het eerst gaan leren, dat is het voorspellen. Je spreekt dan uit wat je verwacht in de tekst te gaan lezen. Er je vertelt er ook bij wáárom je dat verwacht."

BIJLAGE 4.2 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 10 uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" of het artikel "Talentenjacht".

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees pagina 10 hardop voor ('Ik heb me ...' tot en met '.... Sorry, verkeerd verbonden. Jonas (1d)') of pagina 20 *Oefening baart kunst*. Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Van welk woord weten de leerlingen de betekenis niet? Help de leerlingen om de betekenis uit de context af te leiden. Laat hun zien hoe je dit kunt doen.

VMBO

Twee lessen terug hebben we een woordspelletje gedaan waarbij je klanken onderscheidt. Dat gaan we nu weer doen.

- Wat is de tweede klank van 'klas'? Wat houd je over wanneer je deze klank weglaat? (kas)
- Wat is de tweede klank van 'krom'? Wat houd je over wanneer je deze klank weglaat? (kom)

- Wat is de laatste klank van 'woord'?
- Wat is de laatste klank van 'vent'?

Wat hoor je als klank en wat schrijf je?

Hoe probeer je deze moeilijke dingen te onthouden als je woordjes leert?

HAVO/VWO

Twee lessen terug hebben we een woordspelletje gedaan waarbij je klanken onderscheidt. Dat gaan we nu weer doen.

- Wat is de tweede klank van 'klas'? Wat houd je over wanneer je deze klank weglaat? (kas)
- Wat is de tweede klank van 'krom'? Wat houd je over wanneer je deze klank weglaat? (kom)

- Wat is de laatste klank van 'geoefend'?
- Wat is de laatste klank van 'gemaakt'?

Wat hoor je als klank en wat schrijf je?

Hoe probeer je deze moeilijke dingen te onthouden als je woordjes leert?

Fase 4: Stil lezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen een laatste maal het tekstgedeelte aan elkaar voor. Let erop dat tijdens de leesondersteuning de lezer nu iets meer tijd krijgt voordat een woord wordt voorgezegd of verbeterd.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (pagina 14 'Rosa grinnikt...' tot en met pagina 15 '...Kuzzies van je vriendin Rozie'). De leerlingen plakken een kopie van de gelezen bladzijde die deze week gelezen is in hun schrift. De leerlingen noteren bij de tekst alle oefenwoorden van deze week.

BIJLAGE 4.3 SCHRIJFOPDRACHT

Tijdens deze sessie beginnen de leerlingen met het uitwerken van hun schrijfopdracht. Zij werken hier aan verder tijdens de komende sessies. Indien er te weinig tijd is, kunt u het schema op werkblad 4.1 (VMBO of HAVO/VWO) tijdens deze sessie bespreken. Tijdens sessie 5 kunnen de leerlingen het schema verder uitwerken in *Sprint Plus* of *Kurzweil* aan de hand van werkblad 4.2.

VMBO

Geef de volgende uitleg:

"In deze les schrijf je een kort artikel voor een jeugdtijdschrift. Het onderwerp van het tijdschrift is deze maand "Liefdesverdriet, wat doe je eraan?" In de vorige les heb je al wat ideeën opgeschreven. In deze les ga je deze ideeën netjes ordenen tot een mooie tekst.

Pak werkblad 4.1 er maar bij. Je ziet dat er een schema staat met een bepaalde opbouw. Deze opbouw gebruik je om je tekst te ordenen. Eerst komt een inleiding, vervolgens het middendeel en op het eind een slot.

In de inleiding leg je kort uit wat liefdesverdriet is. Ook geef je in dit gedeelte alvast een idee aan de lezer waar het stuk over gaat. Je legt een probleem neer dat je wilt gaan bespreken, of je stelt een vraag waar je antwoord op zal geven.

In het middendeel geef je antwoord op je vraag uit de inleiding. In het schema staat al een aantal survivaltips genoemd die Rosa, verderop in het boek, aan Jonas zal geven. Welke tips zou jij aan mensen met liefdesverdriet geven? Je kunt hiervoor je ideeën van werkblad 2.2 gebruiken.

In het eindeel is de afsluiting van je tekst. Je kan hier een conclusie geven of een samenvatten antwoord op je vraag uit de inleiding.. Dit gedeelte is al voor je ingevuld. Je mag ook zelf een passende afsluiting schrijven.

Bedenk tot slot zelf een titel voor je tekst.

*Het verhaal schrijf je met behulp van het softwareprogramma *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Wanneer je je verhaal hebt geschreven beluister je de tekst."*

HAVO/VWO

Geef de volgende uitleg:

"In deze les schrijf je een kort verhaal met als onderwerp "Hoe word je een groot talent?". In de vorige les heb je gekozen om dit in de vorm van een artikel voor een jeugdtijdschrift te doen, of in de vorm van een verhaal waarin je iets over jezelf vertelt. In de vorige les heb je al wat ideeën opgeschreven. In deze les ga je deze ideeën netjes ordenen tot een mooie tekst.

Pak werkblad 4.1 er maar bij. Je ziet dat er een schema staat met een bepaalde opbouw. Deze opbouw gebruik je om je tekst te ordenen. Eerst komt een inleiding, vervolgens het middendeel en op het eind een slot.

In de inleiding geef je alvast een idee aan de lezer waar het stuk over gaat. Je legt een probleem neer dat je wilt gaan bespreken, of je stelt een vraag waar je antwoord op zal geven.

In het middendeel geef je antwoord op je vraag uit de inleiding. In het schema staan een aantal lege punten. Je kunt hier je ideeën van werkblad 3.1 invullen.

In het eindeel geef je kort je conclusie.

*Wanneer je het schema hebt ingevuld, maak je hiervan een kort artikel voor het jeugdtijdschrift. Het verhaal schrijf je met behulp van het softwareprogramma *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Wanneer je je verhaal hebt geschreven beluister je de tekst."*

ALGEMEEN – SPRINT PLUS

Laat de leerlingen tijdens het werken met *Sprint Plus* zien, op welke wijze zij gebruik kunnen maken van de functie woordvoorspelling, het voorlezen van de tekst (na elk getypt woord) en hoe ze het tempo van de voorleesstem kunnen aanpassen. Loop bij de leerlingen langs om te ondersteunen.

Leerlingen schrijven hun verhaal in een worddocument, zodat zij gebruik kunnen maken van de spellingcorrector. Laat de leerlingen zien hoe zij woordvoorspelling kunnen activeren. In het geval van *Sprint Plus* kunnen zij *Skippy* activeren met de knop "Start woordpredictie" in de werkbalk van een

Word document .

Om de Nederlandse woordenlijst te selecteren, kies **menu < woordenlijst**

Er zijn verschillende manieren om een woord uit de predictielijst te selecteren:

- De meest snelle manier is gebruik te maken van de functietoetsen F1 tot F10 om een voorspelling uit de predictielijst te selecteren. Gebruik F3 om het derde woord uit de predictielijst in de tekst in te voegen. Om te selecteren via de functietoetsen, moet de optie **Functietoetsen gebruiken voor selectie van predicties** via **Menu > Instellingen > Extra** aangekruist zijn.
- Klik met de muis de voorspelling in de predictielijst aan om het woord in de tekst in te voegen.
- Gebruik de toetsen van het numeriek klavier om een voorspelling uit de predictielijst te selecteren. Gebruik de numerieke toets 7 om het zevende woord uit de predictielijst te selecteren. Hiervoor moet de optie **Numeriek klavier gebruiken voor selectie van predicties** onder **Menu > Instellingen > Extra** aangekruist zijn.

ALGEMEEN – KURZWEIL

Laat de leerlingen tijdens het werken met *Kurzweil* zien, op welke wijze zij gebruik kunnen maken van de functie woordvoorspelling, het voorlezen van de tekst (na elk getypt woord) en hoe ze het tempo van de voorleesstem kunnen aanpassen. Loop bij de leerlingen langs om te ondersteunen.

Het programma *Kurzweil* heeft een Nederlandse woordvoorspellingsfunctie met de knop . Er zijn verschillende manieren om een woord uit de predictielijst te selecteren:

- De meest snelle manier is gebruik te maken van het numeriek toetsenbord om een voorspelling uit de predictielijst te selecteren. Gebruik bijvoorbeeld de numerieke toets 7 om het zevende woord uit de predictielijst te selecteren.
- Of klik met de muis de voorspelling in de predictielijst aan om het woord in de tekst in te voegen.

Pas zo nodig de voorleesstem aan. Onder Hulpmiddelen > Opties kunt u onder het tabblad Lezen de juiste taal kiezen. De spreekster Ellen heeft een Belgische uitspraak, de spreekster Laura heeft een Hollandse uitspraak.

WERKBLAD 4.1 (VMBO)

<p>Inleiding</p>	<p>Wat is liefdesverdriet?</p> <p>Vraag waar je antwoord op gaat geven in je tekst:</p>	<p>Liefdesverdriet is....</p> <p>Liefdesverdriet doet pijn. Kun je er ook wat aan doen? Zouden er oplossingen zijn die je het verdriet doen vergeten?</p>
<p>Middendeel</p>	<p>Heb je tips voor iemand met een gebroken hart?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leid jezelf af. Ga leuke dingen doen! • Verwen jezelf. Koop leuke kleren. • Een nieuw kapsel. • Schrijf het van je af! (dagboek, in wel of niet verzonden mails, gedichten). • Praat erover! • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
<p>Slot met een conclusie</p>	<p>Geef hier een samenvattend antwoord op je vraag uit de inleiding.</p>	<p>Liefdesverdriet kan pijn doen. Maar, al heb je een gebroken hart, je hoeft niet bij de pakken neer te zitten. Geniet van leuke dingen en vergeet niet dat het leven nog vól zit met mooie dingen.</p>

WERKBLAD 4.1 (HAVO/VWO)

<p>Inleiding</p>	<p>Vraag waar je antwoord op geeft in je tekst:</p>	<p>Hoe word je een groot talent?</p>
<p>Middendeel</p>	<p>Artikel: Heb je tips voor de lezers?</p> <p>Verhaal: Vertel iets over jezelf.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bedenk waar je al goed in bent. • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
<p>Slot met een conclusie</p>	<p>Geef hier een samenvattend antwoord op je vraag uit de inleiding.</p>	

1 Open een nieuw document in Word.

- Sla je document op als *Verhaal van ...* .doc (vul hier je voornaam in).

2 Woordvoorspelling Skippy

- Open de woordvoorspelling Skippy met
- Zet de woordvoorspelling op Nederlands.

- Om een woord te kiezen uit de lijst van Skippy kun je het woord met je muis aanklikken. Je kunt het woord ook kiezen met de functietoetsen bovenaan je toetsenbord. Druk op F1 om het eerste woord te kiezen, F2 voor het tweede woord enz.

3 Schrijf je eigen verhaal!

- Begin je verhaal te schrijven. Gebruik hiervoor het werkblad van les 3 en het schema op werkblad 4.1.
- Check je spelling en grammatica

4 Beluister je eigen verhaal.

- Met deze knop kun je je verhaal naluisteren.
- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op normaal lezen met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

WERKBLAD 4.2 KURZWEIL

1 Open een nieuw document in Kurzweil.

- Sla je document op als *Verhaal vankes* (vul hier je voornaam in).

2 Woordvoorspelling.

- Open de woordvoorspelling met Voorspel
- Om een woord te kiezen uit de lijst kun je het woord met je muis aanklikken. Je kunt het woord ook kiezen met de getallen op de numerieke klavier (rechts op je toetsenbord). Druk op 1 om het eerste woord te kiezen, 2 voor het tweede woord enz.

3 Schrijf je eigen verhaal!

- Begin je verhaal te schrijven. Gebruik hiervoor het werkblad van les 3 en het schema op werkblad 4.1.

4 Woordenboeken.

- Selecteer een woord.
- Om de betekenis van het woord te zien klik je op de knop "verklaring"
- Door met je cursor in de verklaring te gaan staan kun je het woord laten voorlezen.
- Doe een spellingscheck en klik op de knop Controleer

5 Beluister je eigen verhaal.

- Met deze knop kun je je verhaal naluisteren.
- De taal moet ingesteld zijn op Nederlands, onder het menu lezen.
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen, of op de werkbalk lezen.

LOGBOEK LES 4

Naam leerling: _____

Klas: _____

Hoe vond je het om met Sprint Plus of Kurzweil te werken?

Vind je het handig dat de woordvoorspeller je helpt met het schrijven van woorden?

Je hebt in de vorige les een aantal ideeën opgeschreven die je daarna hebt verwerkt in een brief.

Vond je het prettig dat je al een aantal ideeën op papier had staan?

Zo ja, waarom?

Zo nee, waarom niet?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 4	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Leesvloeiendheid en tekstbegrip verbeteren met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Leesstrategieën aanreiken: voorspellen.	In deze sessie leren leerlingen het verloop van een tekst te voorspellen.		
Aanreiken van schrijfstrategieën en inzet van ICT- ondersteuning (woordvoorspelling en voorlees-functie).	De leerlingen schrijven een werkopdracht in het software programma <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> .		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 5, WEEK 3

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
1. Aanreiken van leesstrategieën: voorspellen.	1. In deze sessie leren leerlingen het verloop van een tekst te voorspellen. <i>Zie bijlage 5.1</i>	1. 🗣️ Uitleg van 5 minuten
2. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I).	2. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 5.2</i>	2. 📖 Leesoefening van 10 minuten
3. Aanreiken van schrijfstrategieën en inzet van ICT-ondersteuning.	3. De leerlingen maken hun schrijfpdracht van sessie 4 af. <i>Zie bijlage 4.3</i>	3. 🖨️ Schrijfpdracht van 20 minuten
4. Leesvloeiendheid en tekstbegrip verbeteren met de procedure RALFI (leescyclus II).	4. De laatste 10 minuten worden gebruikt om nogmaals de gekozen tekst volgens de RALFI procedure te lezen. <i>Zie bijlage 5.2</i>	4. 📖 Leesoefening van 5 minuten
5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling.	5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider observeert toetsend de behandeling.	5. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten

Vorbereiding:

- Voor elke leerling moet een computer met een koptelefoon en geïnstalleerde software van *Sprint Plus* of *Kurzweil* gereed staan.
- ☉ Maak een digitaal kopie van de leestekst zodat het document op elke computer staat. Voor leerlingen van het VMBO is dit *Pagina 16.rtf* (voor *Sprint Plus*) of *Pagina 16.kes* (voor *Kurzweil*). Voor leerlingen van HAVO/VWO is dit *Talentenjacht.rtf* (voor *Sprint Plus*) of *Talentenjacht.kes* (voor *Kurzweil*). Deze bestanden vindt u op de cd-rom onder *Sessie 5*.
- Het logboek kunnen de leerlingen deze les downloaden van www.taalonderwijs.nl/dyslexie.

Benodigheden:

- Kopieën van de leestekst
- Kopieën van de werkbladen van sessie 3 en 4.
- De leestekst als digitaal bestand.

① Sociaal-emotionele begeleiding.

Zoals aangegeven in deel 1, maakt de sociaal-emotionele begeleiding op een geïntegreerde wijze deel uit van het interventieprogramma.

Voorafgaand aan de interventie heeft u een gesprek gehad met de leerlingen. Centraal stond toen het leren omgaan met de lees- en spellingproblemen (dyslexie). Ga nu na voor welke leerlingen een vervolgesprek belangrijk kan zijn. Bij voorkeur spreekt u even met iedere leerling. Vanuit het verslag van de eerste keer vraagt u: "Wat is er nu beter?". In bijlage 4 vindt u een leidraad voor een vervolgesprek. De bijlage is tevens opgenomen op de cd-rom onder *Sessie 5*.

BIJLAGE 5.1 LEESSTRATEGIEËN

Grijp kort terug op de ingevulde logboeken van de leerlingen. Wat wilden zij graag behandelen tijdens de lessen? Kies hiervoor één punt uit dat zij de vorige keer hebben opgeschreven. Bespreek concreet op welke wijze hierop kan worden ingegaan.

Geef een korte terugblik van wat er in de vorige les is besproken. Weten de leerlingen nog welke strategieën ze zullen leren?

- Jezelf vragen stellen;
- De tekst samenvatten;
- Voorspellingen doen;

Licht kort het doel van deze les toe. Het betreft hier het aanleren van strategieën die aan het lezen vooraf gaan, zoals het voorspellen van wat je verwacht te gaan lezen.

“We beginnen vandaag met het uitspreken van wat we verwachten te gaan lezen. Dat is dus iets wat je doet vóórdat je begint met het lezen.

Hoe doe je dat? In principe doe je dat al wanneer je een leesboek uitzoekt. Je zoekt bijvoorbeeld een spannend griezelverhaal, of een detective. Meestal heb je van te voren al een idee hoe zo'n verhaal in elkaar zal zitten. Bij een tekst over aardrijkskunde of geschiedenis hoort een andere verwachting dan bij een tekst uit een kookboek.

Waarom doe je dat? Bewust of onbewust heb je voordat je gaat lezen een doel om iets te gaan lezen en je hebt ook verwachtingen over wat je gaat lezen. Hoe vager je doel en je verwachtingen, hoe moeilijker het lukt je hoofd erbij te houden en de tekst goed te begrijpen. Doelbewust lezen met duidelijke verwachtingen van wat je gaat lezen helpt bij het begrijpen van teksten.

Waar kijken mensen meestal naar voordat ze iets gaan lezen? In een krant bijvoorbeeld kijken ze naar de plaatjes en naar de koppen (vetgedrukte titel boven een krantenartikel). Zowel de plaatjes als de koppen geven in een oogopslag een hoop informatie.

Waar kijk je meestal naar voordat je gaat lezen?

Waar denk je dat het derde verhaal op deze pagina over zal gaan?

De begeleider noteert de verwachtingen van de leerlingen op het bord.

BIJLAGE 5.2 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 16/17 uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" of het artikel "Talentenjacht".

Fase 1: Oriëntatie

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden.

"Zojuist hebben we kort besproken hoe je je verwachtingen over een tekst kan uitspreken. Je voorspelt waar het over gaat. Wanneer ik zo dadelijk de tekst voorlees, vraag ik jullie de tekst verder te voorspellen."

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees pagina 15/16 voor ('De telefoon gaat.' tot en met '... dat haar moeder nu opeens nauwelijks aandacht en tijd voor haar had.'). Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen. Stop na het lezen van elke alinea en vraag de leerlingen naar hun verwachtingen. Check na het lezen van de volgende alinea welke verwachtingen zijn uitgekomen.

HAVO/VWO

Lees het stuk *Trainen is niet leuk* en *Genen zijn onderschikt*. Waar zou dit stuk over gaan? Stop steeds na het lezen van een paar zinnen en vraag de leerlingen naar hun verwachtingen. Check steeds tussendoor welke verwachtingen zijn uitgekomen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Laat aan de leerlingen zien hoe je de betekenis van moeilijke woorden uit de tekst kan halen. Bespreek de volgende moeilijke woorden of begrippen.

VMBO

- Wat betekent de volgende zin? "Op sommige dagen hangt er een elektrische mist van spanning in huis".
- Wat betekent het woord therapie? Een therapie is een manier om iemand beter te maken. Of om beter te worden. Bij bewegingstherapie leer je bijvoorbeeld hoe je je beter kan bewegen. Wat zou je leren bij een relatietherapie? Bij een relatietherapie leer je problemen in je relatie op te lossen. Je leert bijvoorbeeld wat je moet doen wanneer je ruzie hebt.
- Hoe wordt iemand genoemd die therapie geeft? Dit is een therapeut.
- Wat betekent het woord dictator? Een dictator regeert een land heel streng en wreed. Hij luistert niet naar wat anderen willen.
- Waarom vindt Rosa dat Alexander een dictator is?

HAVO/VWO

- Wat betekent het woord reflecteren (het eerste woord op pagina 21)? Kun je uit de context afleiden wat de betekenis zou moeten zijn? *Bedenken waarom je iets doet.*

- In de tekst staat dat je op zoek moet naar je eigen beperkingen. Wat zouden bijvoorbeeld de beperkingen (grenzen) kunnen zijn van een goede voetballer, een turnster of een schaakkampioen?
- Wat betekent het woord 'verklaren', in de tweede regel van het stuk *Genen zijn ondergeschikt? Duidelijk maken, uitleggen*.
- Kun je in eigen woorden navertellen wat Rikers zegt (bovenaan pagina 22)?

Fase 4: Stil lezen

De leerlingen lezen met *Sprint Plus* of *Kurzweil* de tekst door. Het digitale bestand is meegeleverd op de cd-rom onder *Sessie 5*. De tekst is opgeslagen onder de naam *Pagina 16.rtf* of *Pagina 16.kes* (VMBO) en *Talentedjacht.rtf* of *Talentedjacht.kes* (HAVO/VWO).

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Laat *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst voorlezen.

Fase 4: Stil lezen

Laat de leerlingen het tekstgedeelte stil voor zichzelf lezen, terwijl *Sprint Plus* of *Kurzweil* de cursor laat voortbewegen door de tekst.

Leerlingen vullen de vragen van het logboek in met hulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Alle logboeken kunnen zij als worddocument downloaden van de website www.taalonderwijs.nl/dyslexie onder de link *Dossier, Interventieprogramma's Voortgezet Onderwijs, Documenten voor leerlingen in het Voortgezet Onderwijs*.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Afsluiting

Om wat verder te komen in "Hoe overleef ik een gebroken hart?" leest de begeleider na het doorlopen van de fasen pagina 17 voor. In het artikel "Talentedjacht" leest de begeleider het kader *Gebrek, maar toch groot* voor.

LOGBOEK LES 5

Naam leerling: _____

Klas: _____

Je hebt nu 5 lessen met de Ralfi-methode gelezen.

Welke tekst zou jij graag op deze manier willen lezen?

Welke tekst uit de zaakvakken zou je willen doornemen?

- Teksten aardrijkskunde
- Teksten biologie
- Teksten geschiedenis
- Teksten economie

Zijn er andere teksten die je leuk lijken om tijdens deze lessen te lezen?

- Een krantenartikel
- Een tekst uit een boek
- Een tekst uit een tijdschrift

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 5	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Aanreiken van leesstrategieën: voorspellen.	In deze sessie leren leerlingen het verloop van een tekst te voorspellen.		
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Aanreiken van schrijfstrategieën en inzet van ICT-ondersteuning.	De leerlingen schrijven een werkopdracht in <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> .		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 6, WEEK 3

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
1. Aanreiken van schrijfstrategieën: reviseren. 2. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling.	1. Leerlingen evalueren hun schrijfofdracht van de vorige sessie en brengen verbeteringen aan. <i>Zie bijlage 6.1</i> 2. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in.	1. 📖 Leesoefening, gesprek en computeroefening van 40 minuten 2. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Print voor elke leerling zijn eigen verhaal en het verhaal van de andere leerlingen uit. • Kopieer werkblad 6.1. • Kopieer logboek les 6. • ⓘ Informeer bij de docent geschiedenis of aardrijkskunde welke tekst behandeld zal worden in de week van sessie 9 en 10. In sessie 8 en 9 zal deze tekst behandeld worden volgens de Ralfi-procedure in de vorm van pre-teaching. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Verhalen van de leerlingen in geprinte vorm • Kopieën van werkblad 6.1 • Kopieën van logboek les 6 		

BIJLAGE 6.1 EVALUATIE SCHRIJFOPDRACHT

Geef elke leerling een uitdraai van de verhalen/artikelen die ze in de vorige sessie hebben geschreven. Laat de leerlingen hun werk voorlezen aan elkaar. De leerlingen lezen met elkaar mee. Geef hierop in eerste plaats positieve feedback.

- *Wat ik erg goed vond, was de manier waarop je ... beschreef.*
- *De manier waarop je het verhaal begon, was erg ...*
- *Het eind dat je bedacht had, was heel verrassend.*

Andere interactieve opmerking zijn bijvoorbeeld:

- *Hoe ben je op het idee gekomen om dit ... te schrijven?*
- *Kun je uitleggen hoe het zit met ... want dat begreep ik niet helemaal.*

Vervolgens geven ook de andere leerlingen feedback aan elkaar. Zij kunnen hiervoor gebruik maken van het evaluatieschema op werkblad 6.1¹. De leerlingen vullen de vragen van het logboek in.

De leerlingen verbeteren hierna hun verhaal op de computer.

¹ Dit werkblad is ontleend aan Wentink, H. & Verhoeven, L. (2004). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

WERKBLAD 6.1

<i>Hoe verbeter ik mijn tekst</i>			
	Ja	Nee	Hoe verbeteren?
Inhoud van de tekst			
1. Staat in de tekst wat ik wilde vertellen?			
2. Begrijpt de ander wat ik vertel?			
3. Zit er een duidelijke indeling in mijn tekst? - Inleiding - Kern - Slot			
4. Klopt de indeling in alinea's?			
5. Past de titel bij het verhaal?			
6. Moeten onderdelen herschreven worden?			
7. Moet ik bepaalde woorden vervangen om de tekst spannender en/of levendiger te maken?			
Vorm van de tekst			
8. Zijn de zinnen goed gevormd?			
9. Gebruik ik bepaalde woorden erg vaak? (en toen...)			
10. Staan er spellingfouten in mijn tekst? (luister je tekst na met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> en gebruik de spellingcontrole in Word)			
11. Staan de hoofdletters en leestekens op de juiste plaats?			
Afwerking van mijn tekst			
12. Hoe kan ik mijn tekst verfraaien (lay-out, illustraties, mooi lettertype)?			

LOGBOEK LES 6

Naam leerling: _____

Klas: _____

Welke dingen kon jij verbeteren in je tekst?

Voor welke vakken kun je het schema op werkblad 6.1 nog meer gebruiken?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 6	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Aanreiken van schrijfstrategieën: evalueren.	Leerlingen evalueren hun schrijfpoddracht van de vorige sessie. Zij lezen hun werk voor aan elkaar. De begeleider geeft positieve feedback en geeft aanwijzingen voor een verbeterde indeling, zinsbouw en woordkeus.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 7, WEEK 4

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeïendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III). 2. Aanreiken van spellingstrategieën. 3. Verbeteren van leesvloeïendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 7.1</i> 2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellen. <i>Zie bijlage 7.2</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 7.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. ✍️ Schrijfoefening van 15 minuten 3. 📖 Leesoefening van 5 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak kopieën van werkblad 7.1 en 7.2 • ⓘ Informeer bij de docent geschiedenis of aardrijkskunde welke tekst behandeld zal worden in de week van sessie 9 en 10. In sessie 8 en 9 zal deze tekst behandeld worden volgens de Ralfi - procedure in de vorm van pre-teaching. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van werkblad 7.1 en 7.2 • Kopieën van de leestekst 		

BIJLAGE 7.1 RALFI LEESOEFFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van bladzijde 16/17 uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" of van het artikel "Talentedjacht".

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees voor uit het boek tot en met pagina 16. Vraag de leerlingen bij te wijzen op pagina 16 (Rosa ploft neer op de bank...' tot en met '... dat haar moeder nu opeens nauwelijks aandacht en tijd voor haar had.'). Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Ga met de leerlingen interactie aan over de tekst.

HAVO/VWO

Lees in "Talentedjacht" *Genen zijn ondergeschikt* en *Begin vooral jong*. Doe dit in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen. Ga met de leerlingen interactie aan over de tekst.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

VMBO

- Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'dictator'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Welke klank hoor je op de tweede plaats in het woord 'nauwelijks'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Wat houdt je over wanneer je de derde klank weglaat in het woord 'kant' (kat)?
- Wat houdt je over wanneer je de tweede klank weglaat in het woord 'smoes' (soes)?

HAVO/VWO

- Wat bedoelt de schrijver met 'randvoorwaarden' (eerste kolom, pagina 22)? *Bijkomstige voorwaarde die nodig is om je doel te bereiken.*
- Wat betekent 'cognitieve vaardigheden' (laatste kolom, pagina 22)? *Vaardigheden die te maken hebben met het denken, of je verstand.*

In sommige woorden kun je woorddelen onderscheiden. Welke woorddelen herken je?

- Marathonlopers (marathon-lopers)
- Internationaal (inter-nationaal)
- wereldranglijst (wereld-rang-lijst)
- randvoorwaarden (rand-voorwaarden)

Je hebt net woorddelen herkend. Je kunt ook kleinere eenheden onderscheiden: klanken of klankgroepen. Luister goed.

- Welke klank hoor je op de vijfde plaats in het woord 'marathon'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'successen'? Wat hoor je en wat schrijf je?

Fase 4: Stil lezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. De begeleider luistert bij alle leerlingen uit het interventiegroepje een stukje mee en vult op basis hiervan voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stukje voor uit het boek of het kader *Wel of niet in het hoofd?* uit het artikel.

BIJLAGE 7.2 SPELLINGSTRATEGIEËN

“In het begin van deze lessenserie heb je mogen invullen, wat je graag zou willen leren tijdens deze lessen. Sommigen van jullie wilden graag leren hoe je woorden moet schrijven.

In les 2 heb je naar een dictee gekeken dat je hebt gemaakt. Je hebt in die les opgeschreven wat voor soort fouten je hebt gemaakt in je dictee. Je fouten heb je ingedeeld in drie groepen: luisterfouten, regelfouten en inprentfouten. Om minder fouten te maken is het belangrijk dat je leert bij welke groep een woord hoort. In deze les zullen we kort de drie verschillende groepen met woorden bespreken. In de volgende les komen de drie groepen uitgebreider aan bod. Pak werkblad 7.1 er maar bij.

1 Luisterwoorden

*“Dit zijn woorden waarbij je precies kunt opschrijven wat je hoort. Dit kunnen eenvoudige woorden zijn zoals **roest**, **vis** en **ruik**. Het kunnen ook ingewikkeldere woorden zijn, zoals **stropdas** en **stroomknop**. Geef nu zelf vier voorbeelden van luisterwoorden.*

2 Regelwoorden

*Bij de regelwoorden moet je meer doen dan alleen maar luisteren. Bij de regelwoorden moet je een spellingregel toepassen om ze goed te kunnen schrijven. Een voorbeeld van een regelwoord is het woord ‘paard’. Je moet hier een regel toepassen om te weten dat je dit woord met een ‘d’ schrijft (als je het woord langer maakt, hoor je paard**en**).*

Een ander voorbeeld is het woord ‘stoppen’. Je schrijft hier twee medeklinkers, terwijl je er maar één hoort.

Bij andere woorden moet je werkwoordregels toepassen: bijvoorbeeld hij wordt, het gebeurt, het is gebeurd. Geef nu zelf vier voorbeelden van regelwoorden.

3 Inprentwoorden

Bij de inprentwoorden is ‘goed luisteren’ of ‘een regel gebruiken’ niet voldoende. Dit zijn alle woorden en stukken van woorden die je uit je hoofd moet leren (=inprenten). Om deze woorden goed te kunnen schrijven, kun je niet alleen op je gehoor afgaan of een regel gebruiken. Je moet stukjes inprenten: een aantal technieken gebruiken, waardoor je deze woorden gemakkelijker kunt onthouden en uit je geheugen kunt oproepen. Voorbeelden van inprentwoorden zijn ‘geheim’, ‘lichaam’ en ‘toilet’ en ‘computer’.

Om op een snelle manier te achterhalen in welke groep je een bepaald woord moet indelen, is het zinvol om eerst de moeilijkheden van het woord te onderstrepen. Beantwoord daarna bij elke moeilijkheid alle vragen die hieronder staan. Als je deze volgorde aanhoudt heb je de meest kans op succes.

Op werkblad 6.2 zie je een figuur die je helpt de juiste groep te vinden.

*Bijvoorbeeld: je leest het woord **verspreiden**. Onderstreep jouw moeilijkheid of moeilijkheden: verspreiden. Je stelt jezelf de vraag: “Kan ik precies opschrijven wat ik hoor?” Nee, het is geen luisterwoord! Je stelt jezelf de volgende vraag: “Kan ik een spellingregel toepassen?” Nee, dan is het woord een inprentwoord!*

Onder de figuur staan een aantal woorden. Onderstreep jouw moeilijkheden. Beantwoord de vragen van het schema en noteer het woord in de vakjes in de juiste groep. Bij het indelen van een woord ga je uit van die onderstreepte stukjes die voor jou moeilijkheden opleveren. Als er geen moeilijkheden in een woord zitten, deel je het woord niet in.”

Laat de leerlingen hun moeilijkheden onderstrepen in de 8 woorden op werkblad 7.2. De leerlingen schrijven de woorden onder de juiste groep in het schema in werkblad 7.2.

Vraag aan de leerlingen wat zij ervan vinden om woorden op deze manier in te delen in groepen. Het antwoord schrijven zij op in logboek van les 7. Bespreek met de leerlingen of deze werkwijze zinvol voor hen kan zijn.

Sleutel

Onderstreepte delen zijn inprentdelen, dubbelonderstreepte delen zijn regeldelen en de rest zijn luisterdelen. Het hangt echter van de leerling zelf af waar hij moeite mee heeft en of hij bepaalde woorddelen ook beschouwt als inprent-, regel- of luisterdelen.

Excursie

Tomatenslatje

Streekgewas

Etalage

Uilskuiken

Synthesizer

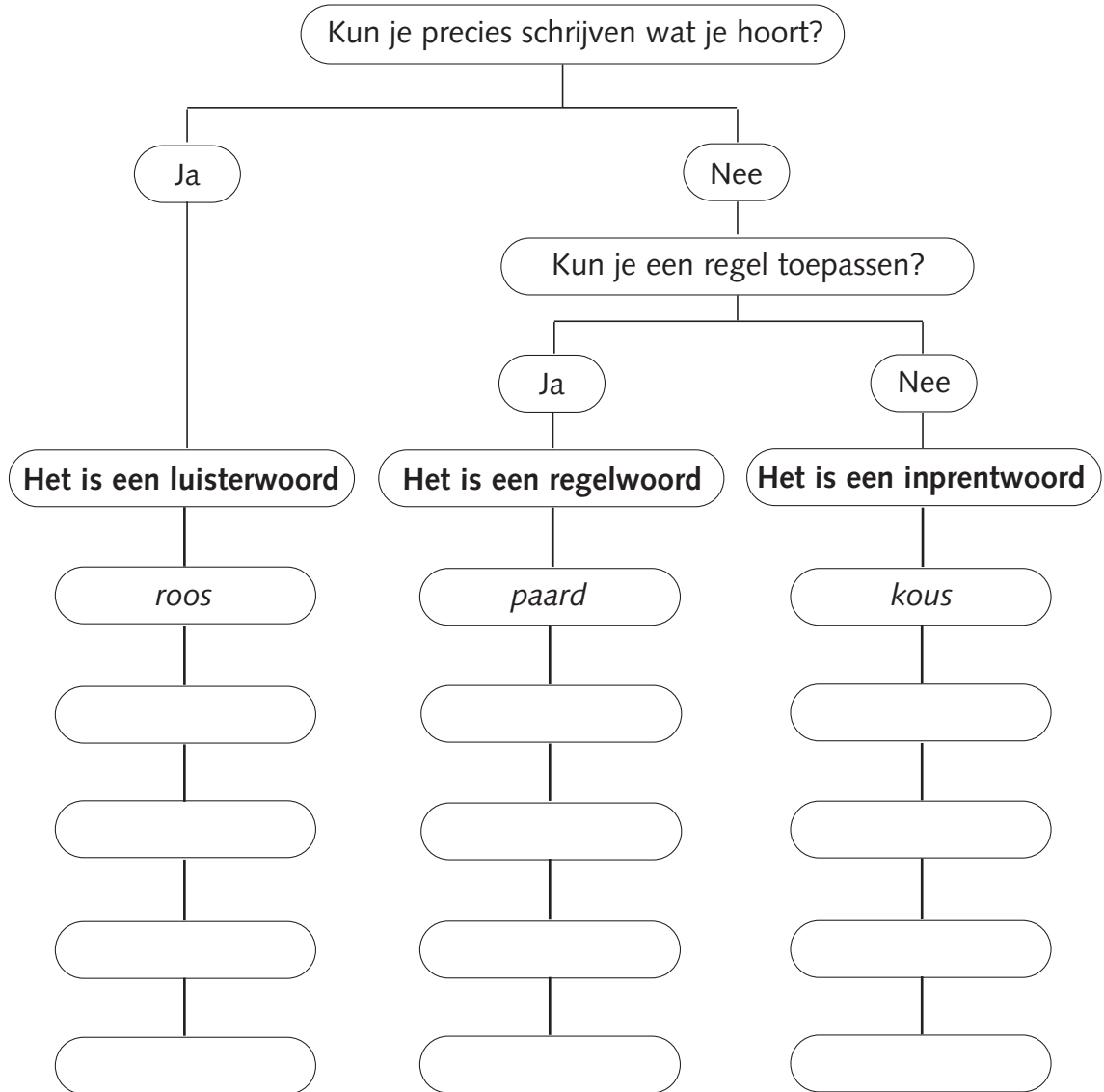
Geinteresseerd

Komkommersalade

WERKBLAD 7.1

<p>Luisterwoorden</p> <p>Bij deze woorden kun je precies opschrijven wat je hoort.</p>	<p>Regelwoorden</p> <p>Bij deze woorden moet je een regel toepassen.</p>	<p>Inprentwoorden</p> <p>Deze woorden moet je van buiten leren.</p>
<p>Roest Vis Ruik Stropdas Stroomknop</p>	<p>Paard Hand Stoppen Hij wordt beter, het gebeurt, het is gebeurd</p>	<p>Geheim Lichaam Toilet Computer</p>
<p>Bedenk nu zelf vier luisterwoorden:</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>	<p>Bedenk nu zelf vier regelwoorden:</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>	<p>Bedenk nu zelf vier inprentwoorden:</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>

Vind snel de juiste groep

Onderstreep jouw moeilijkheden. Beantwoord de vragen van het schema en noteer het woord in de vakjes in de juiste groep.

1. Excursie	5. Uilskuiken
2. Tomatenslaatje	6. Synthesizer
3. Streekgewas	7. Geïnteresseerd
4. Etalage	8. Komkommersalade

LOGBOEK LES 7

Naam leerling: _____

Klas: _____

Hoe vind je het om woorden in te delen in drie spellinggroepen?

- luisterwoorden
- regelwoorden
- inprentwoorden

Denk je dat het je kan helpen om woorden goed te spellen, door op deze manier naar woorden te kijken?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 7	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie: bv. de leerling begrijpt de uitgelegde woorden wel/niet, bij het duo lezen geeft de leerling goede feedback enz. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van lees/leidendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Aanreiken van spellingstrategieën.	Leerlingen krijgen een introductie in de indeling van drie woordcategorieën: luisterwoorden, regelwoorden en inprentwoorden. Leerlingen zoeken zelf welke stukjes zij moeilijk vinden in een woord. Leerlingen bepalen tot welke categorie het woord hoort.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 8, WEEK 4

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I). 2. Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest een zaakvaktekst voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 8.1</i> 2. In deze sessie leren leerlingen een tekst in eigen woorden samen te vatten. <i>Verwerkt in bijlage 8.1</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 8.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. <i>Verwerkt in bijlage 8.1</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 20 minuten 2. 🗣️ Gesprek verwerkt in de leesoefening 3. 📖 Leesoefening van 5 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p>Tijdens deze sessie is inhaalruimte ingepland. Onderdelen die zijn blijven liggen, kunnen ingehaald worden.</p> <p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst (een zaakvaktekst van 150-300 woorden). • Kopieer logboek les 8. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van een zaakvaktekst • Kopieën van logboek les 8 		

BIJLAGE 8.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst. Geef de leerlingen de volgende uitleg:

"In de vorige lessen hebben we teksten gelezen uit het boek 'Hoe overleef ik een gebroken hart?' of het artikel 'Talentenjacht'. Je hebt misschien gemerkt dat het lezen steeds beter ging, naarmate je de tekst vaker las. Voor verschillende schoolvakken moet je ook teksten lezen én leren. Denk maar aan informatieve teksten voor aardrijkskunde, geschiedenis, Nederlands of maatschappijleer. Om je een handje te helpen met het lezen van deze teksten, zullen we er een bespreken tijdens deze lessen. Wanneer je het lezen van teksten voor bijvoorbeeld aardrijkskunde en geschiedenis lastig vindt, zou je ze ook thuis kunnen lezen met de Ralfi methode.

De tekst die we nu gaan lezen, krijgen jullie volgende week (of over twee weken) in de les aardrijkskunde/geschiedenis in de klas. Doordat we de tekst nu al doornemen, zul je zien dat je in de klas de tekst al beter begrijpt."

Fase 1: Oriëntatie

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Wat is de titel van het stuk tekst? Waar zou de tekst over kunnen gaan? Staan er plaatjes bij de tekst die je een hint geven wat er in de tekst besproken wordt?

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen. Geef na het voorlezen de volgende uitleg:

"In een vorige les hebben we gesproken over strategieën die je kunt gebruiken wanneer je een tekst leest. Weten jullie nog wat een leesstrategie is? Een leesstrategie is een soort actieplan dat je helpt beter te begrijpen wat je leest. Zo kun je bijvoorbeeld uitspreken wat je verwacht te lezen.

Een andere strategie die we nu zullen oefenen, is samenvatten. Wanneer je een tekst samenvat, vertel je in het kort waar de tekst over gaat. Wie kan mij in één zin vertellen waar deze tekst over ging?

Vaak kun je dus in één zin vertellen waar een stuk tekst over gaat. Vaak bestaat een tekst uit kleinere stukken tekst: alinea's. Wie weet wat een alinea is? Elke alinea zou je ook weer kunnen samenvatten. Wie kan mij in eigen woorden vertellen waar de eerste alinea over gaat?"

Laat verschillende leerlingen in eigen bewoordingen een samenvatting maken van elke alinea.

"Wanneer je op deze manier in eigen woorden kort vertelt waar een (stuk) tekst over gaat, helpt dit je om de tekst te begrijpen. Wanneer je langere stukken tekst moet leren, is het soms handig om van elk stukje tekst een samenvatting te maken en dit op te schrijven."

Vraag de leerlingen hoe zij het vinden om een samenvatting te maken van een tekst. Vraag hun daarna bij welke vakken zij deze strategie kunnen gebruiken en hoe ze dat denken te gaan doen. De leerlingen schrijven hun antwoord op in het logboek van les 8.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord van de context afgeleid kan worden (indien mogelijk). Laat leerlingen zelf een ander woord van de context afleiden. Vraag ten slotte aan de leerlingen of er woorden zijn die ze niet begrijpen of lastig vinden.

Fase 4: Stil lezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 2: Voorlezen

Lees de tekst voor in een normaal tempo, op vloeiende wijze. Vraag de leerlingen bij te wijzen.

Fase 4: Stillezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

LOGBOEK LES 8

Naam leerling: _____

Klas: _____

Helpt de strategie *samenvatten* je om het belangrijkste van een tekst beter te begrijpen?

Voor welke vakken zou je de strategie *samenvatten* kunnen gebruiken?

Schrijf per vak op hoe je dat kunt aanpakken (en of je dat ook écht gaat doen).

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 8	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De begeleider leest een zaakvaktekst voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten.	Leerlingen beschrijven in één zin waar een tekst of alinea over gaat.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 9, WEEK 5

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III). 2. Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten. 3. Aanreiken van spellingstrategieën: luisterwoorden. 4. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leerlingen lezen een zaakvaktekst met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>. De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 9.1</i> 2. In deze sessie leren leerlingen kernwoorden en zinnen in een tekst te zoeken. Zij maken een samenvatting met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>. <i>Verwerkt in bijlage 9.1</i> 3. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode <i>Strategisch Spellen</i>. <i>Verwerkt in bijlage 9.1</i> 4. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 9.1</i> 5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. <i>Verwerkt in bijlage 9.1</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. 🖨️ Schrijfoefening van 15 minuten 3. 🖨️ Schrijfoefening van 10 minuten 4. 📖 Leesoefening van 5 minuten 5. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voer de zaakvaktekst (150-300 woorden) digitaal in en sla deze op als Rich Text Format (.rtf) voor <i>Sprint Plus</i> of als kes-bestand voor <i>Kurzweil</i>. • Kopieer werkblad 9.1 ☺ Om dit werkblad in kleur af te drukken, gaat u op de cd-rom naar <i>Sessie 9</i>. • Kopieer logboek les 9. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaakvaktekst als Rich Text Format (rtf.) of kes-bestand. • Inge vulde werkbladen 7.2 (sessie 7) • Kopieën van werkblad 9.1 • Kopieën van logboek les 9 		

BIJLAGE 9.1 RALFI LEESOEFENING

Geef alle leerlingen een digitale versie van de leestekst. Help de leerlingen de juiste instelling van Sprint Plus te kiezen (zie bijgeleverde handleiding van *Sprint Plus* of *Kurzweil* voor nadere uitleg).

- *Sprint Plus*: De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands. *Kurzweil*: de taal moet ingesteld zijn op Nederlands.
- *Sprint Plus*: Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen (zie spraakinstellingen). *Kurzweil*: Zet het aantal woorden per minuut op 150, onafgebroken per alinea.

Opdracht 1 *Sprint Plus/Kurzweil* leest de tekst voor (Leescyclus III)

"In de vorige les hebben we een tekst gelezen die jullie tijdens de les aardrijkskunde/geschiedenis zullen behandelen. Tijdens deze les zal niet ik de tekst voorlezen, maar zal Sprint Plus/Kurzweil dit voor jullie doen. Pak werkblad 9.1 er maar bij en maak de eerste opdracht."

Hierna lezen de leerlingen de tekst in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Opdracht 2 Leesstrategieën: samenvatten

"In de vorige les heb je de tekst samengevat. Je hebt in eigen woorden verteld waar de tekst over gaat. Je hebt dus een korte weergave van de tekst gegeven. Samenvatten helpt je om een tekst beter te begrijpen en onthouden. Wie weet nog waar de tekst over gaat, dus wat het onderwerp is van deze tekst?"

Tijdens deze les zoek je in de tekst naar belangrijke woorden of zinnen. Deze woorden of zinnen geven ons de belangrijkste informatie over het onderwerp. We noemen deze woorden of zinnen daarom kernwoorden of kernzinnen.

We gaan nu eerst samen naar de eerste alinea kijken. Wat is het onderwerp van deze alinea?" Laat de leerlingen reageren.

"En wat is de belangrijkste informatie over het onderwerp? Kun je in de tekst kernwoorden of kernzinnen aanwijzen die de belangrijkste informatie over het onderwerp geven?" Bespreek met de leerlingen welke woorden of zinnen zij als kernwoorden hebben gevonden en laat hen ook vertellen waaróm zij voor deze woorden of zinnen zouden kiezen. Indien leerlingen het moeilijk vinden om zelf kernwoorden of kernzinnen te zoeken, laat dan voor de eerste alinea zien hoe ú dit doet. Beredeneer hardop waarom u uw keuzes zo maakt (modellieren).

Laat de leerlingen hierna de kernwoorden of kernzinnen markeren in *Sprint Plus* of *Kurzweil*. De leerlingen werken vervolgens de overige alinea's door. Met de functie 'samenvatten' maakt Sprint een nieuw document met de gemarkeerde woorden. Bij *Kurzweil* gaat dit via: bestand > uittreksel maken > markeringen. De leerlingen slaan dit document op onder de naam 'samenvatting'.

Opdracht 3 Een samenvatting schrijven

De leerlingen maken van de kernwoorden lopende zinnen. Deze zinnen verwerken zij daarna tot één geheel. Loop langs bij de leerlingen om hen te helpen.

"Wanneer je op deze manier in eigen woorden kort vertelt waar een tekst over gaat, helpt dit je om de tekst te begrijpen. Wanneer je langere stukken tekst moet leren, is het soms handig om van elk stukje tekst een samenvatting te maken en dit op te schrijven." Bespreek met de leerlingen waar zij de functie 'samenvatten' van *Sprint Plus* en 'uittreksel maken' van *Kurzweil* nog meer voor kunnen gebruiken. Vraag hun daarna bij welke vakken zij deze functie kunnen gebruiken en hoe ze dat denken te gaan doen. De leerlingen schrijven hun antwoorden op in het logboek van les 9.

Opdracht 4 Strategisch spellen: luisterwoorden

Geef leerlingen werkblad 7.2.

Twee lessen terug heb je woorden ingedeeld in drie groepen: een groep 'luisterwoorden', 'regelwoorden' en in de laatste kolom een groep met 'inprentwoorden'. Met het schema op werkblad 7.2 kun je snel de juiste groep vinden.

In deze les ga je wat beter kijken naar de luisterwoorden. Wie weet nog wat luisterwoorden zijn? Dit zijn woorden waarbij je precies kunt schrijven wat je hoort. Het is dus belangrijk dat je goed luistert.

Zoek nu tien luisterwoorden op in de tekst. Zoek ook een paar lange woorden. Markeer deze woorden met de groene stift. Wanneer er nog gele of rode markeringen van de vorige opdracht staan, moet je deze even wegwissen. Druk op de knop 'samenvatten' of 'uittreksel maken'. Sprint Plus/Kurzweil maakt nu een nieuw document. Sla dit op onder de naam 'luisterwoorden'. Beluister deze woorden in Sprint Plus of Kurzweil.

Ga nu met de cursor van je muis in een woord staan en druk nu op de functie 'toon lettergrepen'. Schrijf achter het woord de verdeling in lettergrepen."

Belangrijk!! Controleer of Sprint/Kurzweil dit correct doet en verbeter indien nodig.

"Spreek nu zachtjes voor jezelf de verdeling in lettergrepen uit. Op welke lettergreep ligt de klemtoon? Onderstreep deze lettergreep."

Opdracht 5 Sprint Plus leest de tekst voor (Leescyclus IV)

De leerlingen lezen een laatste maal de tekst met *Sprint Plus/Kurzweil*. Verhoog het leestempo in *Sprint* tot 'snel lezen' en in *Kurzweil* tot 170 woorden per minuut.

De leerlingen lezen hierna de tekst zelfstandig fluisterend voor. De begeleider luistert bij alle leerlingen uit het interventiegroepje een stukje mee en vult op basis hiervan voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

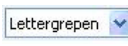

2 Samenvatten

- Markeer de titel van de tekst met de rode markeerstift.
- Markeer belangrijke kernwoorden of zinnen met de gele markeerstift.
- Wanneer je teveel woorden hebt gemarkeerd, kun je de knop 'wissen' gebruiken.
- Druk nu op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'samenvatting'.

3 Een samenvatting schrijven

- Je hebt nu een document met kernwoorden en kernzinnen.
- Maak met deze kernwoorden en kernzinnen een kort verhaal.
- Je hebt nu een mooie samenvatting van een tekst!
- Sla je samenvatting op.

4 Luisterwoorden

- Ga naar de leestekst.
- Zoek 10 luisterwoorden (korte en lange!) en markeer ze met de groene markeerstift.
- Druk op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'luisterwoorden'.
- Beluister met Sprint de woorden die je hebt uitgekozen.
- Kies nu voor de functie 'lettergrepen'.
- Ga nu met je cursor vóór een woord staan.
- Druk op de functie 'lees huidige'.
- Sprint leest nu het woord voor in lettergrepen. Spreek hierna zachtjes voor jezelf het woord uit in 'lettergrepen'.
- Op welke lettergreep ligt de klemtoon? Onderstreep het gedeelte waarop de klemtoon ligt.

5 Beluister de leestekst een laatste maal met Sprint.

- Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen (zie spraakinstellingen).

WERKBLAD 9.1 LEZEN EN LEREN MET KURZWEIL

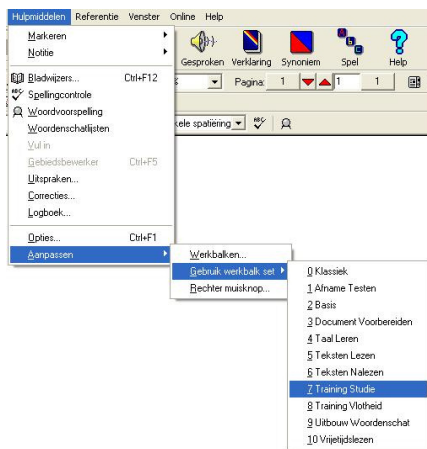
Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst voorlezen.

- De taal moet ingesteld zijn op Nederlands
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Samenvatten

- Ga naar Hulpmiddelen < aanpassen < gebruik werkbalkset < Training Studie

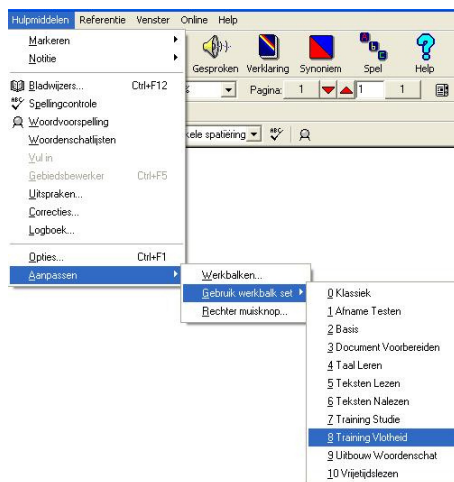
- Markeer de titel van de tekst met de roze markering.
- Markeer belangrijke kernwoorden of zinnen met de gele markering.
- Wanneer je teveel woorden hebt gemarkeerd, kun je de knop 'wissen' gebruiken.
- Ga nu naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Kurzweil opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'samenvatting'.

3 Een samenvatting schrijven

- Je hebt nu een document met kernwoorden en kernzinnen.
- Maak nu met deze kernwoorden en kernzinnen een kort verhaal.
- Je hebt nu een mooie samenvatting van een tekst!
- Sla je samenvatting op.

4 Luisterwoorden

- Ga naar de leestekst.
- Zoek 10 luisterwoorden (korte en lange!) en markeer ze met de groene markering.
- Ga naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Kurzweil opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'luisterwoorden'.
- Beluister met Kurzweil de woorden die je hebt uitgekozen.
- Zoek het woord op in het woordenboek.
- Ga naar Hulpmiddelen < Aanpassen < Gebruik werkbalkset < Training vlotheid.

- Ga nu met je cursor vóór een woord staan.
- Kies nu voor de functie lettergrepen.
- Kurzweil leest nu het woord voor in lettergrepen. Spreek hierna zachtjes voor jezelf het woord uit in lettergrepen.
- Op welke lettergreep ligt de klemtoon? Onderstreep het gedeelte waarop de klemtoon ligt.

5 Beluister de leestekst een laatste maal met Kurzweil.

- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, of pas zelf de snelheid aan door het aantal woorden per minuut te verhogen op de werkbalk lezen.

LOGBOEK LES 9

Naam leerling: _____

Klas: _____

Hoe vind je het om een tekst samen te vatten met Sprint Plus of een uittreksel te maken met Kurzweil?

Voor welke vakken zou je de functie *samenvatten* kunnen gebruiken?

Schrijf per vak op hoe je dat kunt aanpakken (en of je dat ook écht gaat doen).

Op welke manier kun je je spelling van luisterwoorden verbeteren?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 9	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	-----------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> . Daarna nemen zij nogmaals de tekst in duo's door. Aan het eind van de sessie lezen zij de tekst met <i>SprintPlus/Kurzweil</i> in versneld tempo. De leerlingen lezen de tekst tot slot fluisterend voor.		
Aanreiken van leesstrategieën.	De leerlingen maken op basis van kernwoorden en kernzinnen een samenvatting/uittreksel in <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën.	Leerlingen verdiepen zich in de categorie luisterwoorden. Leerlingen zoeken zelf tien luisterwoorden in de tekst. Deze verdelen zij in lettergrepen. Zij onderstrepen de beklemtoonde lettergreep.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 10, WEEK 5

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten. 2. Evalueren van omgang met dyslexie en de begeleidingslessen. 3. Aanreiken van een woordleerprogramma. 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider evalueert samen met de leerlingen de samenvatting gemaakt in sessie 9. <i>Zie bijlage 10.1</i> 2. De leerlingen evalueren in hoeverre zij beter kunnen omgaan met hun dyslexie. Tevens evalueren zij de zinvolheid van de begeleidingslessen. <i>Zie bijlage 10.2</i> 3. Leerlingen maken kennis met het softwareprogramma <i>Overhoor</i> om woorden te leren. <i>Zie bijlage 10.3</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 🗣️ Gesprek van 5 minuten 2. 🗣️ Gesprek van 10 minuten 3. 📄 Schrijfoefening van 25 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ☺️ Print vanaf de cd-rom werkblad 10.1 dubbelzijdig in kleur en op een dik geel karton. Leerlingen kunnen na deze sessie het gele karton met instructies meenemen naar huis. • Kopieer de evaluatie. • Kopieer logboek les 10. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Geel karton <i>Overhoor jezelf woorden (om mee naar huis te nemen)</i>. • Kopieën met woordenlijsten die leerlingen moeten leren voor de les Engels. • Kopieën van de evaluatie en logboek les 10 <p>① Sociaal-emotionele begeleiding.</p> <p>Voorafgaand aan de interventie heeft u een gesprek gehad met de leerlingen. Centraal stond toen het leren omgaan met de lees- en spellingproblemen (dyslexie). Ga na voor welke leerlingen een vervolggesprek belangrijk kan zijn. Bij voorkeur spreekt u even met iedere leerling. Vanuit het verslag van de eerste keer vraagt u: "Wat is er nu beter?". In bijlage 4 vindt u een leidraad voor een vervolggesprek. De bijlage is tevens opgenomen op de cd-rom onder <i>Sessie 10</i>.</p>		

BIJLAGE 10.1 LEESSTRATEGIEËN: SAMENVATTEN

Bespreek kort de samenvattingen van sessie 9 met de leerlingen. Laat hen vertellen waarop zij hun keuzes gebaseerd hebben.

Let erop dat:

- onbelangrijke informatie weggelaten wordt;
- aanvullende of overbodige informatie weggelaten wordt;
- opsommingen door één begrip vervangen kunnen worden.

Wanneer tot slot de belangrijkste informatie gevonden is, wordt dit in eigen woorden in een korte zin samengevat.

Herhaal kort wat de leerlingen in de afgelopen les hebben geleerd over de strategie 'samenvatten'.

*"In de vorige les heb je na het lezen van de alinea de vraag gesteld: 'Wat is het onderwerp van de tekst en wat is de belangrijkste informatie over het onderwerp?' Om een antwoord op die vraag te vinden, moest je een aantal dingen doen. Eerst vroeg je jezelf af: **'Wat is het onderwerp?'** Dat probeer je in een paar woorden te zeggen. Daarna ging je kijken wat er over het onderwerp wordt verteld om zo het belangrijkste te kunnen vinden. Je stelde jezelf de vraag: **'Wat is de belangrijkste informatie over het onderwerp?'** Wanneer je dat weet, probeer je dat in één zin te zeggen. Soms staat de belangrijkste informatie al in één zin in de tekst. Vaak is dat eerste of de laatste zin van de alinea. Soms moet je die zin zelf maken."*

BIJLAGE 10.2 TUSSENTIJDSE EVALUATIE

Neem de tijd voor een tussentijdse evaluatie met de leerlingen. Ga een gesprek aan met de leerlingen van maximaal 10 minuten. Laat hen daarna de evaluatievragen invullen. Als richtlijn voor het type vragen dat u kunt stellen, verwijzen wij u naar deel 1 van het interventieprogramma *Inleidend gesprek met de leerling*.

Bespreek met de leerlingen wat er beter gaat in hun omgang met dyslexie. Waaraan merken de leerlingen dit? Vraag hen de vooruitgang in te schalen.

Bespreek tot slot welke onderdelen in het interventieprogramma de leerlingen als zinvol ervaren en waarom. Bij welke vakken kunnen de leerlingen de aangeleerde vaardigheden toepassen?

① Als u merkt dat sommige leerlingen meer tijd nodig hebben dan een gezamenlijk gesprek kan bieden, neemt u hen apart voor een individueel gesprek. Dit kan na de les of tijdens de les wanneer de anderen aan het werk zijn.

BIJLAGE 10.3 WOORDLEERPROGRAMMA OVERHOOR

Bespreek met de leerlingen het gele werkblad "Overhoor jezelf woorden (om mee naar huis te nemen)". Wanneer het schoolnetwerk dit toelaat, kunnen de leerlingen het programma installeren en ermee oefenen. Bespreek op welke wijze leerlingen *Overhoor* kunnen gebruiken voor proefwerken. Geef kopieën aan de leerlingen met woordenlijsten die zij moeten leren. De leerlingen voeren zelf (een gedeelte van) een woordenlijst in. Ondersteun hen bij de volgende stappen:

Stap 1

Het internetadres voor de website van *Overhoor* is voor sommige leerlingen lastig om in te vullen. Help de leerlingen daarbij.

Stap 2

Laat de leerlingen 10 woorden invullen bij deze oefening. Wijs leerlingen erop dat een ingevoerde woordenlijst aangepast kan worden met de functie *Bewerk* (te vinden op de werkbalk).

Stap 3

Help de leerlingen om op verschillende manieren woorden te leren en alle functies uit te proberen.

Stap 4

De woordenlijsten zijn op alfabet gesorteerd op naam van de methode. Op de internetsite staan de meeste methoden Engels, Frans en Duits met woordenlijsten per hoofdstuk. Help de leerlingen het juiste leerboek te vinden. Sla vervolgens de woordenlijsten op in een map die de leerlingen gemakkelijk kunnen terugvinden. Ga vervolgens naar het programma *Overhoor* en open het bestand op de computer. Ondersteun de leerlingen om het .zip bestand uit te pakken (instructies worden gegeven op de internetsite van *Overhoor*). Met de functie *training* worden de woorden getoond en geoefend. Wanneer leerlingen fouten tegenkomen in de woordenlijsten kunnen zij deze verbeteren met de functie *Bewerk*.

Na deze sessie nemen de leerlingen het werkblad mee naar huis en installeren zij thuis het programma.

Een compleet boek met woordenlijsten past op een diskette. Maak voor elke leerling een diskette met alle woorden die hij dit jaar moet leren. De leerlingen kunnen thuis, of op school, hun woordjes oefenen. Installeer *Overhoor* op alle schoolcomputers zodat leerlingen altijd de mogelijkheid hebben om hun woordjes op school te oefenen.

① De woordenlijsten die bij het programma *Overhoor* horen staan in zogenaamde .ohw bestanden. Deze vindt u op uw computer onder de map *Overhoor*. U kunt deze bestanden openen vanuit Microsoft Word. Vervolgens kan *Sprint Plus* of *Kurzweil* de woordenlijsten voorlezen. Op deze manier leren leerlingen de uitspraak van woorden.

U kunt woorden ook laten voorlezen via de site www.wrts.nl. Wrts kan woordenlijsten van *Overhoor* en andere woordleerprogramma's inlezen. Deze site is vrij toegankelijk. Wanneer leerlingen thuis geen *Sprint Plus* of *Kurzweil* hebben, kunnen zij via deze site de uitspraak van woorden leren.

WERKBLAD 10.1 OVERHOOR JEZELF WOORDEN (OM MEE NAAR HUIS TE NEMEN).

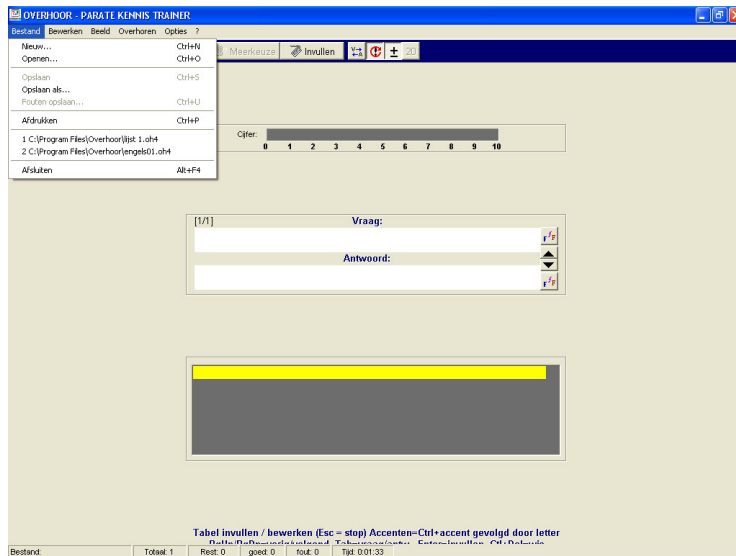
Stap 1: het programma downloaden

- Ga naar de site Overhoor
www.efkasoft.com/overhoor/overhoor.html.
- Klik in de linkerkolom op *Download programma*
- Kies de versie die je wilt downloaden

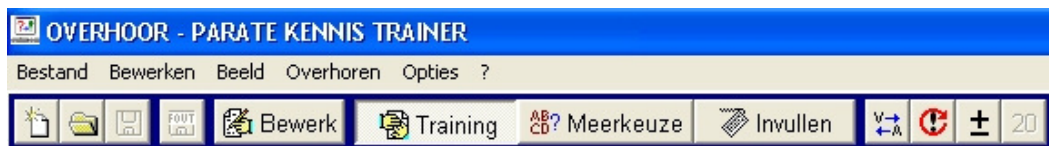
Stap 2: woordenlijsten invoeren op je computer

- Ga nu op je computer naar < Alle programma's < Overhoor
- Je bent nu in het programma *Overhoor*. Kies < Bestand < Nieuw
- Kies < Bestand < Opslaan als...
- Geef deze lijst een naam (bijvoorbeeld *Engelse woorden hoofdstuk 3*)

- In de balk *Vraag* typ je een Nederlands woord.
- In de balk *Antwoord* typ je de Engelse vertaling.
- Druk op *Enter* en geef de volgende invoer.

Stap 3: overhoor nu jezelf!

- Druk op en neem het juiste woord in gedachten.
- Voor een meerkeuze overhoring druk je op .
- Voor een overhoring waarbij je het antwoord helemaal intypt, druk op .
- Je kunt vraag en antwoord omkeren met de functie .
- Om fouten te blijven oefenen totdat ze goed zijn beantwoord, druk je op .
- Aan het eind van elke oefening krijg je de score.

Stap 4: haal je woordenlijsten van internet.

laatst bijgewerkt op 17-09-05

EFKA-SOFT e-mail: efkasoft@wvx.nl

[HOME](#) | [EKKLESTA](#) | [OVERHOOR](#) | [DRILLASSISTANT](#)

OVERHOOR

[Algemene informatie](#)
[Progr. eigenschappen](#)
[Schermvoorbeelden](#)
[Download programma](#)

Overhoor lijsten:
[Aardrijkskunde](#)
[Biologie](#)
[Duits](#)
[Engels](#)
[Frans](#)
[Geschiedenis](#)
[Grieks](#)
[Italiens](#)
[Latijn](#)
[Nederlands](#)
[Overige talen](#)
[Rekenen](#)
[Scheikunde](#)
[Spaans](#)
[Diversen](#)

Overhoor lijsten: Engels

Deze bestanden moet je un-zippen voordat je ze kunt gebruiken.
Weet je niet wat dat is, lees dan bij [zip programma's](#)

Deze lijsten zijn uitsluitend bedoeld voor gebruik met overhoor.
Overname van dit materiaal voor andere doeleinden is niet toegestaan.

Datum:	jaar/ deel	Beschrijving:	Bestand:
18-10-1999		AngloTech, uitg. Wolters Noordhoff product information unit 3 en 4 Parts tools and materials unit 1 (van Bert van de Pol, docent Engels)	enganlot1.zip [2,7KB]
14-02-2005	1	AngloTech, uitg. Wolters Noordhoff dl 1: Working Conditions, unit 1, 2 en 3. Elektro bol 4, leerjaar 1 (van Ph. Faure, docent Engels Deltion College, unit Elektro en ICT)	enganlot2.zip [5,0KB]
		Basistrainer, uitg. Wolters Noordhoff	enbasistr2.zip

- Ga naar de startpagina. Klik in de linkerkolom op *woordenlijsten Engels*.
- Kies uit de woordenlijsten jouw leerboek en leerjaar.
- In het .zip bestand staan alle woorden die je moet leren.
- Open je woordenlijst met en begin je overhoring met
- Heel veel succes!

TUSSENTIJDSE EVALUATIE

Je hebt 10 begeleidingslessen gehad. Schrijf hieronder wat je zinvol vindt, en wat je minder zinvol vindt.

Wat was zinvol voor jou? <i>(Waar heb je wat aan?)</i>	Wat was minder zinvol voor jou? <i>(Waar heb je niet zo veel aan?)</i>
Ik pas dit toe bij...	Ik pas dit toe bij ...
Wat gaat er beter?	

LOGBOEK LES 10

Naam leerling: _____

Klas: _____

Op welke manier kun jij het softwareprogramma *Overhoor* gebruiken?

Voor welke vakken wil je het programma gebruiken?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 10	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Aanreiken van leesstrategieën: samenvatten.	De begeleider evalueert samen met de leerlingen de samenvatting gemaakt in sessie 9. Centraal staan de vragen: 'Wat is het onderwerp' en 'wat is de belangrijkste informatie over het onderwerp?'		
Evalueren van omgang met dyslexie en de begeleidingslessen.	De leerlingen evalueren in hoeverre zij beter kunnen omgaan met hun dyslexie. Dit bespreken zij in de groep. Tevens evalueren zij de zinvolheid van de begeleidingslessen.		
Aanreiken van een woordleerprogramma	Leerlingen maken kennis met het softwareprogramma <i>Overhoor</i> om woorden te leren.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 11, WEEK 6

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT ondersteuning (leescyclus I). 2. Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 11.1</i> 2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellen. <i>Zie bijlage 11.2</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 11.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. 📝 Schrijfoefening van 20 minuten 3. 🗣️ Leesoefening van 10 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst. De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met tekst-naar-spraaksoftware. Voor leerlingen van het VMBO is dit Pagina 26-27.rtf (voor Sprint Plus) of Pagina 26-27.kes (voor Kurzweil). Leerlingen van HAVO/VWO werken met de tekst Speuren naar sporen.rtf (voor Sprint Plus) of Speuren naar sporen.kes (voor Kurzweil). U vindt deze bestanden op de cd-rom onder <i>Sessie 11</i>. • Kopieer werkblad 11.1. • Kopieer logboek les 11. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Kopieën van werkblad 11.1 en logboek les 11 <p>① Het wordt u aangeraden om vanaf deze sessie verder te werken met teksten uit de klas.</p>		

BIJLAGE 11.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

VMBO

Lees voor uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" tot en met pagina 26 (".....Ja vast,' zegt Rosa zachtjes en begraaft haar gezicht in Abeltjes blonde krullen.").

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 26/27.

HAVO/VWO

Geef alle leerlingen een kopie van het artikel "Speuren naar sporen", pagina 18/19.

Fase 1: Oriëntatie

VMBO

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Wat is er tot nu toe in het verhaal gebeurd? Wat zou er nu in het verhaal kunnen gebeuren?

HAVO/VWO

Lees samen de tekst op pagina 18. Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Waar zou deze tekst over gaan? Wie heeft wel eens een detective gelezen, of op televisie gezien?

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen. Vraag de leerlingen in één of twee zinnen de gebeurtenissen in de tekst samen te vatten.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

VMBO

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

- Economie: alles wat te maken heeft met de rijkdom van een land. Het gaat erom hoeveel geld er wordt verdiend en hoeveel geld er wordt uitgegeven.
- Monotoon: een monotoon geluid klinkt steeds hetzelfde (op één toon). Het klinkt dus saai.
- Portfolio: een map, in dit geval met tekeningen of andere werken.
- Kunstacademie: school met hoger onderwijs voor de beeldende kunst.

"In deze tekst vind je een aantal samenstellingen. Dat betekent dat er van twee of meer bestaande woorden een nieuw woord is gemaakt. In regel 11 staat het woord 'ziekenhuis'. Welke bekende woorden zie je hierin? Kun je nog een paar samenstellingen zoeken in de tekst? (dierenwinkel, kleuterschool, hamsterkoppen, kunstwerk, kunstacademie, economieleraar).

Samenstellingen kun je vaak in bestaande woorden verdelen. Je kunt woorden ook in kleinere stukjes verdelen: in klanken en klankgroepen. Dat gaan we nu doen. Luister goed:"

- Welke klank hoor je op de tweede plaats in het woord 'economie'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'favoriete'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Wat houd je over wanneer je de tweede klank weglaat in het woord 'dreunt' (deunt)?
- Wat houd je over wanneer je de vierde klank weglaat in het woord 'antwoord' (antwoord)?

HAVO/VWO

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

- Forensisch: gerechtelijk, juridisch
- Academie: school voor hoger onderwijs
- Delict: misdaad, misdrijf, overtreding
- Meetkundige berekeningen: Berekening met getallen, calculatie.
- Ordinair: goedkoop, flauw, gemakkelijk
- Wat betekent 'blauw op straat'?

"In deze tekst vind je een aantal samenstellingen. Dat betekent dat er van twee of meer bestaande woorden een nieuw woord is gemaakt. In de tekst kom je een aantal keer het woord 'bloedspatanalyse' tegen. Welke bekende woorden zie je hierin? Kun je nog een paar samenstellingen zoeken in de tekst? (politieacademie, hulpmiddel, schoenafdruk, luchtbellen, vechtpartij, basiscursus, looprchting).

Samenstellingen kun je vaak in bestaande woorden verdelen. Je kunt woorden ook in kleinere stukjes verdelen: in klanken en klankgroepen. Dat gaan we nu doen. Luister goed:"

- Welke klank hoor je op de vijfde plaats in het woord 'delict'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Welke klank hoor je op de derde plaats in het woord 'docent'? Wat hoor je en wat schrijf je?
- Wat houd je over wanneer je de derde klank weglaat in het woord 'schrik' (schik)?
- Wat houd je over wanneer je de eerste en laatste klank weglaat in het woord 'stond' (ton)?

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus/Kurzweil* nogmaals de tekst door. Vraag de leerlingen of *Sprint Plus/Kurzweil* alle woorden goed uitspreekt.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Sprint Plus/Kurzweil leest de tekst voor. Versnel het leestempo.

Fase 4: Stillezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

BIJLAGE 11.2 SPELLINGSTRATEGIEËN

"In les 7 heb je woorden ingedeeld in drie groepen: een groep 'luisterwoorden', 'regelwoorden' en een groep met 'inprentwoorden'. Met het schema op werkblad 7.2 kun je snel de juiste groep vinden. In de vorige les heb je tien luisterwoorden in de tekst gezocht. In deze les gaan we wat beter kijken naar de regelwoorden. Wie weet nog wat regelwoorden zijn?"

Bij de regelwoorden moet je meer doen dan alleen maar luisteren. Bij de regelwoorden moet je een spellingregel toepassen om ze goed te kunnen schrijven. Een voorbeeld van een regelwoord is het woord 'stoppen'. Je schrijft hier twee medeklinkers, terwijl je er maar één hoort. Maak nu de opdrachten op werkblad 11.1."

Voer de volgende opdrachten uit:

- 1 Laat Sprint Plus de tekst Pagina 26-27.rtf voorlezen.**
 - De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
 - Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

- 2 Klankregels: korte klinker**
 - Ga naar de leestekst.
 - In het verhaal staat een aantal meervoudswoorden. Zoek de woorden '**hamsterkoppen**' en '**ongelukken**'. (Met de functie 'zoeken' heb je snel het goede woord gevonden. Druk tegelijkertijd op de toetsen 'ctrl' en 'f').
 - Markeer deze woorden met de gele markeerstift
 - Markeer ook de volgende woorden met de gele markeerstift: 'vak' 'kwal' en 'stem'.
 - Druk nu op de knop 'samenvatten'.
 - Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
 - Sla dit document op onder de naam 'meervoud korte klinker'.
 - Schrijf het meervoud op van de woorden 'vak, 'kwal' en 'stem'. Wat valt je op? Welke spellingsregel moet je hier toepassen?

- 3 Klankregels: lange klinker**
 - Ga terug naar de leestekst.
 - Zoek de meervoudswoorden '**maten**' en '**klasgenoten**'. Hier geldt niet de regel 'klinkerverdubbeling'.
 - Hoe zouden deze woorden klinken wanneer er twee keer een 't' zou staan ('matten' en 'klasgenotten')?
 - Kun je ontdekken wat het verschil is tussen de woorden van opdracht 2 en opdracht 3? Welke spellingsregel moet je toepassen bij opdracht 2, en welke bij opdracht 3?

- 4 Laat Sprint Plus de tekst Pagina 26-27.rtf voorlezen.**
 - Lees nog een keer de hele tekst met Sprint Plus.
 - Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst Pagina 26-27.kes voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Klankregels: korte klinker

- Ga naar de leestekst.
- In het verhaal staat een aantal meervoudswoorden. Zoek de woorden 'hamsterkoppen' en 'ongelukken'. (Met de functie 'zoeken' heb je snel het goede woord gevonden. Druk tegelijkertijd op de toetsen 'ctrl' en 'f').
- Ga naar Hulpmiddelen < aanpassen < gebruik werkbalkset < Training Studie
- Markeer deze woorden met de gele markerings
- Markeer ook de volgende woorden met de gele markerings: 'vak' 'kwal' en 'stem'.
- Ga nu naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'meervoud korte klinker'.
- Schrijf het meervoud op van de woorden 'vak, 'kwal' en 'stem'. Wat valt je op? Welke spellingsregel moet je hier toepassen?

3 Klankregels: lange klinker

- Ga terug naar de leestekst.
- Zoek de meervoudswoorden 'maten' en 'klasgenoten'. Hier geldt niet de regel 'klinkerverdubbeling'.
- Hoe zouden deze woorden klinken wanneer er twee keer een 't' zou staan ('matten' en 'klasgenotten')?
- Kun je ontdekken wat het verschil is tussen de woorden van opdracht 2 en opdracht 3? Welke spellingsregel moet je toepassen bij opdracht 2, en welke bij opdracht 3?

4 Laat Kurzweil de tekst Pagina 26-27.rtf voorlezen.

- Lees nog een keer de hele tekst met Kurzweil.
- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, of pas zelf de snelheid aan door het aantal woorden per minuut te verhogen op de werkbalk lezen.

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst Speuren naar sporen.rtf voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

2 Klankregels: korte klinker

- Ga naar de leestekst.
- In het verhaal staat een aantal meervoudswoorden. Zoek de woorden 'bloedspatten' en 'vingerafdrukken'. (Met de functie 'zoeken' heb je snel het goede woord gevonden. Druk tegelijkertijd op de toetsen 'ctrl' en 'f').
- Markeer deze woorden met de gele markeerstift
- Markeer ook de volgende woorden met de gele markeerstift: 'stof', 'overstap', 'les', 'schoenafdruk' en 'rug'.
- Druk nu op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'meervoud korte klinker'.
- Schrijf het meervoud op van de woorden 'stof', 'overstap', 'les', 'schoenafdruk' en 'rug'. Wat valt je op? Welke spellingsregel moet je hier toepassen?

3 Klankregels: lange klinker

- Ga terug naar de leestekst.
- Zoek de woorden 'deel', 'jaar', en 'zaak', 'oog', 'week' en 'straat'. Schrijf van deze woorden het meervoud op.
- Zoek de woorden 'sporen', 'vragen', 'leden', 'biologen' en 'jaren'. Hoe zouden deze woorden klinken wanneer er twee keer een medeklinker zou staan (sporren, vraggen, ledde, biologgen, jarren)?
- Kun je ontdekken wat het verschil is tussen de woorden van opdracht 2 en opdracht 3? Welke spellingsregel moet je toepassen bij opdracht 2, en welke bij opdracht 3?

4 Laat Sprint Plus de tekst Speuren naar sporen.rtf voorlezen

- Lees nog een keer de hele tekst met Sprint Plus.
- Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst Speuren naar sporen.kes voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Klankregels: korte klinker

- Ga naar de leestekst.
- In het verhaal staat een aantal meervoudswoorden. Zoek de woorden 'bloedspatten' en 'vingerafdrukken'. (Met de functie 'zoeken' heb je snel het goede woord gevonden. Druk tegelijkertijd op de toetsen 'ctrl' en 'f').
- Markeer deze woorden met de gele markeerstift
- Markeer ook de volgende woorden met de gele markeerstift: 'stof', 'overstap', 'les', 'schoenafdruk' en 'rug'.
- Druk nu op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'meervoud korte klinker'.
- Schrijf het meervoud op van de woorden 'stof', 'overstap', 'les', 'schoenafdruk' en 'rug'. Wat valt je op? Welke spellingsregel moet je hier toepassen?

3 Klankregels: lange klinker

- Ga terug naar de leestekst.
- Zoek de woorden 'deel', 'jaar', 'zaak', 'oog', 'week' en 'straat'. Schrijf van deze woorden het meervoud op.
- Zoek de woorden 'sporen', 'vragen', 'leden', 'biologen' en 'jaren'. Hoe zouden deze woorden klinken wanneer er twee keer een medeklinker zou staan (sporren, vraggen, ledde, biologgen, jarren)?
- Kun je ontdekken wat het verschil is tussen de woorden van opdracht 2 en opdracht 3? Welke spellingregel moet je toepassen bij opdracht 2, en welke bij opdracht 3?

4 Laat Kurzweil de tekst Speuren naar sporen.kes voorlezen.

- Lees nog een keer de hele tekst met Kurzweil.
- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, of pas zelf de snelheid aan door het aantal woorden per minuut te verhogen op de werkbalk lezen.

LOGBOEK LES 11

Naam leerling: _____

Klas: _____

Wat vind je beter, dat Sprint Plus/Kurzweil voorleest of dat de leerkracht voorleest?

En waarom?

Op welke manier kun je je spelling van regelwoorden verbeteren?

Wat wil je graag in de volgende les leren?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 11	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden.		
Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden.	Leerlingen verdiepen zich in de categorie regelwoorden. Leerlingen zoeken zelf een aantal regelwoorden in de tekst. Zij ontdekken zelf de regel 'klinkerverdubbeling' (kopen/koppen).		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 12, WEEK 6

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT ondersteuning (leescyclus III). 2. Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 12.1</i> 2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellen. <i>Zie bijlage 12.2</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 12.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 15 minuten 2. 🖨️ Schrijfoefening van 20 minuten 3. 📖 Leesoefening van 5 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer werkblad 12.1. ☺ Om dit werkblad in kleur af te drukken, gaat u op de cd-rom naar <i>Sessie 12</i>. • Kopieer logboek les 12. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Kopieën van werkblad 12.1 en logboek les 12 		

BIJLAGE 12.1 RALFI LEESOEFFENING

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 26/27 of het artikel "Speuren naar sporen", pagina 18/19.

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen. Vraag de leerlingen in één of twee zinnen de gebeurtenissen in de tekst samen te vatten.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

VMBO

"In de vorige lessen heb je woorden in kleine stukjes verdeeld: in klanken en klankgroepen. Je gaat nu klanken vervangen of veranderen. Luister goed:

- Vervang de eerste klank in het woord 'dreunt' door een 'k'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (kreunt).
- Vervang de derde klank in het woord 'gemeen' door een 'w'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (geween). Wat betekent dit woord?
- Vervang de tweede klank in het woord 'muur' door een 'ee'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (meer).
- Vervang de laatste klank in het woord 'klas' door een 'p'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (klap).

HAVO/VWO

"In de vorige lessen heb je woorden in kleine stukjes verdeeld: in klanken en klankgroepen. Je gaat nu klanken vervangen of veranderen. Luister goed:

- Vervang de eerste klank in het woord 'blauw' door een 'k'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (klauw).
- Vervang de derde klank in het woord 'geleden' door een 'r'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (gereden).
- Vervang de tweede klank in het woord 'woord' door een 'aa'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (waard).
- Vervang de laatste klank in het woord 'vorm' door 'st'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (vorst).

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus/Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen een laatste maal het tekstgedeelte aan elkaar voor. Let erop dat tijdens de leesondersteuning de lezer nu iets meer tijd krijgt voordat een woord wordt voorgezegd of verbeterd.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

VMBO

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (pagina 28 '...Hoi Joonz, Leef je nog? ...'Rosa grinnikt...' tot en met pagina 32 '...Ik wil altijd bij je blijven,' fluistert Rosa tegen Neuz' rug, maar zo zachtjes dat hij het niet kan horen...').

HAVO/VWO

Lees op pagina 20 het stukje "TR in 4 stappen".

BIJLAGE 12.2 SPELLINGSTRATEGIEËN

Bekijk de antwoorden van de leerlingen van werkopdracht 9.1. Bespreek individueel de antwoorden, als een leerling geen correcte luisterwoorden heeft opgeschreven. Vraag de leerling waarom hij deze keuze gemaakt heeft.

Bespreek met de leerlingen de antwoorden van werkopdracht 11.1/11.2. Hebben de leerlingen de juiste regel kunnen ontdekken in deze opdracht? Licht, indien nodig, de betreffende klankregels uit:

"In de vorige les heb je een aantal regelwoorden in de tekst gezocht. Je hebt woorden gezocht met korte klinkers, zoals 'koppen' en met lange klinkers zoals 'maten'. In de opdracht stond een vraag: "Welke spellingregel moet je toepassen bij de woorden met een korte klinker, en welke spellingregel moet je toepassen bij een lange klinker. Wie heeft hierop een antwoord gevonden?"

De korte-klinkerregel (werkopdracht 11.1.2)

"Wanneer je een korte klinker hoort, zoals in het woord 'koppen', dan schrijf je één klinker en twee medeklinkers. Je moet de medeklinkers dus verdubbelen.

Deze regel heb je zeker al eens gehad op de basisschool. Hoe noemden jullie deze regel?" (Deze regel is mogelijk behandeld onder de naam 'dubbelzetter', 'regel 1' of 'klinkerdief' etc.)

De lange-klinkerregel (werkopdracht 11.1.3)

"Wanneer je een lange klinker hoort, zoals in het woord 'maten', dan schrijf je één klinker, gevolgd door één medeklinker.

Deze regel heb je ook al gehad op de basisschool. Hoe noemden jullie deze regel?" (Deze regel is bijvoorbeeld behandeld onder de naam 'regel 2')

In deze les zoek je andere regelwoorden. De woorden die je nu zoekt eindigen allemaal op een 'd' of een 't'. Maak de opdrachten en probeer de spellingregel te vinden."

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst Pagina 26-27.rtf voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

2 Klankregels: D of T?

- Ga naar de leestekst.
- Zoek de volgende woorden: 'hart', 'wand', 'antwoord', 'brand', 'gezicht' en 'schrift'. Markeer deze woorden met de groene markeerstift.
- Druk op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'd of t'.
- Schrijf achter elk woord de meervoudsvorm.
- Hoe weet je of je het woord met een 'd' of een 't' moet schrijven? Wat is hier de regel?

3 Homofonen

- Druk nu op de knop 'homofonen'. Sprint laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.
- De woorden 'hart' en 'hard' klinken hetzelfde. Toch schrijf je de laatste letter van deze woorden anders. Wat is het verschil tussen 'hart' en 'hard'?
- Wat is het verschil tussen 'wand' en 'want'?
- Bedenk nu zelf twee woorden die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst Pagina 26-27.kes voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Klankregels: D of T?

- Ga naar de leestekst.
- Zoek de volgende woorden: 'hart', 'wand', 'antwoord', 'brand', 'gezicht' en 'schrift'. Markeer deze woorden met de groene markering.
- Ga nu naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'd of t'.
- Schrijf achter elk woord de meervoudsvorm.
- Hoe weet je of je het woord met een 'd' of een 't' moet schrijven? Wat is hier de regel?

3 Homofonen

- Ga naar Hulpmiddelen > Markeren > Homofoon. Kurzweil laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

- De woorden 'hart' en 'hard' klinken hetzelfde. Toch schrijf je de laatste letter van deze woorden anders. Wat is het verschil tussen 'hart' en 'hard'?
- Wat is het verschil tussen 'wand' en 'want'?
- Bedenk nu zelf twee woorden die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst Speuren naar sporen.rtf voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

2 Klankregels: D of T?

- Ga naar de leestekst.
- Zoek de volgende woorden: 'docent', 'delict', 'straat', 'hand', 'voorbeeld', 'hoofd', 'bloed', 'mond' en 'schuld'. Markeer deze woorden met de groene markeerstift.
- Druk op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'd of t'.
- Schrijf achter elk woord de meervoudsvorm.
- Hoe weet je of je het woord met een 'd' of een 't' moet schrijven? Wat is hier de regel?

3 Homofonen

- Druk nu op de knop 'homofonen'. Sprint laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.
- De woorden 'hart' en 'hard' klinken bijvoorbeeld hetzelfde. Toch schrijf je de laatste letter van deze woorden anders. Wat is het verschil tussen 'hart' en 'hard'?
- Wat is het verschil tussen 'licht' en 'ligt'?
- Bedenk nu zelf twee woorden die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

WERKBLAD 12.1 LEZEN EN LEREN MET KURZWEIL (HAVO/VWO)

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst **Speuren naar sporen.kes** voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Klankregels: D of T?

- Ga naar de leestekst.
- Zoek de volgende woorden: 'docent', 'delict', 'straat', 'hand', 'voorbeeld', 'hoofd', 'bloed', 'mond' en 'schuld'. Markeer deze woorden met de groene markering.
- Ga nu naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'd of t'.
- Schrijf achter elk woord de meervoudsvorm.
- Hoe weet je of je het woord met een 'd' of een 't' moet schrijven? Wat is hier de regel?

3 Homofonen

- Ga naar Hulpmiddelen > Markeren > Homofoon. Kurzweil laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

- De woorden 'hart' en 'hard' klinken bijvoorbeeld hetzelfde. Toch schrijf je de laatste letter van deze woorden anders. Wat is het verschil tussen 'hart' en 'hard'?
- Wat is het verschil tussen 'licht' en 'ligt'?
- Bedenk nu zelf twee woorden die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

LOGBOEK LES 12

Naam leerling: _____

Klas: _____

Vorige week heb je gewerkt met het software programma *Overhoor* om woorden te leren. Voor welke vakken kun je *Overhoor* nog meer gebruiken?

Heb je *Overhoor* thuis al geïnstalleerd op de computer?

Zo ja, wanneer ga je ermee werken?

Zo nee, waarom niet?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 12	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van lees/boeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden.	Leerlingen evalueren hun opdrachten m.b.t. luisterwoorden en regelwoorden (korte-klinkerregel en lange-klinkerregel). Leerlingen verdiepen zich verder in de categorie regelwoorden. Zij ontdekken zelf de verlengingsregel (paard/paarden). Leerlingen maken kennis met homofonen en kunnen deze zelf in een tekst opzoeken met de functie 'homofonen' van <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i> .		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 13, WEEK 7

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT ondersteuning (leescyclus I). 2. Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 13.1</i> 2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellens. <i>Zie bijlage 13.2</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 13.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 15 minuten 2. 🖨️ Schrijfoefening van 25 minuten 3. 📖 Leesoefening van 5 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst (pagina 32/33 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). • De leestekst op pagina 32/33 als digitaal bestand. ☹ U vindt de bestanden Pagina 32-33.rtf (voor Sprint Plus) en Pagina 32-33.kes (voor Kurzweil) op de cd-rom onder <i>Sessie 13</i>. De leestekst Speuren naar sporen voor HAVO/VWO vindt u onder <i>Sessie 11</i>. • Kopieer werkblad 13.1. ☹ Om dit werkblad in kleur af te drukken, gaat u op de cd-rom naar <i>Sessie 13</i>. • Kopieer logboek les 13. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Kopieën van werkblad 13.1 • Kopieën van logboek les 13 		

BIJLAGE 13.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 32/33 of het artikel "Speuren naar sporen", pagina 20.

Fase 1: Oriëntatie

VMBO

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Wat is er tot nu toe in het verhaal gebeurd? Wat zou er hierna in het verhaal kunnen gebeuren?

Lees voor uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" pagina 32 en 33 ("...Neuz vouwt de tekening open en legt hem op de grond neer..." tot en met "... Neuz doet een stap achteruit en tuurt peinzend naar het cijfer vier waarvan hij net de outline heeft gespoten. 'Liefde voor altijd, bedoel je?')

HAVO/VWO

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Laat de leerlingen een samenvatting geven van hetgeen tot nu toe gelezen is. Hoe zou dit artikel verder kunnen gaan? Welke dingen zou de auteur willen bespreken?

Lees pagina 20 voor tot 'Theorie omarmt praktijk'. Lees de tekst 'Licht als hulpstuk'.

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen. Vraag de leerlingen in één of twee zinnen de gebeurtenissen in de tekst samen te vatten.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

VMBO

- Ontwenningsverschijnsel: Verschijnsel dat kan optreden wanneer bepaalde medicijnen, speciaal verdoovende middelen, of alcohol geruime tijd achtereen zijn gebruikt en dan plotseling onthouden worden.

HAVO/VWO

- Antropologie: studie over de mens.
- Forensisch: juridisch of gerechtelijk.
- Wat is dan de betekenis van forensisch antropoloog? Dit is iemand die onderzoek doet criminaliteit. Hij bestudeert de dader of het slachtoffer met een juridisch (gerechtelijk) doel. Een forensisch antropoloog kijkt bijvoorbeeld naar verwondingen, toerekeningsvatbaarheid en dergelijke.
- Nanometer: Eenduizendste meter.

- Spectrum: Een kleurenband die ontstaat wanneer licht ontbindt. Dit zie je in een regenboog, of wanneer je licht door een glazen prisma laat gaan. Je ziet dan de kleuren rood, oranje, geel groen, blauw, indigo en violet.
- Gadget: dit woord komt uit het Engels en betekent klein, min of meer nutteloos voorwerp dat als souvenir, cadeautje of extra accessoire gebruikt wordt. Andere woorden die hetzelfde betekenen zijn snuisterij of hebbedingetje.

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus/Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Sprint Plus/Kurzweil leest de tekst voor. Versnel het leestempo.

Fase 4: Stillezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

BIJLAGE 13.2 SPELLINGSTRATEGIEËN

VMBO

Werkopdracht 13.1.2

In werkopdracht 13.1.2 werken leerlingen met homofonen.

Sleutel:

- *Achterruit* bestaat uit de woorddelen 'achter' en 'uit'. Dit woord kan gebruikt worden in de zin 'De vrachtwagen rijdt achteruit.' Het woord *achterrauit* bestaat uit de woorddelen (of grondwoorden) 'achter' en 'ruit'. Dit woord kan gebruikt worden in de zin 'De achterrauit van de auto is beslagen'.
- Bijvoorbeeld: 'Ik laat me niets wijs maken', of 'Ik laat het eten nooit koud worden.'
Bijvoorbeeld: 'Ik laad de auto in met verhuisdozen'.
- Bijvoorbeeld: 'In de maand mei ben ik jarig en geeft iedereen mij een cadeautje.'

Werkopdracht 13.1.3

In werkopdracht 13.1.3 ontdekken leerlingen de grondwoordregel.

Sleutel:

Lichtblauw	Licht + blauw
Dierenwinkelopdracht	Dieren + winkel + opdracht
Spuitmondje	Spuit + mondje
Ontwenningverschijnselen	Ontwenning + verschijnselen
Tabaksindustrie	Tabak + industrie
Asbak	As + bak
Blauwzwarte	Blauw + zwarte
Spijkerjasje	Spijker + jasje
Achterruit	Achter + uit
Achterrauit *	Achter + ruit
Handdoek *	Hand + doek
Basisschool *	Basis + school
Popzanger	Pop + zanger
Fietsstuur *	Fiets + stuur
Tafellaken *	Tafel + laken
Melkkar *	Melk + kar
Vuurrood *	Vuur + rood
Computerreclame *	Computer + reclame
Hulpproject *	Hulp + project
Hoof...gerecht **	Hoofd + gerecht
Schil...pad **	Schild + pad
Spor...veld **	Sport + veld
Han...schoen **	Hand + schoen

- Je moet twee medeklinkers schrijven op grond van de grondwoordregel: de laatste letter van het eerste grondwoord (vuur) is hetzelfde als de eerste letter van het tweede grondwoord (rood). De grondwoordregel is daarom: Schrijf de grondwoorden in een samengesteld woord net zoals wanneer je ze los zou schrijven.
- De vier woorden met twee sterretjes (**) worden geschreven als *hoofdgerecht*, *schildpad*, *sportveld*, *handschoen*.

- De verlengingsregel moet toegepast worden binnen een samengesteld woord.

Werkopdracht 13.1.4

Geef de volgende uitleg bij opdracht 13.1.4:

*"Je weet nu dat samengestelde woorden uit meer onderdelen bestaan. In de vorige oefening ging het over onderdelen die los een woord kunnen zijn; het zijn grondwoorden. Bijvoorbeeld in het woord 'fietsstuur' vind je twee grondwoorden: 'fiets' en 'stuur'. De woorden 'fiets' en 'stuur' kom je ook gewoon tegen als bestaande woorden. Er zijn ook onderdelen die niet zelfstandig een bestaand woord zijn, zoals **on** in het samengestelde woord **onmacht**. Het zijn stukjes van woorden die ook de betekenis van het grondwoord veranderen. Wie kan uitleggen hoe het stukje **on** de betekenis van **macht** verandert in het nieuwe woord?"*

*Stukjes die vóór het grondwoord staan, heten **voorvoegsels**.*

*Stukjes die achter het grondwoord staan, heten **achtervoegsels**.*

Het spreekt vanzelf dat je ook samengestelde woorden die niet alleen uit grondwoorden bestaan, aan elkaar schrijft."

Sleutel:

	Voorvoegsel	Grondwoord	Achtervoegsel
Tekening		Teken	ing
Bekijken	Be	kijk	en
Bewonderend	Be	wonder	en + d
Ontwerp	Ont	werp	
Gekruiste	Ge	kruist	e
Belangrijk		Belang	rijk
Smerig		Sme(e)r	ig
Weggegooid	Weg + ge	gooi	d
Verschijselen	Ver	schijn	sel + en
Gezicht	ge	zicht	
Aansteller	aan	stel	(l)er
Moeilijker		moeilijk	er
Verslaafd	ver	slaaf	d
Conclusie	con	clusie	
Doelloos *		doel	loos
Weggooien *	weg	gooi	en
Gevoelloos *	ge	voel	loos
Verroesten *	ver	roest	en

- Bij de woorden met een sterretje (*) schrijf je in het midden twee dezelfde medeklinkers terwijl je er maar één medeklinker hoort. Je schrijft de grondwoorden in een samengesteld woord net zoals wanneer je ze los zou schrijven. Ook de voor- en achtervoegsels schrijf je altijd hetzelfde.

Bespreek na het invullen van het werkblad met de leerlingen het logboek. Bespreek in de groep de antwoorden.

HAVO/VWO

Werkopdracht 13.1.2

In werkopdracht 13.1.2 werken leerlingen met homofonen.

Sleutel:

- *Achteruit* bestaat uit de woorddelen 'achter' en 'uit'. Dit woord kan gebruikt worden in de zin 'De vrachtwagen rijdt achteruit.' Het woord *achterruit* bestaat uit de woorddelen (of grondwoorden) 'achter' en 'ruit'. Dit woord kan gebruikt worden in de zin 'De achterruit van de auto is beslagen'.
- Bijvoorbeeld: 'Ik laat me niets wijs maken', of 'Ik laat het eten nooit koud worden.'
Bijvoorbeeld: 'Ik laad de auto in met verhuisdozen'.
- Bijvoorbeeld: 'Ik eis dat je me nu wat ijs geeft.'

Werkopdracht 13.1.3

In werkopdracht 13.1.3 ontdekken leerlingen de grondwoordregel.

Sleutel:

Vingerafdrukken	Vinger + afdrukken
Drijfveren	Drijf + veren
Elektromagnetisch	Elektro + magnetische
Achteruit	Achter + uit
Achterruit *	Achter + ruit
Branddelict *	Brand + delict
Drugssporen *	Drugs + sporen
Luminollicht *	Luminol + licht
Golffilter *	Golf + filter
Vuurrood *	Vuur + rood
Computerreclame *	Computer + reclame
Hulpproject *	Hulp + project
Misdaa...serie **	Misdaad + serie
Gas...colleges **	Gast + colleges
Luch...bellen **	Lucht + bellen
Bloe...spa...analyse **	Bloed + spat + analyse
Standaard...regels **	Standaard + regels
Bran...weer **	Brand + weer
Slach...offer **	Slacht + offer
Plan...kondigen **	Plant + kondigen

- Je moet twee medeklinkers schrijven op grond van de grondwoordregel: de laatste letter van het eerste grondwoord (vuur) is hetzelfde als de eerste letter van het tweede grondwoord (rood). De grondwoordregel is daarom: Schrijf de grondwoorden in een samengesteld woord net zoals wanneer je ze los zou schrijven.
- De woorden met twee sterretjes (**) worden geschreven als *misdaadserie*, *gastcolleges*, *luchbellen*, *bloedspatanalyse*, *standaardregels*, *brandweer*, *slachtoffer*, *plantdeskundigen*..
- De verlengingsregel moet toegepast worden binnen een samengesteld woord.

Werkopdracht 13.1.4

Geef de volgende uitleg bij opdracht 13.1.4:

"Je weet nu dat samengestelde woorden uit meer onderdelen bestaan. In de vorige oefening ging het over onderdelen die los een woord kunnen zijn; het zijn grondwoorden. Bijvoorbeeld in het woord 'branddelicht' vind je twee grondwoorden: 'brand' en 'delict'. De woorden 'brand' en 'delict' kom je ook gewoon tegen als bestaande woorden. Er zijn ook onderdelen die niet zelfstandig een bestaand woord zijn, zoals **on** in het samengestelde woord **onmacht**. Het zijn stukjes van woorden die ook de betekenis van het grondwoord veranderen. Wie kan uitleggen hoe het stukje **on** de betekenis van **macht** verandert in het nieuwe woord?

Stukjes die vóór het grondwoord staan, heten **voorvoegsels**.

Stukjes die achter het grondwoord staan, heten **achtervoegsels**.

Het spreekt vanzelf dat je ook samengestelde woorden die niet alleen uit grondwoorden bestaan, aan elkaar schrijft."

Sleutel:

	Voorvoegsel	Grondwoord	Achtervoegsel
Berekeningen	Be	reken	ing + en
Wereldwijd		Wereld	wijd
Onzichtbaar	On	zicht	baar
Waarheid		Waar	heid
Verplaatst	Ver	plaats	t
Noodzakelijk		Nood + za(a)k	e + lijk
Technisch		Techni (ek)	sch
Georganiseerd	Ge	organiseer	d
Beschermen	Be	scherm	en
Uiteenlopende	Uiteen	lopen	de
Beantwoord	Be	antwoord	
Bijgebracht	Bij + ge	brach	t
Doelloos *		doel	loos
Weggegooid *	Weg + ge	gooi	d
Gevoelloos *	Ge	voel	loos
Verroesten *	Ver	roest	en

- Bij de woorden met een sterretje (*) schrijf je in het midden twee dezelfde medeklinkers terwijl je er maar één medeklinker hoort. Je schrijft de grondwoorden in een samengesteld woord net zoals wanneer je ze los zou schrijven. Ook de voor- en achtervoegsels schrijf je altijd hetzelfde.

Bespreek na het invullen van het werkblad met de leerlingen het logboek. Bespreek in de groep de antwoorden.

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst Pagina 32-33.rtf voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

Óf: Laat Kurzweil de tekst Pagina 32-33.kes voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Homofonen

- Druk nu op de knop 'homofonen'. Sprint Plus laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

Óf: ga naar Hulpmiddelen > Markeren > Homofoon. Kurzweil laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

- De woorden 'achteruit' en 'achterruit' klinken hetzelfde. Toch betekenen ze iets anders.
- Wat is het verschil tussen 'achteruit' en 'achterruit'?

.....

.....

- Bedenk nu een zin die begint met

"Ik laat

.....

"Ik laad

.....

- Bedenk een zin, waarin je de woorden 'mei' en 'mij' gebruikt.

.....

.....

3 Samengestelde woorden: de grondwoordregel

- In de leestekst staan verschillende samengestelde woorden. Deze woorden bestaan uit twee of meer grondwoorden. Vul de tabel in.

	Grondwoord + grondwoord <i>Een grondwoord is een woord in een samengesteld woord</i>
Lichtblauw	Licht + blauw
Dierenwinkelopdracht	
Spuitmondje	
Ontwenningverschijnselen	
Tabaksindustrie	
Asbak	
Blauwzwarte	
Spijkerjasje	
Achteruit	
Achterraut *	
Handdoek *	
Basisschool *	
Popzanger	
Fietsstuur *	
Tafellaken *	
Melkkar *	
Vuurrood *	
Computerreclame *	
Hulpproject *	
Hoof...gerecht **	
Schil...pad **	
Spor...veld **	
Han...schoen **	

- Wat is er aan de hand met de woorden met een sterretje*?

.....

.....

Je hoort maar één medeklinker in het midden, maar je moet er twee schrijven! Waarom moet je er twee schrijven?

.....

- Vul de open plek in bij de laatste vier woorden met twee sterretjes (**).

- Hoe weet je of er een 'd' of een 't' moet staan? Welke spellingregel moet je hier toepassen?

.....

4 Samengestelde woorden: voorvoegsels en achtervoegsels

- Hieronder zie je drie lege kolommen staan. In de eerste kolom is ruimte voor voorvoegsels, in de tweede kolom is ruimte voor grondwoorden en in de derde kolom is ruimte voor achtervoegsels. Vul de onderdelen van de woorden in de juiste kolom in.

	Voorvoegsel <i>Stukjes die vóór het grondwoord staan</i>	Grondwoord	Achtervoegsel <i>Stukjes die achter het grondwoord staan</i>
Tekening		Teken	ing
Bekijken			
Bewonderend			
Ontwerp			
Gekruiste			
Belangrijk			
Smerig			
Weggegooid			
Verschijselen			
Gezicht			
Aansteller			
Moeilijker			
Verslaafd			
Conclusie			
Doelloos *			
Weggooien *			
Gevoelloos *			
Verroesten *			

- Wat is er aan de hand met de woorden met een sterretje (*)?
In het midden staan twee dezelfde medeklinkers. Als je het woord hardop zegt, hoor je maar één medeklinker, maar je moet er twee schrijven. Kun je zeggen hoe dat komt?

.....

.....

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst Speuren naar sporen.rtf voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

Óf: Laat Kurzweil de tekst Speuren naar sporen.kes voorlezen

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 150 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Homofonen

- Druk nu op de knop 'homofonen'. Sprint Plus laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

Óf: ga naar Hulpmiddelen > Markeren > Homofoon. Kurzweil laat je nu woorden zien die hetzelfde klinken, maar iets anders betekenen.

- De woorden 'achteruit' en 'achterruit' klinken hetzelfde. Toch betekenen ze iets anders.
- Wat is het verschil tussen 'achteruit' en 'achterruit'?

.....
.....

- Bedenk nu een zin die begint met

"Ik laat

.....

"Ik laad

.....

- Bedenk een zin, waarin je de woorden 'eis' en 'ijs' gebruikt.

.....

.....

3 Samengestelde woorden: de grondwoordregel

- In de leestekst staan verschillende samengestelde woorden. Deze woorden bestaan uit twee of meer grondwoorden. Vul de tabel in.

	Grondwoord + grondwoord <i>Een grondwoord is een woord in een samengesteld woord</i>
Vingerafdrukken	Vinger + afdrukken
Drijfveren	
Elektromagnetisch	
Achteruit	
Achterraut *	
Branddelict *	
Drugssporen *	
Luminollicht *	
Golffilter *	
Vuurrood *	
Computerreclame *	
Hulpproject *	
Misdaa...serie **	
Gas...colleges **	
Luch...bellen **	
Bloe...spa...analyse **	
Standaard...regels **	
Bran...weer **	
Slach...offer **	
Plan...kondigen **	

- Wat is er aan de hand met de woorden met een sterretje*?

.....

.....

Je hoort maar één medeklinker in het midden, maar je moet er twee schrijven! Waarom moet je er twee schrijven?

.....

.....

- Vul de open plek in bij de laatste vier woorden met twee sterretjes (**).

- Hoe weet je of er een 'd' of een 't' moet staan? Welke spellingregel moet je hier toepassen?

4 Samengestelde woorden: voorvoegsels en achtervoegsels

- Hieronder zie je drie lege kolommen staan. In de eerste kolom is ruimte voor voorvoegsels, in de tweede kolom is ruimte voor grondwoorden en in de derde kolom is ruimte voor achtervoegsels. Vul de onderdelen van de woorden in de juiste kolom in.

	Voorvoegsel <i>Stukjes die vóór het grondwoord staan</i>	Grondwoord	Achtervoegsel <i>Stukjes die achter het grondwoord staan</i>
Berekeningen	Be	reken	ing + en
Wereldwijd			
Onzichtbaar			
Waarheid			
Verplaatst			
Noodzakelijk			
Technisch			
Georganiseerd			
Beschermen			
Uiteenlopende			
Beantwoord			
Bijgebracht			
Doelloos *			
Weggegooid *			
Gevoelloos *			
Verroesten *			

- Wat is er aan de hand met de woorden met een sterretje (*)?
In het midden staan twee dezelfde medeklinkers. Als je het woord hardop zegt, hoor je maar één medeklinker, maar je moet er twee schrijven. Kun je zeggen hoe dat komt?

LOGBOEK LES 13

Naam leerling: _____

Klas: _____

Kende je de spellingregels al die je deze les behandeld hebt?

Zo ja, wanneer heb je ze geleerd?

Zo nee, denk je dat deze regels je kunnen helpen om je spelling te verbeteren?

Waar kun je deze spellingregels voor gebruiken?

Schrijf op hoe je denkt deze regels te gaan toepassen.

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 13	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Het verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden.	Leerlingen verdiepen zich in de categorie samengestelde woorden. Zij ontdekken de grondwoordregel (fietsstuur). Leerlingen onderscheiden voor- en achtervoegsels in samengestelde woorden en ontdekken ook hier de grondwoordregel (gevoelloos). Leerlingen maken kennis met homofonen en kunnen deze zelf in een tekst opzoeken met de functie 'homofonen' van <i>Sprint Plus of Kurzweil</i> .		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 14, WEEK 7

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT ondersteuning (leescyclus III). 2. Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden. 3. Aanreiken van schrijfstrategieën. 4. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 14.1</i> 2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellen. <i>Zie bijlage 14.2</i> 3. De begeleider introduceert de schrijfofdracht voor sessie 15. <i>Zie bijlage 14.3</i> 4. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 14.1</i> 5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. ✍️ Schrijfofdracht van 15 minuten 3. ✍️ Schrijfofdracht van 10 minuten 4. 📖 Leesoefening van 5 minuten 5. ✍️ Invulofdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de werkbladen 14.1 en 14.2. • Kopieer logboek les 14. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Kopieën van de werkbladen 14.1 en 14.2 • Kopieën van logboek les 14. 		

BIJLAGE 14.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 32/33 of het artikel "Speuren naar sporen", pagina 20.

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees voor uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" pagina 32 en 33 ("...Neuz vouwt de tekening open en legt hem op de grond neer..." tot en met "... Neuz doet een stap achteruit en tuurt peinzend naar het cijfer vier waarvan hij net de outline heeft gespoten. 'Liefde voor altijd, bedoel je?') Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen.

HAVO/VWO

Lees pagina 20 voor tot 'Theorie omarmt praktijk'. Lees de tekst 'Licht als hulpstuk' en vraag de leerlingen bij te wijzen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

"In de vorige lessen heb je woorden in kleine stukjes verdeeld: in klanken en klankgroepen. Je gaat nu klanken vervangen of veranderen. Luister goed:

- Vervang de derde klank in het woord 'raakt' door een 'p'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (raapt)
- Vervang de derde klank in het woord 'gekocht' door een 'z'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (gezocht).
- Vervang de eerste klank in het woord 'trllen' door een 'd'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (drillen). Wat betekent dit woord? *Als je iemand drilt, leer je hem allerlei dingen op een strenge manier. In het leger worden bijvoorbeeld soldaten gedrild.*
- Vervang de derde klank in het woord 'spul' door een 'i'. Hoe klinkt het nieuwe woord? (spil). Wat betekent dit woord? *Een spil is een as. Dat is een ronde staaf waar iets omheen draait. Bijvoorbeeld een wiel.*

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

VMBO

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (pagina 33 '...Ja, voor eeuwig en altijd. Er zijn zoveel scheidingen...' tot en met pagina 36 '...O jee', fluistert Rosa. 'Neuz, maak dat je wegkomt, hij naar beneden...').

HAVO/VWO

Om wat verder te komen in het artikel leest de begeleider na het doorlopen van de fasen op pagina 22 'Creatief met kleur' voor.

De leerlingen kunnen ook thuis zelfstandig verder lezen in het boek.

BIJLAGE 14.2 SPELLINGSTRATEGIEËN

Bespreek opdracht 13.1 (grondwoordregel).

Geef hierna de volgende uitleg aan de leerlingen:

"In de laatste lessen hebben we verschillende regelspellingen behandeld. Pak werkblad 14.2 er maar even bij. Je ziet hier de spellingregels op een rij, die we de afgelopen lessen behandeld hebben." Doorloop nu nogmaals alle regels met de leerlingen. Check of ze de geleerde spellingregels onthouden hebben.

"Je gaat nu in elk vak woorden zetten die bij die spellingregel horen. Dus in het eerste vak (de korteklinkerregel) schrijf je woorden op van werkblad 14.1 die bij deze regel horen. Soms past een woord bij meerdere spellingregels. Je mag dit woord dan in verschillende vakken schrijven. Onderstreep in elk woord dát gedeelte dat met de spellingregel te maken heeft."

De derde spellingregel "Verlengingsregel" heb je soms ook nodig binnen een samengesteld woord. Het woord 'schildpad' bestaat uit de woorden 'schild' en 'pad'. 'Schild' schrijf je met een 'd', want wanneer je dit woord verlengt tot 'schilden', hoor je een 'd'."

Schrijf nu het volgende woord op het bord 'ten...haring'. Bespreek met de leerlingen wat er op de puntjes moet komen en waarom. Laat de leerlingen samengestelde woorden zoeken waarbinnen de verlengingsregel toegepast moet worden.

Bespreek de ingevulde woorden op werkblad 14.2 met de leerlingen. Neem de tijd om met de leerlingen de vragen van het logboek te bespreken en laat hen de vragen direct invullen.

BIJLAGE 14.3 SCHRIJFSTRATEGIEËN

“Op werkblad 14.2 zie je ideeën voor de volgende schrijfo opdracht staan. Voor deze opdracht ga je een detective schrijven. De hoofdvraag is: Wie is de dader? In de vakken eromheen kun je steeds uit vier mogelijkheden kiezen. Je kruist aan of de misdaad een diamantroof, een treinoverval, een bankroof of een diefstal betrof. Kruis nu in elk vak 1 rondje aan.”

Welk wapen is gevonden?

- Hamer
- Fietsstuur
- Meetlint
- Knuppel

Het gebeurde in de ...

- Ochtend
- Middag
- Avond
- Nacht

Naast het wapen lagen twee opmerkelijke ...

- Knoppen
- Knopen
- Boten
- Botten

... want ze waren...

- Vuurrood
- Brandbaar
- Diepblauw
- Groot

WIE IS DE DADER??

De misdaad betrof een...

- Diamantroof
- Treinoverval
- Bankroof
- Diefstal

Waar is de misdaad gepleegd?

- Tennisschool
- Vliegveld
- Molen
- Brandtrap

Het slachtoffer was...

- Een knappe vrouw in een rode feestjurk. Zij is getrouwd met een rijke man.
- James Bond
- Een slimme professor die twee atoombommen in de jungle heeft ontdekt en wilde ontmantelen.
- _____

<p>1 Korte-klinkerregel</p> <p>Wanneer je een korte klinker hoort, zoals in het woord 'matten', dan schrijf je twee medeklinkers. Je verdubbelt dus de medeklinkers.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>M</u>atten • _____ • _____ • _____ • _____
<p>2 Lange-klinkerregel</p> <p>Wanneer je een lange klinker hoort, zoals in het woord 'maten', dan schrijf je één medeklinker.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ma</u>ten • _____ • _____ • _____ • _____
<p>3 Verlengingsregel</p> <p>Als de laatste letter van een woord klinkt als [t], dan maak je het woord langer. Dan hoor je wat je moet schrijven.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hart<u>t</u> → hart<u>e</u>n of Schild<u>l</u>pad → schild<u>e</u>n • _____ • _____ • _____ • _____
<p>4 Grondwoordregel</p> <p>Schrijf de onderdelen in een samengesteld woord op dezelfde manier als je ze los schrijft. Ook de voor- en achtervoegsels schrijf je altijd hetzelfde.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mel<u>k</u>kar of Gevoel<u>l</u>oos • _____ • _____ • _____ • _____

LOGBOEK LES 14

Naam leerling: _____

Klas: _____

Hoe ga jij normaal met regels om in de spelling?

Welke kende je al?

Hoe zorg je ervoor dat je ze ook toepast bij al je schrijfwerk (dus bijvoorbeeld als je een proefwerk, zoals geschiedenis, moet maken)?

Schrijf op hoe je vanaf nu deze regels probeert toe te passen (minimaal 2 dingen).

1.

2.

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 14	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus of Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën: integratie van verschillende regelspelingen.	Leerlingen integreren de geleerde regelspelingen. Zij zoeken zelf regelwoorden en delen deze in 4 categorieën: korte-medeklinkerregel (knoppen), de lange-medeklinkerregel (kopen), de verleningsregel (paard, paarden) en de grondwoordregel (vuurrood).		
Aanreiken van schrijfstrategieën.	Leerlingen ontvangen een introductie voor de volgende schrijfopdracht. De begeleider wijst de leerlingen op het toepassen van de regelstrategieën die ze zelf bedacht hebben.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 15, WEEK 8

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT-ondersteuning (leescyclus I). 2. Aanreiken van schrijfstrategieën. 3. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 4. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 15.1</i> 2. Leerlingen maken een opzet om een verhaal te schrijven volgens een verhaalschema. <i>Zie bijlage 15.2</i> 3. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 15.1</i> 4. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. ✍️ Schrijf- en leesopdracht van 20 minuten 3. 📖 Leesoefening van 10 minuten 4. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst (pagina 36/37 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). De tekst wordt ook digitaal geleverd. © Onder <i>Sessie 15</i> vindt u de tekst Pagina 36-37 als .rtf en .kes bestand. De leestekst Speuren naar sporen voor HAVO/VWO vindt u onder <i>Sessie 11</i>. • Kopieer de werkblad 15.1 • Kopieer logboek les 15. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Kopieën van de werkbladen 14.1 en 15.1 • Kopieën van logboek les 15 <p>① Sociaal-emotionele begeleiding.</p> <p>Voorafgaand aan de interventie heeft u een gesprek gehad met de leerlingen. Centraal stond toen het leren omgaan met de lees- en spellingproblemen (dyslexie). Ga na voor welke leerlingen een vervolggeregspreek belangrijk kan zijn. Bij voorkeur spreekt u even met iedere leerling. Vanuit het verslag van de eerste keer vraagt u: "Wat is er nu beter?". In bijlage 4 vindt u een leidraad voor een vervolggeregspreek. De bijlage is tevens opgenomen op de cd-rom onder <i>Sessie 15</i>.</p>		

BIJLAGE 15.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 36/67 of het artikel Speuren naar Sporen.

Fase 1: Oriëntatie

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Wat is er tot nu toe in het verhaal/artikel gebeurd? Wat zou er hierna in het verhaal kunnen gebeuren?

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees voor uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart?" pagina 36 en 37 ("...Neuz krabbelt overeind en trekt haar op. Hij pakt haar hand stevig vast..." tot en met "... Alexander grijpt Rosa bij haar arm en sleurt haar mee naar binnen, Neuz verbijsterd achterlatend.)

HAVO/VWO

Lees 'Theorie omarmt praktijk' op bladzijde 20 en 21, en 'Zoek het bloed'. Laat leerlingen steeds enkele alinea's in eigen woorden samenvatten.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

VMBO

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

- Contouren in "De contouren van de spuitbussen zijn duidelijk te zien": de omtreklijnen (buitenste lijnen) van bijvoorbeeld een tekening.
- Vandalisme in "Ik ga je aangeven bij de politie, wegens vandalisme": het onnodig vernielen van dingen op straat. Dit gebeurt vaak uit verveling.
- Verbijsterd in "Alexander grijpt Rosa bij haar arm en sleurt haar mee naar binnen, Neuz verbijsterd achterlatend.": heel erg verbaasd. Zo erg dat je niet meer weet wat je moet zeggen of doen. Vaak komt dat door iets vervelends.

HAVO/VWO

- Gezelschap: groep mensen
- Divers: verschillend
- Inventief: creatief, vindingrijk, origineel in het vinden van oplossingen.
- Externen: mensen van buitenaf. Het tegenovergestelde van extern is intern.
- Hemoglobine: een stof (eiwit) in het bloed die ervoor zorgt dat zuurstofdeeltjes getransporteerd kunnen worden.
- Gedestilleerd: gedestilleerd water is 'schoongemaakt' water waarin andere stoffen weggehaald zijn. Dit kun je doen door middel van verhitting.
- Basisch: de eigenschappen van water worden veranderd, waardoor het luminolpoeder kan oplossen.
- Destructieve methode: een methode die het DNA afbreekt, kapotmaakt, vernietigd.

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Sprint Plus/Kurzweil leest de tekst voor. Versnel het leestempo.

Fase 4: Stillezen

De leerlingen lezen stil de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Lees, om wat verder te komen in het verhaal, de e-mail van Rosa aan Jonas voor op pagina 37-39.

BIJLAGE 15.2 SCHRIJFSTRATEGIEËN

"In deze les schrijf je een detective. Deze zal ook verstuurd worden naar andere leerlingen. Andere leerlingen lezen dus de spannende verhalen die jij schrijft. En als het goed is, ontvang jij ook spannende verhalen terug!

Op werkblad 14.1 heb je ideeën aangekruist voor het schrijven van een verhaal. Je hebt dus al belangrijke 'ingrediënten' voor het schrijven van een verhaal.

Op werkblad 15.1 zie je een schema. Dit schema helpt je je gedachten verder te ordenen vóórdat je een verhaal schrijft. Pak het schema er maar bij.

In het eerste vak kun je een titel aan je verhaal geven."

Laat de leerlingen direct de vakken invullen, wanneer deze behandeld worden. Als ze het erg moeilijk vinden om iets te verzinnen, kan de begeleider suggesties aandragen.

"In het tweede vak worden de hoofdpersonen genoemd die in je verhaal komen. Vul op de lijnen in wie jij gekozen hebt als slachtoffer. Je mag nu ook een naam geven aan degene die de misdaad moet oplossen, de detective. Bedenk nu ook alvast wie de dader is in je verhaal. Als er nog meer belangrijke personen in je verhaal komen, kun je die er bijzetten.

In het derde vak schrijf je waar en wanneer het verhaal zich afspeelt. Je mag hierbij gebruik maken van wat je al ingevuld hebt op werkblad 14.1.

Het vierde vak heeft als naam 'probleem'. Hier gaat het dus om een vraag die opgelost moet worden. In dit geval is dat de detective die de dader moet opsporen. Ook moet de detective erachter komen wat er gebeurd is. Bedenk een naam voor je detective.

De detective heeft maar een paar aanwijzingen: het wapen....., en naast het wapen lagen twee opmerkelijke.... Je mag hier nog meer aanwijzingen bedenken (bijvoorbeeld vingerafdrukken).

In het volgende vak heb je ruimte om wat gebeurtenissen op te schrijven. Je kunt hier denken aan het onderzoek dat de detective verricht. Waar komt de detective plotseling achter? Heeft hij nog meer aanwijzingen op de plaats van de misdaad over het hoofd gezien, die hem/haar helpen de dader te vinden? Heeft de detective gesprekken met familie/buren/vrienden van het slachtoffer? Vindt er een ontmoeting plaats tussen de detective en de dader?

Tot slot kun je de afloop beschrijven. Hoe wordt de dader uiteindelijk gevonden?"

Bespreek tot slot kort met de leerlingen de vragen in het logboek.

Titel: _____

Hoofdpersonen:

- Slachtoffer _____
- Detective _____
- Dader _____
- _____

Plaats: _____

Tijd: _____

Probleem:

Detective _____ moet onderzoeken wie de misdaad heeft gepleegd.

Maar de detective heeft maar een paar aanwijzingen:

het wapen _____ en naast het wapen lagen twee opmerkelijke _____ Hoe lost hij/zij dit op?

Gebeurtenissen en oplossing:

Afloop:

Moraal:

LOGBOEK LES 15

Naam leerling: _____

Klas: _____

Hoe vind je het om van te voren een verhaal te bedenken volgens een schema?

Bij welke schrijfoopdrachten voor school zou je deze schrijfstrategie kunnen toepassen?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 15	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van lees/leendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van schrijfstrategieën: een verhaalopzet volgens schema.	Leerlingen ordenen van te voren met een schema het verhaal dat ze schrijven.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 16, WEEK 8

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT-ondersteuning (leescyclus III). 2. Aanreiken van schrijfstrategieën. 3. Aanreiken van spellingstrategieën. 4. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV). 5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 16.1</i> 2. De leerlingen schrijven een verhaal volgens een ingevuld verhaalschema. <i>Zie bijlage 16.2</i> 3. Leerlingen gebruiken in hun schrijfoopdracht behandelde regelwoorden. <i>Verwerkt in bijlage 16.2</i> 4. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 16.1</i> 5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 10 minuten 2. ✍️ Schrijfoopdracht van 25 minuten 3. ✍️ Schrijfoopdracht 4. 📖 Leesoefening van 5 minuten 5. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst (pagina 36/37 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). De tekst wordt ook digitaal geleverd. © De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>. Onder <i>Sessie 15</i> vindt u de tekst Pagina 36-37 als .rtf en .kes bestand. • Kopieer werkblad 16.1 en 16.2. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • De leestekst als digitaal bestand • Ingevulde werkbladen 14.1, 15.1 en kopieën van 16.1 en 16.2 		

BIJLAGE 16.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 36/37. Lees, om wat verder te komen in het verhaal de e-mail van Rosa aan Esther voor op pagina 40 en het volgende hoofdstuk (IJs en plakzoenen) op pagina 41-43.

Of lees pagina 20-22 'Theorie omarmt praktijk' en 'Zoek het bloed'.

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor en vraag de leerlingen bij te wijzen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen zien op welke wijze een woord, indien mogelijk, uit de context afgeleid kan worden.

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus/Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen de tekstgedeelten in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (pagina 44 tot en met de email van Rosa aan Esther op pagina 47) of de rechterkolom op pagina 21.

BIJLAGE 16.2 SCHRIJFSTRATEGIEËN

“Tijdens de vorige les heb je een schema gemaakt. Dit schema wordt het ‘skelet’ van je verhaal. Schrijf nu een verhaal. Dit doe je met Sprint Plus/Kurzweil. Probeer een spannend begin te bedenken.”

Wanneer leerlingen het moeilijk vinden om te beginnen met schrijven, kunnen zij gebruik maken van het verhaal op werkblad 16.1. De leerlingen vervolgen zelf het verhaal.

Wijs de leerlingen op het overzicht met tot nu toe behandelde spellingregels. Ze kunnen dit overzicht mee naar huis nemen of bijvoorbeeld in hun agenda plakken.

Schrijf nu je eigen detective. In de vorige lessen heb je een aantal spellingregels geleerd. Let erop dat je de goede spelling gebruikt wanneer je een verhaal schrijft.

Het begin van je verhaal zou er zo uit kunnen zien:

"En nu snel aan de slag!" De rijke, wat oudere landheer sloeg plotseling met zijn vuist op tafel. "James, ik wil dat je alles zo snel mogelijk terugvindt."

"De diamantroof oplossen? Een onmogelijk opdracht," peinsde James Bond en hij voelde een koude rilling over zijn rug gaan. Hij overdacht de feiten die hij kende. Twee dagen geleden was een miljoenenroof gepleegd. Uit de kluis van Lord Duborrow was op mysterieuze wijze een grote hoeveelheid diamanten gestolen. De dader had echter geen zichtbare sporen nagelaten. Welk ingenieus brein zat hierachter en wie kon de diamanten meenemen uit de best beveiligde kluis ter wereld? ...

1. Korte-klinkerregel

Wanneer je een korte klinker hoort, zoals in het woord 'mollen', dan schrijf je twee medeklinkers. Je moet de medeklinkers dus verdubbelen.

2. Lange-klinkerregel

Wanneer je een lange klinker hoort, zoals in het woord 'molen', dan schrijf je één medeklinker.

3. Verlengingsregel

Als de laatste letter van een woord klinkt als [t], dan maak je het woord langer. Dan hoor je wat je moet schrijven.

Hart → Harten

Wand → Wanden

Soms moet je de verlengingsregel ook binnen een woord toepassen.

Schildpad → Schilden

4. Grondwoordregel

Schrijf de onderdelen in een samengesteld woord op dezelfde manier als je ze los schrijft.

Melkkar → Melk + kar

Ook de voor- en achtervoegsels schrijf je altijd hetzelfde.

Gevoelloos → Gevoel + loos.

LOGBOEK LES 16

Naam leerling: _____

Klas: _____

Vind je het makkelijker om een verhaal te schrijven als je al een begin hebt?

Waarom wel of niet?

Pas je de spellingregels die je hier geleerd hebt ook toe bij andere vakken?

Zo ja, bij welke vakken?

Zo nee, wat zou je kunnen doen om dat wel te doen?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 16	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van schrijfstrategieën: een verhaalopzet volgens schema.	Leerlingen schrijven een verhaal volgens een schema dat zij tijdens de vorige les hebben bedacht.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 17, WEEK 9

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT-ondersteuning (leescyclus I).	1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 17.1</i>	1. 📖 Leesoefening van 15 minuten
2. Aanreiken van leesstrategieën: vragen stellen.	2. In deze sessie leren leerlingen belangrijke samenvattende vragen bij een alinea te stellen. <i>Verwerkt in bijlage 17.1</i>	2. 🗣️ Gesprek verwerkt in de leesoefening
3. Aanreiken van woordleesstrategieën.	3. Leerlingen ontcijferen snel lange woorden door voor- en achtervoegsels eraf te knippen. <i>Zie bijlage 17.2</i>	3. 🗣️ Gesprek van 5 minuten
4. Aanreiken van schrijfstrategieën.	4. De leerlingen schrijven een verhaal volgens een ingevuld verhaalschema met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . <i>Zie bijlage 17.3</i>	4. ✍️ Schrijfofdracht van 15 minuten
5. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II).	5. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 17.1</i>	5. 📖 Leesoefening van 5 minuten
6. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling.	6. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in.	6. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten

Vorbereiding:

- Kopieer de leestekst (pagina 48/49 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). © De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Onder *Sessie 17* vindt u de tekst Pagina 48-49 als .rtf en .kes bestand. De leestekst Speuren naar sporen voor HAVO/VWO vindt u onder *Sessie 11*.
- Kopieer werkblad 17.1 (VMBO of HAVO/VWO)
- Kopieer logboek les 17

Benodigheden:

- Kopieën van de leestekst
- De leestekst als digitaal bestand
- Ingevuld werkblad 15.1
- Kopieën van werkblad 17.1
- Kopieën van logboek les 17

BIJLAGE 17.1 RALFI LEESOEFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 47-49 of van het artikel Speuren naar Sporen.

Fase 1: Oriëntatie

Oriënteer je samen met de leerlingen op de tekst die gelezen gaat worden. Wat is er tot nu toe in het verhaal gebeurd? Hoe zou het verhaal verder kunnen gaan?

"Een paar lessen geleden heb je de leesstrategie 'samenvatten' gebruikt om belangrijke informatie uit een (zaakvak)tekst te halen. Je vertelde in het kort waar de tekst over gaat. In een andere les hebben we besproken hoe je je verwachtingen over een tekst kan uitspreken. Je voorspelt waar het verhaal of de tekst over gaat.

Tijdens deze les gaan we een andere leesstrategie toepassen. Deze strategie is: vragen stellen. Tijdens het lezen stel je jezelf de volgende vraag "Welke vraag past het beste bij de tekst?"

Vragen beginnen vaak met een bepaald woord: een vraagwoord. Eén van die woorden is bijvoorbeeld 'hoe'. Laat de leerlingen andere vraagwoorden noemen (wie, wat, waar, welke, waarom etcetera).

Het is belangrijk dat je niet zomaar een vraag stelt, maar een goede vraag stelt. Een goede vraag is een vraag waarvan het antwoord in het kort de inhoud van de alinea weergeeft. We lezen nu een stuk uit ons leesboek/het artikel. Ik zal eerst voordoen welke vraag ik zou stellen bij een stuk tekst. Daarna krijgen jullie de beurt, en bedenken jullie steeds een goede vraag."

Fase 2: Voorlezen en interactie

VMBO

Lees de tekst voor op pagina 47-49 (Rosa staart naar het beeldscherm...) en vraag de leerlingen bij te wijzen. Bij elk stukje tekst is een deelvraag bedacht. Dit kunnen natuurlijk ook andere vragen zijn.

1. *Waarom komt Neuz 's nachts stiekem bij Rosa op bezoek? Neuz wil Rosa gedag zeggen voordat zij op vakantie gaat. Morgen kan Neuz niet, omdat hij zijn oma in het ziekenhuis zal bezoeken. Neuz komt stiekem omdat Rosa en Neuz elkaar niet mogen zien van Alexander.*
2. *Wat voor verrassing hebben Neuz en Rosa voor elkaar? Ze hebben allebei een cadeautje voor elkaar.*
3. *Waarom luistert Rosa of ze iets hoort in huis? Niemand mag erachter komen dat Neuz in huis is. Want wanneer ze betrap wordt, zwaait er wat.*
4. *Wat geeft Rosa aan Neuz? Een kussensloop met een foto van haar.*
5. *Wat geeft Neuz en wat is hiervan de symbolische betekenis? Rosa krijgt een speciale ketting: een rozenkwarts. De rozenkwarts bevordert de liefde en de kunst en je wordt er rustig van.*
6. *Welk karakter heeft de moeder van Neuz? Een lieve moeder die van alternatieve dingen houdt.*
7. *Wat krijgt Rosa van Neuz' moeder en wat moet Rosa ermee doen? Rosa krijgt etherische lavendelolie. De olie moet ze op haar kussensloop druppelen. Dit ontspant en zorgt ervoor dat je lekker slaapt en vrolijk wordt.*

HAVO/VWO

Lees 'Nederland is praktisch' op bladzijde 22 en 'Zoek het licht' op bladzijde 22 en 24. Leerlingen bedenken bij elke alinea een samenstellende vraag. Hieronder is bij elke alinea een deelvraag bedacht. Dit kunnen natuurlijk ook andere vragen zijn.

'Nederland is praktisch'

1. Waarom is het zo belangrijk dat praktijk en onderzoekstechniek (wetenschap) hand in hand gaan? *Zij kunnen elkaar helpen. De praktijk helpt de technologie vooruit, en goede technologie is nodig om in de praktijk goed onderzoek te kunnen verrichten. Als voorbeeld noemt de schrijver het opspuiten van luminol. De opspuittechnieken zijn verbeterd dankzij tips uit de praktijk. En door de verbeterde technieken kunnen rechercheurs hun werk beter uitvoeren.*
2. Hoe is de verbeterde opspuittechniek tot stand gekomen? *Men heeft spuittechnieken uit de auto-industrie toegepast.*

'Zoek het licht!'

3. Waar vindt de verbetering van het lichtonderzoek van dhr. Spruit zijn oorsprong? Ook in de praktijk. Door problemen die hij in de praktijk tegenkwam, zag hij de noodzaak om lichtonderzoekstechnieken te verbeteren. Door verbeterd lichtonderzoek is het gemakkelijker om sporen en afdrukken te herkennen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen eerst zelf de betekenis zoeken in de context.

VMBO

- Wat betekent het woord rozenkwarts? *In de tekst wordt dit uitgelegd als een zilveren ketting met een half doorzichtig, roze hartje eraan.*
- Wat betekent het woord alternatief (alternatieve dingen)? *Anders, of afwijkend van het algemeen geldend patroon.*
- Wat betekent het woord biodynamisch (biodynamische pompoenenprut)? *Voedsel dat geproduceerd wordt zonder kunstmest of chemische bestrijdingsmiddelen.*
- Wat betekent het woord etherisch (etherische lavendelolie)? *Etherisch betekent hier 'snel verdampend', dus sterk ruikende olie.*

HAVO/VWO

- Wederom: opnieuw
- Demonstratie: laten zien of tonen hoe iets werkt.
- Compressor: een apparaat dat hoge druk opbouwt. Hier wordt heel weinig verf onder hoge druk als nevel gespoten.
- Research: dit is het Engelse woord voor wetenschappelijk onderzoek.
- Chemische preparaten: een chemisch behandelde en daardoor veranderde stof
- Fluoriserende stof: stof die door fluor licht geeft.
- Letsel: verwondingen
- Traceren: opsporen, nasporen

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar. Benadruk tijdens deze les nogmaals dat vloeiend lezen het belangrijkste is. Voor VMBO: laat leerlingen het verhaal zo spannend mogelijk voorlezen. Laat hen ook proberen met verschillende stemmen te spreken, wanneer Rosa, Neuz of de auteur aan het woord is. Leerlingen moeten verder vooruit lezen, om op deze wijze te kunnen voorlezen.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Lees het tekstgedeelte op pagina 48/49 uit 'Hoe overleef ik een gebroken hart?' of pagina 22 en 24 uit 'Sporen naar speuren' nogmaals voor.

Fase 4: Stillezen

Leerlingen lezen het tekstgedeelte nogmaals stil voor zichzelf of met *Sprint Plus/Kurzweil*.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (de twee e-mails op pagina 49-51).

17.2 WOORLEESSTRATEGIEËN

Tijdens deze korte oefening leren leerlingen om snel voor- en achtervoegsels van een lang woord 'af te halen'. Op deze manier is het gemakkelijker om lange woorden te ontcijferen. Voor- en achtervoegsels worden in deze oefening ruim gedefinieerd.

"Op je werkblad zie je reeks met lange woorden staan die in de tekst van het leesboek staan. Soms is het lastig om lange woorden snel te lezen. Vaak kun je in lange woorden voor- en achtervoegsels herkennen. Een paar lessen terug hebben jullie al in een tabel de voor- en achtervoegsels van lange woorden 'afgeknipt'. Wie weet nog wat een voorvoegsel is? En wat is een achtervoegsel? Wanneer je in lange woorden de voor- en achtervoegsels herkent, is het gemakkelijker om de woorden te ontcijferen. We gaan nu het volgende doen. Wanneer ik zeg 'voorvoegsel' kijk je snel of je een voorvoegsel ziet. Je legt je linkerhand op dit gedeelte van het woord. Als er geen voorvoegsel is, hoeft je niets te doen. Daarna zeg ik 'achtervoegsel'. Kijk snel of je een achtervoegsel ziet. Leg je rechterhand op dit gedeelte van het woord.

Schrijf nu het woord 'Verschijnselen' op het bord. *We knippen eerst samen de voor- en achtervoegsels van het woord verschijnselen. Ik doe het voor op het bord, en jullie doen mee op je werkblad. 'Voorvoegsel!' Leg uw linkerhand op het gedeelte ver-. 'Achtervoegsel!' Leg uw rechterhand op het gedeelte -en. En, zijn er nog meer stukjes die we van dit woord af kunnen knippen? Ja, dit is het achtervoegsel -sel. Welk gedeelte houd je over? Schijn. Welk bekend woord herken je hierin?*

Schijnen

Geef zonodig tussendoor uitleg bij de verschillende stappen.

VMBO

1. Verschijnselen → *Verschijnselen* (schijn of schijnen)
2. Stukkerig → *Stukkerig* (stuk)
3. Trillende → *Trillende* (trillen)
4. Doorzichtig → *Doorzichtig* (zicht of zien)
5. Vriendschap → *Vriendschap* (vriend)
6. Vertrouwen → *Vertrouwen* (trouw)
7. Druppeltje → *Druppeltje* (druppel of druppen)
8. Ontwenning → *Ontwenning* (wennen)
9. Bewonderend → *Bewonderend* (wonder)
10. Weggegooid → *Weggegooid* (gooien)
11. Verslaafd → *Verslaafd* (slaaf)
12. Verroesten → *Verroesten* (roest)

HAVO/VWO

1. Onzichtbaar → *Onzichtbaar* (zicht of zien)
2. Georganiseerd → *Georganiseerd* (organiseren)
3. Uiteenlopende → *Uiteenlopende* (lopen)
4. Opgespoten → *Opgespoten* (spuiten)
5. Bekentenissen → *Bekentenissen* (kennen)
6. Gerechtigke → *Gerechtigke* (recht)
7. Onnatuurlijke → *Onnatuurlijke* (natuur)
8. Vergiftigd → *Vergiftigd* (gif)
9. Ontwikkeling → *Ontwikkeling* (wikkelen)
10. Getraceerd → *Getraceerd* (traceren)
11. Verdediging → *Verdediging* (verdedigen)
12. Gecombineerd → *Gecombineerd* (combineren)
13. Overkoepelend → *Overkoepelend* (koepel)
14. Bevindingen → *Bevindingen* (vinden)

BIJLAGE 17.3 SCHRIJFSTRATEGIEËN

Loop langs bij de leerlingen terwijl zij hun verhaal schrijven. Let op de volgende zaken:

1. Wordt de spelling correct gebruikt? Kan de leerling aangeven wat voor soort spellingfout hij gemaakt heeft (luisterfout, regelfout of inprentfout). Wat had er moeten staan en waarom?
2. De titel moet vertellen waar het verhaal over gaat.
3. De zinnen moeten kloppen. Laat de leerlingen de desbetreffende regel(s) zelf met *Sprint Plus* of *Kurzweil* naluisteren om te ontdekken wat er niet klopt.
4. Het verhaal moet een goede eindzin hebben.
5. Zinnen beginnen met hoofdletters en eindigen met een punt.
6. Alinea's beginnen op een nieuwe regel.

Gebruik woorden die het verhaal spannender of leuker maken.

Lees goede zinnen met spannende elementen voor en geef de leerling een compliment wanneer hij spanning in het verhaal weet te brengen.

Ontcijfer snel de woorden!

Leg je vinger over de voor- en achtervoegsels. Wat houd je over?

- Verschijnselen
- Stukkerig
- Trillende
- Doorzichtig
- Vriendschap
- Zelfvertrouwen
- Alternatieve
- Druppeltje
- Ontwenning
- Bewonderend
- Weggegooid
- Verslaafd

Ontcijfer snel de woorden!

Leg je vinger over de voor- en achtervoegsels. Wat houd je over?

- Onzichtbaar
- Georganiseerd
- Uiteenlopende
- Opgespoten
- Bekentenissen
- Gerechtelijke
- Onnatuurlijke
- Vergiftigd
- Ontwikkeling
- Getraceerd
- Verdediging
- Gecombineerd
- Overkoepelend
- Bevindingen

Naam leerling: _____

Klas: _____

Je hebt vandaag gewerkt met de strategie 'vragen stellen'.
Wat vond je daarvan?

Waar kun je deze strategie nog meer gebruiken?

Je hebt vandaag lange woorden ontcijferd door voor- en achtervoegsels
eraf te knippen.

Herken je woorden gemakkelijker wanneer je dit doet?

Waar kun je deze 'truc' nog meer voor gebruiken?

Wat zou je nog heel graag willen behandelen tijdens de volgende
lessen?
(er zijn er nog drie)

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 17	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie *
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van leesstrategieën: vragen stellen.	Leerlingen leren hoe zij belangrijke samenvattende vragen kunnen stellen bij een alinea. De begeleider doet voor (modellen) hoe je dit doet.		
Aanreiken van woordleesstrategieën.	Leerlingen leren hoe zij snel voor- en achtervoegsels van lange (morfologisch complexe) woorden kunnen afknippen.		
Aanreiken van schrijfstrategieën: een verhaal schrijven volgens een schema.	Leerlingen schrijven een verhaal volgens een schema dat zij tijdens de vorige les hebben bedacht. De begeleider geeft tijdens het schrijven inhoudelijke feedback op het geschrevene.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 18, WEEK 9

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT-ondersteuning (leescyclus III).	1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 18.1</i>	1. 📖 Leesoefening van 10 minuten
2. Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden.	2. Leerlingen oefenen hun spelling Nederlands met een aanpak volgens de methode Strategisch Spellén. <i>Verwerkt in bijlage 18.1</i>	2. 🗣️ Gesprek verwerkt in de leesoefening
3. Aanreiken van woordleesstrategieën.	3. Leerlingen ontcijferen snel lange woorden door voor- en achtervoegsels eraf te knippen. <i>Zie bijlage 18.2</i>	3. 🗣️ Gesprek van 5 minuten
4. Aanreiken van schrijfstrategieën.	4. De leerlingen geven elkaar feedback op hun schrijfwerk. <i>Zie bijlage 18.3</i>	4. 🗣️ Gesprek van 20 minuten
5. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV).	5. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 18.1</i>	5. 📖 Leesoefening van 5 minuten
6. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling.	6. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in.	6. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten

Vorbereiding:

- Kopieer de leestekst (pagina 48/49 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). © De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Onder de map *Sessie 17* vindt u de tekst Pagina 48-49 als .rtf en .kes bestand. De leestekst Speuren naar sporen voor HAVO/VWO vindt u onder *Sessie 11*.
- Kopieer werkblad 18.1 (VMBO of HAVO/VWO) en 18.2.
- Kopieer logboek les 18.
- Print de geschreven detectives voor elke leerling uit.

Benodigheden:

- Kopieën van de leestekst
- Kopieën van werkblad 18.1 en 18.2
- Kopieën van logboek les 18
- Geprinte detectives

BIJLAGE 18.1 RALFI LEESOEFFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 47- 49 of van het artikel Speuren naar Sporen.

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees de tekst voor op pagina 47- 49 (Rosa staart naar het beeldscherm...) of 'Nederland is praktisch' op bladzijde 22 en 'Zoek het licht' op bladzijde 22 en 24. Vraag de leerlingen bij te wijzen.

"In de vorige lessen heb je naar verschillende regels van woorden gekeken. Je hebt tijdens deze lessen nog niet gekeken naar de regels van werkwoorden. Werkwoorden kunnen in verschillende tijden staan. Soms kunnen dingen die je vertelt over nu gaan, soms over gisteren of vorig jaar. Hoe noem jij de tijd die over het nu gaat? Hoe noem je de tijd die over toen gaat?"

Het is mogelijk dat leerlingen deze regels (met verschillende methodes) op verschillende manieren hebben geleerd. Vraag daarom eerst hoe zij dit hebben geleerd.

"Hoe heb jij deze regels geleerd op de basisschool, of nu in het voortgezet onderwijs?"

Schrijf onderstaand schema op het bord. Geef hierbij de volgende uitleg:

"Zoek nu in de tekst werkwoorden die ik in de kolommen kan schrijven." Schrijf de antwoorden van de leerlingen op het bord, in de kolommen.

Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Voltooid (tegenwoordige) tijd
Ik <u>loop</u> naar het strand	Gisteren <u>liep</u> ik naar het strand	Gisteren <u>ben</u> ik naar het strand <u>gelopen</u> .

VMBO

Tegenwoordige tijd:

Hij *pakt* de ketting uit haar handen en *doet* hem haar om.

Met trillende handen *maakt* Rosa het pakje open.

Etc etc.

Verleden tijd:

En om eerlijk te zijn *was* het niet mijn idee...

Hoe *heette* deze ook al weer

Toen ik een baby *was*, *kreeg* ik biodynamische pompoenenprut

Ik *moest* je dit van haar geven...

Ik *moest* erbij zeggen....

Voltooid tegenwoordige tijd:

Ze is al een keer *betrapt*...

Ik *heb* er ook een voor mezelf *gemaakt*, van de pasfoto die ik van je *gekregen heb*

Besprek nu met de leerlingen het eerste blok met vragen van het logboek.

Vraag de leerlingen hoe zij weten of bepalen of zij 'gebeurt' of 'gebeurd' schrijven in een tekst.

"Je schrijft vast stukjes tekst in bijvoorbeeld proefwerken, overhoringen en e-mails. Hoe weet je dan of je "gebeurd" of "gebeurt" met een 'd' of een 't' moet schrijven? Hoe ga jij hiermee om in je eigen schrijfwerk?"

HAVO/VWO

Tegenwoordige tijd:

Tijdens het congres *meldt* ...

In plaats van een dikke straat *luminol, verspreidt zich* ...

Hij *verricht* de laatste jaren vooral onderzoek naar ...

Het *wordt* gebruikt ...

Verleden tijd:

Ik *zag* de uitvinding ...

Wederom *werd* in de praktijk de oplossing gevonden ... (lijdende vorm).

Voltooid tegenwoordige tijd:

Voor dat probleem *hebben we* allang iets *bedacht*.

Wie *heeft* het *ontworpen*?

Het *is* gewoon *overgenomen* ...

Een andere man die zich op onderzoek *heeft gestort* ...

Besprek nu met de leerlingen het eerste blok met vragen van het logboek.

Vraag de leerlingen hoe zij weten of bepalen of zij 'gebeurt' of 'gebeurd' schrijven in een tekst.

"Je schrijft vast stukjes tekst in bijvoorbeeld proefwerken, overhoringen en e-mails. Hoe weet je dan of je "gebeurd" of "gebeurt" met een 'd' of een 't' moet schrijven? Hoe ga jij hiermee om in je eigen schrijfwerk?"

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar. Benadruk deze les nogmaals dat vloeiend lezen het belangrijkste is. Laat leerlingen het verhaal zo spannend mogelijk voorlezen. Laat hen ook proberen met verschillende stemmen te spreken, wanneer Rosa, Neuz of de auteur aan het woord is. Leerlingen moeten verder vooruit lezen, om op deze wijze te kunnen voorlezen.

Leescyclus IV**Fase 5: Duo lezen**

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Fase 6: Fluister lezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

Om wat verder te komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek (tot aan Rosa's dagboek op bladzijde 54), of van het artikel de teksten op pagina 23.

18.2 WOORLEESSTRATEGIEËN

Tijdens deze korte oefening leren leerlingen om snel voor- en achtervoegsels van een lang woord 'af te halen'. Op deze manier is het gemakkelijker om lange woorden te ontcijferen. Voor- en achtervoegsels worden in deze oefening ruim gedefinieerd.

"In de vorige les heb je lange woorden ontcijferd door voor- en achtervoegsels eraf te knippen. Dat gaan we nu weer doen. De woorden die nu op je werkblad staan, komen ook uit je leesboek. Net als de vorige keer, leg je je linkerhand op de voorvoegels en rechterhand op de achtervoegels."
Doorloop dezelfde procedure als beschreven in bijlage 17.2.

VMBO

1. Stralende → *Stralende* (straal of stralen)
2. Protesterend → *Protesterend* (protest)
3. Toevallig → *Toevallig* (toeval)
4. Puberteit → *Puberteit* (puber)
5. Wegtrekken → *Wegtrekken* (trekken)
6. Mishandelaar → *Mishandelaar* (handel)
7. Ontploffen → *Ontploffen* (plof of ploffen)
8. Vergiftigen → *Vergiftiging* (gif)
9. Afgebladderde → *Afgebladderde* (bladderen)
10. Uitgedost → *Uitgedost* ((uit)dossen)
11. Verontwaardigd → *Verontwaardigd* (waarde)
12. Zekerheid → *Zekerheid* (zeker)
13. Monstertje → *Monstertje* (monster)

HAVO/VWO

1. Getuigenis → *Getuigenis* ((ge)tuigen)
2. Indrukwekkende → *Indrukwekkende* ((in)druk)
3. Uitgezonden → *Uitgezonden* (zenden)
4. Onafhankelijk → *Onafhankelijk* (hangen)
5. Deskundigen → *Deskundigen* (kunde)
6. Mishandelaar → *Mishandelaar* (handel)
7. Ontploffen → *Ontploffen* (plof of ploffen)
8. Vergiftiging → *Vergiftiging* (gif)
9. Onnodige → *Onnodige* (nood)
10. Vertekend → *Vertekend* (teken)
11. Gepoederde → *Gepoederde* (poeder)
12. Aangeleverd → *Aangeleverd* (leveren)
13. Afgestudeerden → *Afgestudeerden* (studeren)
14. Onwetenschappelijk → *Onwetenschappelijk* (weten)
15. Onredelijk → *Onredelijk* (rede)

BIJLAGE 18.3 SCHRIJFSTRATEGIEËN

Tijdens deze les evalueren leerlingen elkaars schrijfwerk.

"In de afgelopen lessen heb je een detective geschreven. Tijdens deze les lees je je verhaal voor aan de anderen. Het is de bedoeling dat jullie elkaar helpen om de verhalen spannender te maken. Ook help je elkaar om goede zinnen te schrijven. Pak werkblad 18.2 er maar even bij. Op je werkblad zie je een aantal dingen, waar je op kunt letten, wanneer je luistert naar elkaars verhaal. Onder aan je werkblad zie je wat ideeën om je verhaal spannender te maken. Misschien kun je deze ideeën verwerken in het verhaal dat je geschreven hebt."

De eerste leerling leest nu zijn verhaal voor. De andere leerlingen lezen mee. Laat leerlingen hierna feedback geven op het voorgelezen verhaal. Dit kunnen zij doen aan de hand van werkblad 18.2.

De begeleider kan ook zelf voordoen hoe hij een bepaalde zin spannender zou maken. Bijvoorbeeld "De man zei..." kun je spannender maken met "Onverwachts schreeuwde de man...".

Een verhaal kan ook spannender gemaakt worden door lange zinnen af te wisselen met korte zinnen. Ook kun je een op het eerste gezicht sympathieke persoon in je verhaal in een situatie brengen, waarin hij minder sympathiek blijkt te zijn. Enge situaties verhogen ook de spanning, zeker als er veel gebeurtenissen achter elkaar gebeuren. Het achterhouden van informatie (waardoor de lezer moet gissen) verhoogt ook de spanning. Er zijn dus nogal wat mogelijkheden om de spanning op te voeren.

Laat leerlingen bepaalde situaties in hun verhaal visualiseren. Laat hen er kort over nadenken hoe de situatie eruit ziet. Hoe zou de hoofdpersoon in het verhaal zich voelen? Leerlingen kunnen nu de situatie opnieuw beschrijven. Het toevoegen van bijvoeglijk naamwoorden kan een verhaal kleurrijker maken.

Wanneer leerlingen in hun werk de spanning goed beschrijven of opbouwen, kunt u de andere leerlingen wijzen op dit goede voorbeeld.

Leerlingen geven elkaar feedback aan de hand van onderstaand schema:

- Heeft het verhaal een leuke titel?
- Hoofdletters, punten en vraagtekens.
- Zijn de zinnen duidelijk?
- Kun je het verhaal spannender maken?

Beschrijving van de spanning:

- De spanning was te snijden.
- De sfeer was benauwend.

Spannende elementen

- Er klonk een vreemd/angstaanjagend geluid.
- Het deed hem denken aan ... (iets engs).
- Zijn bloed verstijfde...
- Hij kreeg een gruwelijk vermoeden.

Snelheidswoorden:

- Plotseling...
- Ineens...
- Onverwachts...

Na het geven van inhoudelijk feedback kan de begeleider wijzen op enkele spellingregels die in de les behandeld zijn. Laat de leerling zelf ontdekken wat hij fout heeft gedaan (is het een luisterwoord, een regelwoord of een inprentwoord?) Welke regel had toegepast moeten worden en waarom?

Ontcijfer snel de woorden!

Leg je vinger over de voor- en achtervoegsels. Wat houd je over?

- Stralende
- Protesterend
- Toevallig
- Puberteit
- Wegtrekken
- Mishandelaar
- Ontploffen
- Vergiftiging
- Afgebladderde
- Uitgedost
- Verontwaardigd
- Zekerheid
- Monstertje

Ontcijfer snel de woorden!

Leg je vinger over de voor- en achtervoegsels. Wat houdt je over?

- Getuigenis
- Indrukwekkende
- Uitgezonden
- Onafhankelijk
- Deskundigen
- Mishandelaar
- Ontploffen
- Vergiftiging
- Onnodige
- Vertekend
- Gepoederde
- Aangeleverd
- Afgestudeerden
- Onwetenschappelijk
- Onredelijk

Hoe maak je een spannend en goed verhaal?

Waar je op kunt letten:

- Heeft het verhaal een leuke titel?
- Staan er hoofdletters, punten en vraagtekens op de juiste plaats?
- Zijn de zinnen duidelijk?
- Kun je het verhaal spannender maken?

Zinnen die je verhaal spannend maken zien er bijvoorbeeld zo uit:

- De spanning was te snijden ...
- De sfeer was benauwend ...

- Er klonk een vreemd/angstaanjagend geluid ...
- Het deed hem denken aan ... (iets engs)
- Zijn bloed verstijfde ...
- Hij kreeg een gruwelijk vermoeden ...

- Plotseling ...
- Ineens ...
- Onverwachts ...

Andere tips:

- Een aardig persoon blijkt opeens niet zo aardig te zijn.
- Houd informatie achter voor de lezer. Laat hem gissen wat er gebeurt.
- Laat een aantal gebeurtenissen elkaar snel opvolgen.
- Wissel lange zinnen af met korte zinnen.

LOGBOEK LES 18

Naam leerling: _____

Klas: _____

Je hebt vandaag elkaar geholpen je detective te verbeteren en spannender te maken.

Wat kon jij verbeteren aan je verhaal?

Wat heb jij allemaal gedaan om de detective spannender maken?

Is het je gelukt om tijdens het schrijven en het bedenken van spannende passages ook op de spelling te letten?

Zo ja, hoe heb je dat voor elkaar gekregen?

Zo nee, waar moet je dan de volgende keer op letten?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 18	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën: regelwoorden.	Leerlingen zoeken in de tekst naar werkwoorden. Vervolgens delen ze deze in de categorieën tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tegenwoordige tijd.		
Aanreiken van woordleesstrategieën.	Leerlingen leren hoe zij snel voor- en achtervoegsels van lange (morfologisch complexe) woorden kunnen afknippen.		
Aanreiken van schrijfstrategieën: evalueren.	Leerlingen lezen de detective voor die zij geschreven hebben. De leerlingen geven feedback op de inhoud en vormgeving. Leerlingen geven elkaar handreikingen hoe ze meer spanning kunnen inbouwen in de tekst. De begeleider doet voor (modelleren) hoe je dit doet. Ook ziet de begeleider toe op het toepassen van de correcte spelling bij deze inhoudelijke schrijfofdracht.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 19, WEEK 10

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT-ondersteuning (leescyclus I). 2. Aanreiken van leesstrategieën: voorspellen, vragen stellen en samenvatten. 3. Afsluiten van schrijfstrategieën. 4. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus II). 5. Evalueren van de huidige werkwijze door de leerlingen. Begeleiders toetsen observerend de behandeling. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 19.1</i> 2. In deze sessie passen leerlingen de drie geoefende leesstrategieën toe. <i>Verwerkt in bijlage 19.1</i> 3. De leerlingen dragen elkaar hun verhaal voor. <i>Zie bijlage 19.2</i> 4. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 19.1</i> 5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 📖 Leesoefening van 15 minuten 2. 🗣️ Gesprek verwerkt in de leesoefening 3. 📖 Leesoefening van 20 minuten 4. 📖 Leesoefening van 5 minuten 5. ✍️ Invulopdracht van 5 minuten
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de leestekst (pagina 54/56 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). ☺ De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met <i>Sprint Plus</i> of <i>Kurzweil</i>. Onder de map <i>Sessie 19</i> vindt u de tekst Pagina 54-56 als .rtf en .kes bestand. De leestekst Speuren naar sporen voor HAVO/VWO vindt u onder <i>Sessie 11</i>. • Kopieer werkblad 19.1 • Kopieer logboek les 19. <p><i>Benodigdheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de leestekst • Kopieën van werkblad 19.1 • Kopieën van logboek les 19 		

BIJLAGE 19.1 RALFI LEESOEFFENING

Leescyclus I

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst op pagina 54-56 of van het artikel Speuren naar Sporen.

Fase 2: Voorlezen en interactie

"Tijdens deze lessen heb je een aantal leesstrategieën geleerd."

Laat de leerlingen een aantal strategieën noemen die zij geleerd hebben. Geef hen hierna werkblad 19.1 en bespreek kort de drie verschillende leesstrategieën.

VMBO

"Op je werkblad zie de drie strategieën genoemd die je hier hebt geleerd. De tekst die ik nu zal voorlezen, bestaat uit vier dagboekfragmenten. Na elk stukje vraag ik je 1) een voorspelling te doen over wat je verwacht van de volgende stukken tekst, 2) een korte samenvatting te maken en 3) een samenvattende vraag te stellen bij de tekst."

Lees de tekst voor op pagina 54 (Dag 1 Barcelona...) tot en met pagina 56 en laat de leerlingen meelesen. Stop met lezen na elk dagboekfragment en neem de drie strategieën door. Laat de leerlingen aan de hand van werkblad 19.1 een voorspelling maken, een samenvatting maken en een samenvattende vraag stellen.

HAVO/VWO

"Op je werkblad zie de drie strategieën genoemd die je hier hebt geleerd. De tekst die ik nu zal voorlezen, bestaat uit verschillende alinea's. Na elke alinea vraag ik je 1) een voorspelling te doen over wat je verwacht van de volgende stukken tekst, 2) een korte samenvatting te maken en 3) een samenvattende vraag te stellen bij de tekst."

Lees de tekst voor op pagina 24 en 25 (Theorie omarmt praktijk? En Huilen om een kat) en laat de leerlingen meelesen. Stop met lezen na elke alinea en neem de drie strategieën door. Laat de leerlingen aan de hand van werkblad 19.1 een voorspelling maken, een samenvatting maken en een samenvattende vraag stellen.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen eerst zelf de betekenis zoeken in de context.

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door. Voor VMBO is dit pagina 55 "...Dag 3 10.03 op mijn bed..." tot en met pagina 56 "...Rosa laat zich achterover op bed ploffen en drukt haar gezicht tegen Neuz' foto op het kussen. ")

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar. Benadruk deze les nogmaals dat vloeiend lezen het belangrijkste is. Laat leerlingen het verhaal zo spannend mogelijk voorlezen.

Leescyclus II

Fase 2: Voorlezen

Lees het tekstgedeelte nogmaals voor (voor VMBO het tekstgedeelte op pagina 55/56).

Fase 4: Stillezen

Leerlingen lezen het tekstgedeelte nogmaals stil voor zichzelf of met *Sprint Plus* of *Kurzweil*.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

19.2 AFSLUITING SCHRIJFSTRATEGIEËN

De leerlingen ronden tijdens deze les hun verhaal af. Daarna laten leerlingen elkaar hun werk zien. Dit kan op verschillende manieren. Leerlingen kunnen hun detective in wisselende tweetallen aan elkaar voorlezen. Een andere mogelijkheid is om de detective voor te dragen in de groep. Leerlingen kunnen ook thuis een soort toneelstukje voorbereiden en tijdens de les ten tonele brengen.

1 Voorspellen

- Hoe verwacht je dat de tekst verder zal gaan?
- Waarom?

2 Samenvatten

- Vertel in het kort waar de tekst over gaat (onderwerp).
- Wat is het belangrijkste dat over het onderwerp verteld wordt?

3 Samenvattende vragen stellen

- Welke vraag past het beste bij de tekst?
- Het antwoord op deze vraag geeft in het kort de inhoud van de tekst weer.

Naam leerling: _____

Klas: _____

Je hebt tijdens het lezen drie leesstrategieën gebruikt:

- 1 Voorspellen
- 2 Samenvatten
- 3 Samenvattende vragen stellen

Merk je dat je een tekst beter leest wanneer je deze leesstrategieën gebruikt?

Zo ja, waaraan merk je dat?

Bij welke vakken kun je deze strategieën nog meer gebruiken?

Schrijf op hoe je dat gaat aanpakken.

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 19	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus I en II).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van leesstrategieën: voorspellen, vragen stellen en samenvatten.	Leerlingen passen, onder begeleiding, de drie geleerde strategieën geïntegreerd toe op korte stukjes tekst.		
Aanreiken van schrijfstrategieën.	Leerlingen schrijven met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> een verhaal.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN SESSIE 20, WEEK 10

<i>Doelen</i>	<i>Inhoud van begeleiding</i>	<i>Uitvoering en organisatie</i>
1. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI met ICT ondersteuning (leescyclus III).	1. De begeleider leest voor en assisteert bij het lezen. Hij gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. <i>Zie bijlage 20.1</i>	1. 📖 Leesoefening van 10 minuten
2. Aanreiken van spellingstrategieën: inprentspelling.	2. Leerlingen zoeken inprentwoorden in hun zelf geschreven detective. <i>Zie bijlage 20.2</i>	2. 💻 Computeroefening van 15 minuten
3. Evalueren van omgang met dyslexie en de begeleidingslessen.	3. De leerlingen evalueren in hoeverre zij beter kunnen omgaan met hun dyslexie. Tevens evalueren zij de toepasbaarheid van de begeleidingslessen. <i>Zie bijlage 20.3</i>	3. 🗣️ Gesprek van 15 minuten
4. Verbeteren van leesvloeiendheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus IV).	4. De leestekst wordt een laatste maal gelezen volgens de RALFI procedure. <i>Zie bijlage 20.1</i>	4. 📖 Leesoefening van 5 minuten
5. Evalueren van de huidige werkwijze. Begeleiders toetsen observerend de behandeling.	5. Leerlingen vullen het logboek in, de begeleider vult het interventieformulier in.	5. ✍️ Invulopdracht verwerkt in bijlage 20.3

Vorbereiding:

- Kopieer de leestekst (pagina 54/56 uit "Hoe overleef ik een gebroken hart?"). © De tekst wordt tijdens deze sessie door leerlingen gelezen met *Sprint Plus* of *Kurzweil*. Onder de map *Sessie 19* vindt u de tekst Pagina 54-56 als .rtf en .kes bestand.
- Kopieer werkblad 20.1
- Kopieer logboek les 20.

Benodigdheden:

- Kopieën van de leestekst
- Kopieën van werkblad 20.1
- Kopieën van logboek les 20

① Sociaal-emotionele begeleiding.

Voorafgaand aan de interventie heeft u een gesprek gehad met de leerlingen. Centraal stond toen het leren omgaan met de lees- en spellingproblemen (dyslexie). Ga na voor welke leerlingen een vervolgesprek belangrijk kan zijn. Bij voorkeur spreekt u even met iedere leerling. Vanuit het verslag van de eerste keer vraagt u: "Wat is er nu beter?". In bijlage 4 vindt u een leidraad voor een vervolgesprek. De bijlage is tevens opgenomen op de cd-rom onder de mapje *Sessie 20*.

BIJLAGE 20.1 RALFI LEESOEFFENING

Leescyclus III

Geef alle leerlingen een kopie van de leestekst.

Fase 2: Voorlezen en interactie

Lees uit het boek pagina 55/56 of uit het artikel 'Theorie omarmt praktijk?' en 'Huilen om een kat'.

Fase 3: Uitleg van moeilijke woorden

Geef uitleg van moeilijke woorden in de tekst. Laat de leerlingen eerst zelf de betekenis zoeken in de context.

Fase 4: Stil lezen

Leerlingen lezen nu met behulp van *Sprint Plus* of *Kurzweil* nogmaals de tekst door.

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar. Benadruk deze les nogmaals dat vloeiend lezen het belangrijkste is. Laat leerlingen het verhaal zo spannend mogelijk voorlezen.

Leescyclus IV

Fase 5: Duo lezen

De leerlingen lezen het tekstgedeelte in duo's. Loop langs om te controleren of de leerlingen de juiste leesondersteuning geven aan elkaar.

Fase 6: Fluisterlezen

De leerlingen lezen de tekst zelfstandig fluisterend voor. Aan de hand hiervan vult de begeleider voor **elke leerling** de vloeiendheidsschaal in.

Afsluiting

Om wat verder toe komen in het verhaal leest de begeleider na het doorlopen van de fasen een stuk voor uit het boek.

BIJLAGE 20.2 SPELLINGSTRATEGIEËN: INPRENTWOORDEN

Leerlingen zoeken in hun eigen geschreven detective naar inprentwoorden. Geef hen vooraf de volgende uitleg:

"Je hebt in de laatste lessen luisterwoorden en regelwoorden in de tekst gezocht. Deze les kijk je naar de laatste groep woorden die we zullen behandelen: de inprentwoorden. Wie weet nog wat inprentwoorden zijn?"

Inprentwoorden zijn alle worden én stukken van woorden die je uit je hoofd moet leren (=inprenten). Wie kan mij een voorbeeld geven van een inprentwoord?"

Schrijf samen met de leerlingen een aantal inprentwoorden op het bord. Vraag de leerlingen ook specifiek wélk stukje van een woord zij lastig vinden en in moeten inprenten. Het woord 'wenkbrauw' is een inprentwoord. Echter, niet alle delen hoeven ingeprent te worden, het eerste gedeelte is immers met spellingregels correct geschreven worden. Geef hun de volgende toelichting:

"Je ziet nu op het bord een aantal inprentwoorden staan. Vaak hoeft je niet het héle woord in te prenten, maar stukjes van een woord. We spreken nu af dat je de 'regelstukjes' onderstreept."

Door alleen goed te luisteren of een spellingregel toe te passen, lukt het je niet om alle woorden goed te schrijven. Het schrijven van inprentwoorden lijkt soms heel gemakkelijk, maar dat blijkt niet altijd zo zijn. Deze woorden worden namelijk nog vaak fout geschreven. Om inprentwoorden beter te kunnen onthouden, is het belangrijk dat je ze kunt herkennen. Inprentwoorden komen overal voor: ook in de stukken die je zelf schrijft! Je gaat zometeen in je eigen geschreven detective regelwoorden zoeken. Deze woorden zet je in een apart document. De woordstukjes die je moet inprenten, onderstreep je."

Inprentwoorden bevatten vaak de volgende klanken:

ou/au

ei/ij

ch/g

i/ie

c/s

Laat leerlingen in tweetallen woorden bedenken bij deze klanken.

BIJLAGE 20.3 EVALUATIE

Bespreek met de leerlingen wat er beter gaat.

“Een heel aantal weken terug is elk van jullie bij mij op mijn kamer geweest voor een gesprek. We hebben besproken hoe je omgaat met je dyslexie. Ook heb je mij verteld hoe anders het is, wanneer het beter gaat. Inmiddels hebben we een heel aantal lessen gehad en ik zou graag kort met jullie willen praten over wat er de laatste tijd beter gaat. Maar allereerst wil ik tegen jullie allemaal zeggen dat ik onder de indruk ben van jullie harde werk. Jullie werken elke week heel intensief aan deze lessen. Je hebt erg je best gedaan om een mooie detective te schrijven. Ook merk ik dat je lezen vooruit gaat.”

Stel hen de volgende vragen:

- Wat gaat er beter?
- Waar merk je dat aan op school, thuis en bij je vriendjes?
- Wanneer je op een schaal van 0 tot 10 mag aangeven hoeveel je vooruit bent gegaan in het **omgaan met** dyslexie. En 0 betekent geen vooruitgang en 10 betekent heel veel vooruitgang. Op welk cijfer zit je?
- Waarom dit cijfer en niet iets anders? Wat zit er allemaal in dit cijfer?

De leerlingen vullen de eerste twee vragen van het logboek in.

Vraag de leerlingen kort op te sommen welke dingen zij in de begeleidingslessen hebben geleerd. Vraag hen tot slot welke aangeleerde vaardigheden zij kunnen toepassen in de klas en op welke wijze zij dit doen (en zullen blijven doen).

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de tekst voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 'normaal lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

2 Inprentwoorden

- Ga naar je zelf geschreven detective.
- Zoek 15 regelwoorden (korte en lange!) en markeer ze met de groene markeerstift.
- Druk op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'inprentwoorden'.
- Beluister met Sprint de woorden die je hebt uitgekozen.

3 Lettergrepen en inprentwoorden

- Kies nu voor de functie 'lettergrepen'.
- Ga nu met je cursor vóór een woord staan.
- Druk op de functie 'lees huidige':
- Sprint leest nu het woord voor in lettergrepen.
- Spreek hierna zachtjes voor jezelf het woord uit in lettergrepen.
- Op welke lettergreep ligt de klemtoon? Onderstreep het gedeelte waarop de klemtoon ligt.

4 Inprentstukjes

- Onderstreep nu in elk woord dát gedeelte dat je moet inprenten om het goed te kunnen schrijven.
- Had je het inprentwoord goed geschreven in je detective?
- Zo ja, hoe wist je hoe je het moest schrijven?
- Zo nee, hoe probeer je deze moeilijke dingen te onthouden?

5 Beluister de leestekst een laatste maal met Sprint.

- Zet de voorleessnelheid op 'snel lezen' met extra pauze tussen de zinnen (zie spraakinstellingen).

WERKBLAD 20.1 KURZWEIL

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Kurzweil de tekst voorlezen.

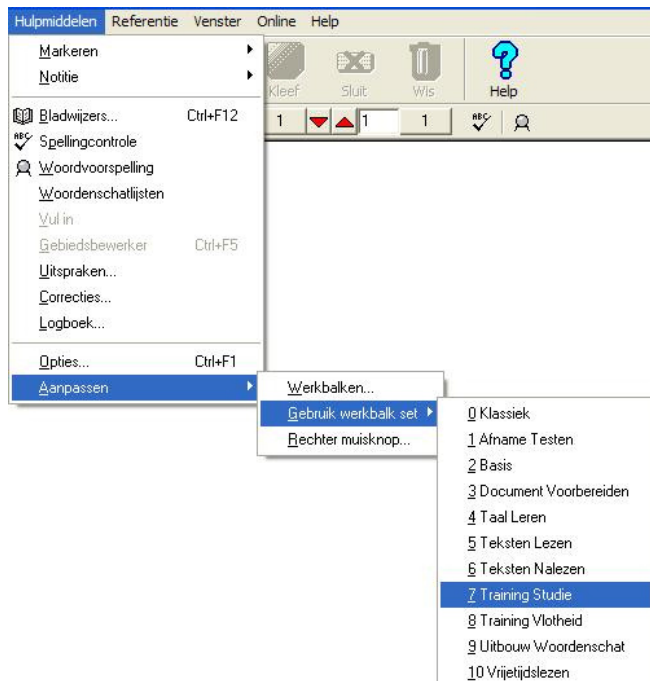
- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Nederlands.
- Zet de voorleessnelheid op 170 woorden per minuut, onafgebroken per alinea, onder het menu lezen of op de werkbalk lezen.

2 Inprentwoorden

- Ga naar je zelf geschreven detective.
- Zoek 15 regelwoorden (korte en lange!) en markeer ze met de gele markering.
- Ga nu naar: bestand < uittreksel maken < markeringen.
- Kurzweil opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'inprentwoorden'.
- Beluister met Kurzweil de woorden die je hebt uitgekozen.

3 Lettergrepen en inprentwoorden

- Ga naar Hulpmiddelen < Aanpassen < Gebruik werkbalkset < Training vlotheid.

- Ga nu met je cursor vóór een woord staan.

- Kies nu voor de functie lettergrepen
- Kurzweil leest nu het woord voor in lettergrepen. Spreek hierna zachtjes voor jezelf het woord uit in lettergrepen.
- Op welke lettergreep ligt de klemtoon? Onderstreep het gedeelte waarop de klemtoon ligt.

4 Inprentstukjes

- Onderstreep nu in elk woord dát gedeelte dat je moet inprenten om het goed te kunnen schrijven.
- Had je het inprentwoord goed geschreven in je detective?
- Zo ja, hoe wist je hoe je het moest schrijven?
- Zo nee, hoe probeer je deze moeilijke dingen te onthouden?

5 Beluister de leestekst een laatste maal met Kurzweil.

- Lees nog een keer de hele tekst met Kurzweil.
- Zet de voorleessnelheid op 180 woorden per minuut, of pas zelf de snelheid aan door het aantal woorden per minuut te verhogen op de werkbalk lezen.

LOGBOEK LES 20

Naam leerling: _____

Klas: _____

Wat gaat er beter?

Waarom merk je dat?

Welke dingen heb je geleerd in deze extra begeleidingslessen?

Aan welke dingen heb je ook écht wat voor in de klas?

Hoe pas je dit toe?

INTERVENTIEFORMULIER PER SESSIE

Naam leerling:	Sessie 20	Datum:	Duur:	Begeleider:
-----------------------	------------------	---------------	--------------	--------------------

Hieronder zijn (sub)doelen en methodiek van deze sessie beschreven. Vul nu voor iedere leerling in wat u opvalt en in hoeverre de leerling de opdracht goed uitvoert. Geef zoveel mogelijk inhoudelijke informatie. Geef in de laatste kolom aan waar u de volgende keer bij deze leerling op moet letten.

Doelen	Methodiek	Observatie Toetsend Behandelen (TB)	Volgende Sessie*
Verbeteren van lees/leesvaardigheid en tekstbegrip met de procedure RALFI (leescyclus III en IV).	De leerlingen lezen een tekst met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> . De begeleider gaat interactie aan over de inhoud van de tekst en geeft uitleg bij moeilijke woorden. De begeleider ondersteunt de leerlingen met de inzet van <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> .		
Aanreiken van spellingstrategieën: inprentwoorden.	Leerlingen zoeken in hun eigen geschreven tekst naar inprentwoorden. Vervolgens verdelen zij deze in lettergrepen en onderstrepen zij de inprentgedeelten.		
Aanreiken van schrijfstrategieën.	Leerlingen schrijven met <i>Sprint Plus/Kurzweil</i> een verhaal. Tijdens deze les beëindigen zij hun verhaal.		

* Na de uitvoering: kies (op basis van observaties tijdens behandeling (TB)) direct na de sessie de gewenste aanpassing voor de volgende sessie!

INTERVENTIEPLAN AFSLUITENDE SESSIE

Doelen	Inhoud van begeleiding	Uitvoering en organisatie
<p>1. In beeld brengen hoe leerlingen met lees- en/of spellingproblemen begeleiding in de school ervaren.</p> <p>2. Leerlingen realiseren zich dat de Ralfi-procedure toegepast kan worden bij verschillende tekstbronnen (boeken, artikelen uit tijdschriften en kranten enz.).</p>	<p>1. Leerlingen vullen de dyslexiescan nogmaals in met het doel om te kijken of hun mening en perceptie inmiddels veranderd is. Zij maken een evaluatie van de begeleidingslessen. <i>Zie evaluatie begeleiding in de klas en begeleidingslessen.</i></p> <p>2. Leerlingen ronden het Ralfi-lezen af met een bezoekje aan de schoolbibliotheek. Zij kiezen onder begeleiding een boek uit dat ze graag zelf zouden lezen (kan ook op later tijdstip maar wel nog voor de grote vakantie). Bij voorkeur worden er afspraken gemaakt voor een 'terugkomsessie' waar de begeleider vraagt naar de toepassing van het geleerde (dit kan begin nieuwe schooljaar). <i>Zie bibliotheekbezoekje.</i></p>	<p>1. ✍️ invulopdracht van 20 minuten</p> <p>2. 🗣️ Gesprek van 25 minuten</p>
<p><i>Vorbereiding:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de dyslexiescan voor leerlingen. • Kopieer de evaluatie extra begeleidingslessen. <p><i>Benodigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de dyslexiescan voor leerlingen • Kopieën van de evaluatie extra begeleidingslessen 		

BIJLAGE DYSLEXIESCAN

Leerlingen vullen de dyslexiescan in. Lees de vragen voor en geef leerlingen de tijd om de vragen in te vullen.

In de scan wordt steeds gesproken over lees- en spellingproblemen. Leerlingen waarbij de diagnose 'dyslexie' niet is gesteld, kunnen daardoor ook de vragenlijst invullen.

"Voor je ligt de dyslexiescan. Deze vragen heb je aan het begin van de extra lessen ook ingevuld. Met deze vragen willen we erachter komen hoe je de begeleiding in de school ervaart en of er dingen zijn veranderd. Ik zal eerst de vraag voorlezen en vervolgens vullen jullie de vragen in."

BIJLAGE EVALUATIE BEGELEIDINGSLESSEN

Begeleiders kunnen zelf bepalen hoe ze de evaluatie willen inzetten. Het is mogelijk een gedeelte van de vragen te doen, dit in te vullen in de groep of thuis of mondeling af te nemen. Het zijn richtvragen. De laatste opdracht, een informatieve tekst schrijven is tevens een toepassing van wat de leerlingen geleerd hebben. Evaluatie is belangrijk omdat aan de leerlingen zélf gevraagd wordt, wat zij van de begeleidingslessen vonden. Dit is belangrijk voor de motivatie van de leerlingen. De evaluatie geeft tevens informatie aan de school hoe zij in het vervolg het beste vorm kunnen geven aan de begeleidingslessen.

BIJLAGE BIBLIOTHEEKBEZOEKJE

Als afsluiting van het Ralfi-lezen kan ervoor gekozen worden een bezoekje te brengen aan de schoolbibliotheek.

"Tijdens de extra begeleidingslessen heb je een groot deel uit het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart"/de twee artikelen 'Talentenjacht en 'Speuren naar sporen' gelezen. Steeds heb ik eerst een gedeelte voorgelezen en hebben jullie daarna de tekst nogmaals voorgelezen. Op deze manier kun je boeken lezen die boven je niveau liggen. Welke boeken zou jij nu graag willen lezen?" Laat de leerlingen reageren en maak zelf aantekeningen hiervan.

"Wanneer je het boek te moeilijk vindt, kun je bijvoorbeeld je ouders vragen je te helpen met het lezen van het boek. Wat voor soort boek zou je wel eens willen lezen? (Bijvoorbeeld een spannend boek, een detective, een romantisch boek of een historisch boek)."

De leerlingen kiezen een boek uit de schoolbibliotheek en nemen het boek mee naar huis om zelfstandig te lezen. Misschien vinden ze het ook leuk om het boek "Hoe overleef ik een gebroken hart" zelf thuis uit te lezen /meer artikelen uit het magazine Quest thuis te lezen.

Het bibliotheekbezoek kan ook op later tijdstip maar wel nog voor de grote vakantie. Bij voorkeur worden er afspraken gemaakt voor een 'terugkomsessie' waar de begeleider vraagt naar de toepassing van het geleerde (dit kan aan het begin van het nieuwe schooljaar).

BIJLAGE DYSLEXIESCAN VOOR LEERLINGEN

Heb je het idee dat de docenten weten dat je moeite hebt met lezen en spellen?

- Nee
- Ja, de meeste docenten
- Ja, ongeveer de helft van de docenten
- Ja, enkele docenten

Kruis aan of het voor alle docenten geldt, of voor maar een paar.

- 1 = Ja, de meeste docenten
- 2 = Ja, ongeveer de helft van de docenten
- 3 = Ja, een paar docenten
- 4 = Nee, geen enkele docent

Ik merk dat verschillende docenten rekening houden met mijn lees- en spellingproblemen. Dit merk ik want

1 Ze laten me merken dat ze op de hoogte zijn van mijn lees- en spellingproblemen.	1	2	3	4
2 Ze bespreken samen met mij hoe ze rekening kunnen houden met mijn lees- en spellingproblemen binnen hun eigen vak.	1	2	3	4
3 Ik kan/mag fouten maken en fouten zijn er om van te leren.	1	2	3	4
4 Ze praten er met mij over of hun extra hulp mij ook echt helpt.	1	2	3	4

Deze vraag hoef je alleen maar in te vullen als er met jou speciale afspraken zijn gemaakt voor je lees- en spellingproblemen.

Welke voorzieningen krijg je, die jou helpen met je lees- en spellingproblemen?

- Extra tijd voor oefeningen en opdrachten
- Extra tijd voor toetsen
- Mondeling overhoren
- Aangepaste beoordeling van spelling
- Voorlezen of laten voorlezen van teksten en opdrachten
- Vergroten van teksten (eventueel aanpassing lettertype)
- Examenregelingen
- Toestaan van hulpmiddelen:
 - Laptop
 - ReadingPen
 - Tekst op cassettebandjes/cd
 - Gebruik spellingcorrector
 - Regelkaarten
 - Spellinglijsten
 - Anders, namelijk _____

- Door vrijstelling van taken:
 - Minder vragen of oefeningen
 - Minder te lezen boeken
 - Spelfouten niet beoordelen
 - Spelfouten gedeeltelijk beoordelen
 - Niet hardop (laten) voorlezen
 - Vrijstelling van een vreemde taal (of onderdeel daarvan)
 - Anders, namelijk _____

Heb je het gevoel dat de docenten meewerken aan deze voorzieningen?

- Ja, de meeste docenten
- Ja, ongeveer de helft van de docenten
- Ja, een paar docenten
- Nee, bijna niemand houdt zich er aan

Deze vraag hoef je alleen maar in te vullen als je op school extra begeleiding krijgt voor je leesproblemen.

Is deze begeleiding ervoor bedoeld om je beter te leren omgaan met je leesproblemen?	☐ Ja ☐ Nee
Voor welke vakken geldt dit?	☐ Voor Nederlands ☐ Voor de moderne vreemde talen ☐ Voor andere vakken waarbij lezen en schrijven belangrijk is.
Is deze extra begeleiding ervoor bedoeld om je beter te leren omgaan met je leesproblemen?	☐ Ja ☐ Nee
Wat zou jij zelf nog willen weten, leren of doen om beter met je leesproblemen om te kunnen gaan? <ul style="list-style-type: none">☐ Meer weten over leesproblemen: wat het probleem is en waar het vandaan komt☐ Aan anderen laten zien waar ik goed in ben☐ Samen met andere leerlingen die leesproblemen hebben regelmatig praten over hun oplossingen☐ Anders, namelijk _____	

BIJLAGE EVALUATIE EXTRA BEGELEIDINGSLESSEN

Naam: _____

Datum: _____

School: _____

Ralfi-lezen

1 Bij het Ralfi-lezen leest de begeleider eerst een stuk tekst voor. Daarna wordt de tekst nog verschillende keren gelezen. Heeft het herhaald lezen je geholpen?

Ja

- ik merk dat ik nu vloeiender teksten kan lezen.
- ik kan nu zelf moeilijkere boeken lezen.
- maar ik zou liever

Nee

- het was voor mij niet nuttig, omdat

- anders, namelijk

2 Wanneer je een tekst voorleest, word je ook geholpen. Wanneer je een woord niet weet wordt het voorgezegt. Wat vond je van deze leeshulp?

- Prettig, omdat

- Niet prettig, omdat

3 Vind je het prettiger wanneer de begeleider de tekst voorleest óf werk je liever met een spraakprogramma op de computer (Sprint Plus of Kurzweil)?

- De computer, omdat

- De begeleider, omdat

- Het maakt me niet uit.

Schrijfstrategieën

4 Je hebt verschillende schrijfoopdrachten gemaakt met een schema. Je hebt een artikel geschreven volgens een schema en een detective met een zelf opgesteld schema. Wat vond je hiervan?

Handig

- het schema was handig. Het plan helpt je van te voren te bedenken wat je wil gaan schrijven.
- omdat

Niet handig

- ik bedenk liever ter plekke wat er in mijn verhaal gebeurt.

- omdat

5 Kende je deze aanpak al?

- Ja
- Gedeeltelijk
- Nee

Zo ja, bij welke vakken werkte je ook al zo?

Leesstrategieën

6 Tijdens het lezen van teksten heb je drie verschillende leesstrategieën geleerd, zodat je beter begrijpt wat er in een tekst staat. Deze strategieën zijn *voorspellen*, *samenvatten* en *vragen stellen*. Wat vond je van deze strategieën?

- Goed, omdat

- Niet goed, omdat

7 Pas je de geleerde leesstrategieën ook toe?

Ja

- Waar?

- Wanneer? _____
- Waarom? _____

Nee

- Waarom niet?

Spellingstrategieën

8 Je hebt tijdens de lessen ook spellingstrategieën geleerd. Je hebt de indeling luisterwoorden, regelwoorden en inprentwoorden geleerd. Wat vond je van deze strategieën?

- Goed, omdat

- Niet goed, omdat

9 Pas je de geleerde spellingstrategieën ook toe?

Ja

- Waar? _____
- Wanneer? _____

Nee

- Waarom niet?

Overhoor

10 Om gemakkelijker woorden te leren, heb je kennis gemaakt met het softwareprogramma *Overhoor*. Wat vond je hiervan?

- Goed, omdat

- Niet goed, omdat

11 Heb je *Overhoor* ook thuis geïnstalleerd?

- Ja
- Nee, omdat

12 Blijf je ermee werken, ook nu deze lessen voorbij zijn?

- Ja. Ik werk er op de volgende manier mee

- Nee, omdat

Spraakprogramma op de computer (Sprint Plus of Kurzweil)

13 Was het voor jou de moeite waard om met een spraakprogramma te werken?

Ja, voor het

- controleren op spelfouten.
- voorlezen van teksten.
- schrijven van een tekst.

- voorspellen van woorden met Skippy (alleen als je met Sprint Plus werkt).

-

Nee

- het was voor mij niet de moeite waard, omdat

14 Heb je nog regelmatig hulp nodig bij het gebruik van het spraakprogramma?

Ja, bij het

- veranderen van taal.
- veranderen van snelheid van voorlezen.
- gebruik van de markeerstiften.
- gebruik van Skippy.
- opzoeken van woorden in het woordenboek.

-

Nee

15 Hoe gaat het met lezen wanneer je Sprint Plus of Kurzweil gebruikt?

Beter

- ik heb minder hulp nodig.
- ik voel me zekerder.
- ik heb nu meer zin gekregen om teksten te lezen.
- ik heb nu meer zin gekregen om zelf teksten te schrijven.
- ik kan me nu beter concentreren.
- ik kan langer met opdrachten bezig zijn dan voorheen.
- omdat

Niet beter

- omdat

Ik weet het niet.

16 Zijn er dingen die je vervelend vindt van het spraakprogramma of Skippy?

17 Stel, je zou Sprint Plus of Kurzweil thuis mogen installeren, zou je het dan gebruiken?

- Nee.
- Ja, voor

18 Voor welke talen zou je het handig vinden om het spraakprogramma of Skippy te gebruiken?

- Nederlands
- Engels
- Frans

19 Wil je na afloop van deze begeleidingslessen Sprint Plus of Kurzweil blijven gebruiken?

Ja

- omdat

- Voor welke vakken wil je het gebruiken en hoe pak je dat aan?

Nee

- omdat

Schrijf een kort briefje en vul de zinnen aan:

De afgelopen weken heb ik extra begeleidingslessen gevolgd. Tijdens de lessen hebben we vooral

Wat ik belangrijk en zinvol vind van deze lessen is

Wat ik minder zinvol vind is

Ik ben begeleid door _____ en haar/zijn
begeleiding vond ik

Ik vond dit vooral, omdat zij/hij

Als het zou kunnen, zou ik willen doorgaan/stoppen met deze lessen,
omdat

BIJLAGE 5: INHOUD CD-ROM

Inleidend gesprek oplossingsgericht werken

Powerpoint-presentatie en –notities over het Interventieprogramma Nederlands

Introductiesessie

Introductiesessie.pdf

- Dyslexiescan voor leerlingen
- Logboek introductieles

Sessie 1

Sessie 1.pdf

- Logboek les 1
- Interventieformulier sessie 1

Talentenjacht.pdf

Poster.pdf

Sessie 2

Sessie 2.pdf

- Werkblad 2.1
- Vloeiendheidsschaal
- Logboek les 2
- Interventieformulier sessie 2

Sessie 3

Sessie 3.pdf

- Werkblad 3.1 (VMBO)
- Werkblad 3.1 (HAVO/VWO)
- Logboek les 3
- Interventieformulier sessie 3

Sessie 4

Sessie 4.pdf

- Werkblad 4.1 (VMBO)
- Werkblad 4.1 (HAVO/VWO)
- Werkblad 4.2 Sprint Plus
- Werkblad 4.2 Kurzweil
- Logboek les 4
- Interventieformulier sessie 4

Sessie 5

Sessie 5.pdf

- Logboek les 5
- Interventieformulier sessie 5

Vervolggesprek.pdf (Vervolggesprek oplossingsgericht werken)

Pagina 16,17.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 16,17.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 16,17.pdf (Printversie, VMBO)

Talentenjacht.rtf (Sprint Plus, HAVO/VWO)

Talentenjacht.kes (Kurzweil, HAVO/VWO)

Talentenjacht.pdf (Printversie, HAVO/VWO)

Sessie 6

Sessie 6.pdf

- Werkblad 6.1
- Logboek les 6
- Interventieformulier sessie 6

Sessie 7

Sessie 7.pdf

- Werkblad 7.1
- Werkblad 7.2
- Logboek les 7
- Interventieformulier sessie 7

Sessie 8

Sessie 8.pdf

- Logboek les 8
- Interventieformulier sessie 8

Sessie 9

Sessie 9.pdf

- Werkblad 9.1 Sprint Plus
- Werkblad 9.1 Kurzweil
- Logboek les 9
- Interventieformulier sessie 9

Sessie 10

Sessie 10.pdf

- Werkblad 10.1
- Tussentijdse evaluatie
- Logboek les 10
- Interventieformulier sessie 10

Vervolggesprek.pdf (Vervolggesprek oplossingsgericht werken)

Sessie 11

Sessie 11.pdf

- Werkblad 11.1 Sprint Plus (VMBO)
- Werkblad 11.1 Kurzweil (VMBO)
- Werkblad 11.1 Sprint Plus (HAVO/VWO)
- Werkblad 11.1 Kurzweil (HAVO/VWO)
- Logboek les 11
- Interventieformulier sessie 11

Pagina 26,27.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 26,27.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 26,27.pdf (Printversie, VMBO)

Speuren naar Sporen.rtf (Sprint Plus, HAVO/VWO)

Speuren naar Sporen.kes (Kurzweil, HAVO/VWO)

Speuren naar Sporen.pdf (Printversie, HAVO/VWO)

Sessie 12

Sessie 12.pdf

- Werkblad 12.1 Sprint Plus (VMBO)
- Werkblad 12.1 Kurzweil (VMBO)
- Werkblad 12.1 Sprint Plus (HAVO/VWO)
- Werkblad 12.1 Kurzweil (HAVO/VWO)
- Logboek les 12
- Interventieformulier sessie 12

Sessie 13

Sessie 13.pdf

- Werkblad 13.1 (VMBO)
- Werkblad 13.1 (HAVO/VWO)
- Logboek les 13
- Interventieformulier sessie 13

Pagina 32,33.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 32,33.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 32,33.pdf (Printversie, VMBO)

Sessie 14

Sessie 14.pdf

- Werkblad 14.1
- Werkblad 14.2
- Logboek les 14
- Interventieformulier sessie 14

Sessie 15

Sessie 15.pdf

- Werkblad 15.1
- Logboek les 15
- Interventieformulier sessie 15

Pagina 36,37.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 36,37.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 36,37.pdf (Printversie, VMBO)

Vervolggesprek.pdf (Vervolggesprek oplossingsgericht werken)

Sessie 16

Sessie 16.pdf

- Werkblad 16.1
- Werkblad 16.2
- Logboek les 16
- Interventieformulier sessie 16

Sessie 17

Sessie 17.pdf

- Werkblad 17.1 (VMBO)
- Werkblad 17.1 (HAVO/VWO)
- Logboek les 17
- Interventieformulier sessie 17

Pagina 48,49.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 48,49.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 48,49.pdf (Printversie, VMBO)

Sessie 18

Sessie 18.pdf

- Werkblad 18.1 (VMBO)
- Werkblad 18.1 (HAVO/VWO)
- Werkblad 18.2
- Logboek les 18
- Interventieformulier sessie 18

Sessie 19

Sessie 19.pdf

- Werkblad 19.1
- Logboek les 19
- Interventieformulier sessie 19

Pagina 54-56.rtf (Sprint Plus, VMBO)

Pagina 54-56.kes (Kurzweil, VMBO)

Pagina 54-56.pdf (Printversie, VMBO)

Sessie 20

Sessie 20.pdf

- Werkblad 20.1 Sprint Plus
- Werkblad 20.1 Kurzweil
- Logboek les 20
- Interventieformulier sessie 20

Vervolggesprek.pdf (Vervolggesprek oplossingsgericht werken)

Afsluitende sessie

Afsluitende sessie.pdf

- Dyslexiescan voor leerlingen
- Evaluatie extra begeleidingslessen